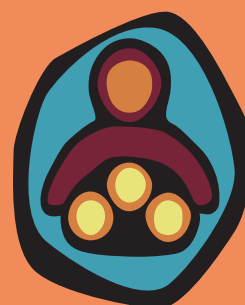

Ernisussanik kiffartuussinermi periarfissat aamma killilersuutit ineriartortitsinikkut isigalugit

Kalaallit Nunaanni sumiiffiit erniffiusinnaasut
pillugit ilaqutariit aamma suliassaqarfimmi suliallit
isiginninnerannik misissuineq

Ingelise Olesen
Christina Viskum Lytken Larsen
Charlotte Brandstrup Ottendahl
Sofie Emma Rubin
Peter Bjerregaard
Tenna Jensen

Ernisussanik kiffartuussinermi periarfissat aamma killilersuutit ineriartortitsinikkut isigalugit

Kalaallit Nunaanni sumiiffiit erniffiusinnaasut pillugit ilaquitariit aamma suliassaqarfimmi suliallit isiginninnerannik misissuineq

Ingelise Olesen, Christina Viskum Lytken Larsen, Charlotte Brandstrup Ottendahl, Sofie Emma Rubin, Peter Bjerregaard aamma Tenna Jensen

Suliamik nalilersuisoq: Kamilla Nørtoft
Kalaallisuunngortitsisoq: Else Jensen

Copyright © 2023
Statens Institut for Folkesundhed, SDU

Issuaaneq, tassunga ilanngullugit takussutissianik aamma tabelinik, pisinnaavoq issuaaffigineqartup erseqqissumik nalunaarneratigut.

Elektroniskimik saqqummersitaq: ISBN 978-87-7899-618-3

Statens Institut for Folkesundhed
Studiestræde 6
1455 København K
www.sdu.dk/sif

Nalunaarusiaq uani aaneqarsinnaavoq www.sdu/sif

Siulequt

Kalaallit Nunaanni ernisarnerit ukiut qulikkaat kingulliit pingasut ingerlaneranni politikikkut aamma innuttaasut akornanni annertuumik aallunneqarsimapput. Ernisussanik kiffartuussineq 1970-ikkunniilli qitiusumut eqiterussuinermit arriitsumik allanngortikkiartuaarneqarsimavoq, 2002-milu nuna tamakkerlugu erninermut atatillugu najoqqutassat eqqunneqarlutik, taamaalillutik arnat naartusut napparsimmavinni aamma peqqissaavinni pilattaanikkut upalungaarsimasoqarfiusuni erninissaanik inassuteqarfigineqarlutik. Peqqinnissaqarfimmi sulisoqarnikkut pissutsit unammilligassaqarfiusut ernisussanik qitiusumut eqiterussuinermit pissutaaqataapput, aamma ernisarfii mikinerusut piffisap ingerlanerani matooraneqarlutik. Erninermit pissutsit pillugit Nunatsinni Nakorsaaneqarfiup allakkiaa kingulleq, kiisalu sulisoqarnikkut pissutsit tunngavigalugit Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup Isumaliutissiisutaani (Naalakkersuisut 2023) inassuteqaatigineqarpoq nuna tamakkerlugu erniffiusinnaasut maanna tallimaasut (Tasiilami peqqissaavik ilanngullugu) siunissami pingasunngortillugit suli qitiusumut eqiterusuunnerulersinneqassasut.

Misissuineq una Kalaallit Nunaanni erniffiusinnaasut pillugit ilaqutariit naartusortallit aamma suliassaqarfimmi suliallit isiginninnerannik takutitsivoq, ernisussanik kiffartuussinermi ineriartortitsinikkut isigalugu periarfissanik aamma killilersuutiniq sammisaqarfiulluni. Inerniliussat paasissutissanik pissarsiffinnik, katillugit 34-nik, itisiliilluni apersuinikkut misissuinermit tunngaveqarput. Taakkununga ilaallutik ilaqutariit/ilaquttat naartusortallit 20-t, aamma peqqinnissaqarfiup iluani suliassaqarfimmi suliallit 14-it. Apersuinermit paasissutissat pissarsiarineqartut nunap immikkoortuini qitiusumik napparsimmavinnit tallimanit aamma kommuninit tamaneersuupput. Nalunaarussiaq ineriartortitsinissaq siunertaralugu siunnersuutiniq arlalinnik saqqummiussiffiuvoq, siunissami ernisussanik kiffartuussinernerup aqqissuunneqarnissaa pillugu suliassaqarfimmi sulialinnit aamma politikikkut oqallinnernik assigiinngissitaartunik pilersitsisinnaalluni. Misissuineq aammattaaq erniartorluni angalanermi pissutsit qanoq pitsanngortinneqarsinnaanersut pillugit siunnersuutiniq tigussaasunik arlalinnik ilaqarpoq.

Ernisuqarnerani ilaqutariit tamarmik sunnerneqartarput – aamma pingaartumik naartusoq aallassaangat. Taamaattumik neriuppugut, misissuineq oqaluuserinninnerni massakkut pisussani isiginninnernik nutaanik paasisaqarnissamut tapertaassasoq.

Innuttaasunut aamma suliassaqarfimmi sulialinnut, misissuinermit tapertaasunut tamanut, immikkut qujanaq.

Morten Hulvej Rod
Direktøri
Statens Institut for Folkesundhed, SDU

Christina Viskum Lytken Larsen
Ilisimatusartunut aqutsisoq
Statens Institut for Folkesundhed, SDU

Imarisai

Eqikkaaneq	4
1. Aallaqqaasiut	6
2. Tunuliaqutaq	7
2.1 Erninerit	8
2.2 Kisitsisitigut ineriartorneq	11
2.3 Qitiusumut eqiterussuinerup ernisussanut, ilaqtariinnut aamma sumiiffimmi inuiaqatigiinnut sunniutai	13
3. Misissuineq pillugu	16
3.1 Misissuinermi paasinninnissamut tunngaviit.....	16
3.2 Iluseq aamma paasissutissanik pissarsiffiit	17
3.3 Periuseq	19
4. Ernisussanik kiffartuussineq pillugu isiginnineq	22
4.1 Naartusut, aallarlutik erniartortussat.....	22
4.2 Naartusut, sumiiffimminni ernisussat.....	26
4.3 Suliassaqarfiup iluani sulialinnit sammineqartut	30
4.4 Eqikkaaneq.....	37
5. Pissutsit toqqissisimanissamut sunniutillit	39
5.1 Piareersarnissaq pisarialik	40
5.2 Erniartornermut atatillugu angalanermi angalaqateqarneq	40
5.3 Erninermut atatillugu upalungaarsimasut aamma sulisoqarneq	41
5.4 Attaveqaqatigiinneq	42
5.5 Ilaqtariinnut ikiorneqarnissamik pisariaqartitsisunut iliuusissatut pilersaarutit	43
5.6 Angalanermi pissutsit, ineqartitaaneq aamma atukkat	44
5.7 Erniartorluni angalareernermi angerlarneq.....	45
5.8 Eqikkaaneq.....	46
6. Ataqaqatigiissitsineq	47
Inerniilineq	49
7. Ineriartortitsinissamut periarfissat	50
7.1 Ineriartortitsinissamut periarfissat pingaarnerit.....	50
7.2 Erniartornermut atatillugu angalanermi toqqissisimanermik pilersitsiffiusumik ineriartortitsilluni suliaqarnissaq	52
Najoqqutat	54
Ilanngussaq 1	57
Ilanngussaq 2	61

Eqikkaaneq

Misissuineq una ernisussanik kiffartuussinermi periarfissat aamma killilersuutit ineriartortitsinikkut isigalugit Kalaallit Nunaanni erniffusinnaasut pillugit ilaqutariit naartusortallit aamma suliassa qarfirmi suliallit isiginninnerannik takutitsivoq. Misissuinermit pingaarnertut paasineqartut takutippaat, ilaqutariit naartusortallit sapinngisamik angerlarsimaffimminnut qaninnerpaami erninissartik kissaatigigaat, aamma ajornanngippat nammineq illoqarfigisaminni, kisianni ilutigitillugu kissaatigalugu erniffissaminni erninermut atatillugu upalungaarsimasoqassasoq. Suliassa qarfirmi suliallit amerlanerit kissaatigisaat tassaavoq, nunap immikkoortuini qitiusumik napparsimmavinni, aamma Tasiilami peqqissaavimmi ernisinnaanermik periarfissaqassasoq, kisiannili ilutigitillugu erseqqissarlugu tamanna erninermut atatillugu upalungaarsimasoqarnissaanik pisariaqartitsiffiussasoq, maannakkut tamanna peqqinnissa qarfirmi sulisoqarnikkut pissutsit pissutigalugit unammilligassa qarfiulluni. Misissuinermit aammattaaq takutinneqarpoq, erninissaq, ilaqutariit tamakkerlutik nalaataat ilanngullugit, ataatsimut isigissallugu naleqquttuussasoq. Tassunga ilanngullugit erninermut aamma erniartorluni angalanermut atatillugu aningaasaqarnermut aamma tigussaanagerusunut tunngasut. Nalunaarussiaq arfineq-marlunnik kapitaleqarpoq.

Kapitali 1-mi saqqummiunneqarput, misissuinermit tunuliaqutaq aamma siunertaq. Erninermit atatillugu najoqqutassat 2002-mi nuna tamakkerlugu eqqunneqarput. Tamanna sinerissami ernisarfiit qitiusunut eqiterussuunneqarnerinik kinguneqarpoq, taamaalillunilu erniffusinnaasut ikilillutik. Misissuinermit matumunnga tunuliaqutaasoq tassaavoq, naartusut sumiiffik najugartik qimannagu ernisinnaanissaat suleqatigiinnissamut isumaqatigiisummi, 16. aprili 2021-mi isumaqatigiissutigineqartumi, kissaatigineqarmat. Taamaalilluni siunertarineqartoq tassaavoq, Kalaallit Nunaanni ernisussanik kiffartuussinermi periarfissat aamma killilersuutit pillugit suliassa qarfirmi suliallit aamma ilaqutariit naartusortallit isiginninnerat naapertorlugit assigiinngissitaartunik ilisimasaqalernissaq.

Kapitali 2-mi nassuiarneqarput, erninermut tunngasutigut ineriartorneq, tulleriaarinermit tunngaviit aamma ernisut amerlassusiat nunap immikkoortuani qitiusumik napparsimmavinnut agguataakkat. Tamatuma saniatigut ukiuni kingullerni 50-ini inunngornermi toqusoqartarneranut tunngasut saqqummiunneqarput. Naggasiutigalugu Kalaallit Nunaanni aamma nunani issittuni allani qitiusumut eqiterussuinerup ernisussanut, ilaqutariinnut aamma sumiiffimmi inuiaqatigiinnut qanoq sunniteqartarnerat pillugu misissuisarnerit saqqummiunneqarput.

Kapitali 3-mi nassuiarneqarpoq, itisiliilluni apersuilluni misissuinermit periuseq aamma iluseq, tassunga ilanngullugit misissuinermit paasinninnermut tunngavissanik toqqaaneq, paasissutissanik katersuinermit nunap immikkoortui toqarneqartut, paasissutissanik pissarsiffinnik peqataasussariorneq aamma ilaqutariinnik naartusortalinnik aamma suliassa qarfirmi sulialinnik apersuinermit najoqqutaqarluni apersuinermit sammisat. Paasissutissat misilittakkanit tunngavillit paasissutissanik pissarsiffinnit katillugit 34-neersuupput; ilaqutariit naartusortallit/ilauqtat 20-t aamma peqqinnissakkut suliassa qarfirmi suliallit 14-it. Apersuinermit paasissutissat pissarsiarineqartut nuna tamakkerlugu nunap immikkoortuinit aamma kommuninit tamanit tallimaneersuupput. Kapitali misissuinermit peqataasussariornermit periaaseq pillugu, apersuinermit paasissutissat pissarsiarineqartut suliarinerannik aamma misissueqqissaarnermit periutsimik nassuiaanermik naggaserneqarpoq.

Kapitali 4-mi saqqummiunneqarput, misissuilluni apersuinermit inerniliussat. Kapitali apersuinermit najoqqutaq tunngavigalugu sammisanut pingasunut, kiisalu paasissutissanik pissarsiffiit namminneq

oqaatigisaat tunngavigalugit sammisanut agguataarneqarpoq. Apersuilluni misissuineq tikkuussi-voq, ilaqutariit naartusortallit aallarlutik erniartortussat aamma najukkaminni ernisussat, kiisalu suliassaqarfimmi suliallit isumaqatigiissutigigaat erninerit sapinngisaq tamakkerlugu isumannaatsumik pisassasut. Isiginninnerit immikkoorutaat tassaapput, isumannaassutsimik aamma toqqissisimanermik nalilersuinerminni taakku tunngavilersuutaat. Ilaqutariinni naartusortalinni, aallarlutik erniartortussani nassuiaatigineqartut ilaatigut tassaapput erniartortuluni aallaqqanerup nalaani kiserliornis-saq, aapparissamik aamma ilaquttanik maqaasinissaq kiisalu inoorlaamik naalungiarsuuteqarluni kisi-miilluni angerlarluni angalanissamik ernumassuteqarneq. Ilaqutariit naartusortallit sumiiffimmi najuk-kaminni ernisussat samminerusaat tassaapput, ernisussiortoq qanoq ilisarimatigineritsik, ullup qanoq ilinerani ernisulernissartik aamma erninissaq pillugu immikkut ittunik kissaateqarnerit oqaati-gineqarlutik. Atugarissaarneq, isumannaassuseq kiisalu erninermut atatillugu upalungaarsimasut aamma erniartortuluni angalanermut atatillugu nunap immikkoortuini napparsimmavinni sulisoqarnik-kut unammilligassanut tunngasut pillugit suliassaqarfimmi suliallit assigiinngitsunik isiginnipput. Taakku isiginninneranni suliassaqarfimmi sulialittut assigiinngissutit arlalitsigut erserput.

Kapitali 5-imi nassuiarneqarput, ilaqutariinnut naartusortalinnut aallarlutik erniartortussanut aamma suliassaqarfimmi sulialinnut, erninissamik isumaginnittussanut, toqqissisimanermut sunniuteqartar-nera. Ilaqutariinnut naartusortalinnut pingaarnepaaq tassaavoq, angalanermi angalaqateqarnissa-mut akiliunneqarnissamik periarfissaqarnissaq, aamma angalanermi aamma ataatsimut isigalugu ineqarnikkut atukkanik pitsaanerusunik neqeroorfigineqarnissaq, aamma sumiiffimmi erniffissaminni erninermut atatillugu upalungaarsimasoqarnissaq. Suliassaqarfimmi suliallit kissaataat ilaqutariit naartusortallit kissaataannut assigiissuteqarput, tassa ernisussamik kiffartuussisinnaassagunik er-ninermut atatillugu upalungaarsimasoqassasoq. Kapitalimi aammattaaq nassuiarneqarpoq, at-taveqaqatigiinnikkut pitsaasunik atugassaqarnissamik periarfissaqarnissaq, taamaaliornikkut ilaqutariit angerlarsimasut erninerup nalaani, imaluunniit ernereernerup kingorna malinnaasin-naaniassammata.

Kapitali 6-imi saqqummiunneqarput, misissuinerminni inerniliussanik ataqatigiissitsineq. Kapitalimi ataqatigiissinneqartut ilaatigut tassaapput erniffiusinnaasut, ilaqutariit naartusortallit naartusunut su-miiffimmi najukkaminni ernisussanut sanilliullugu aallarlutik erniartortut atukkamikkut naligiinngin-nerat pillugit paasissutissanik pissarsiffiit isiginninnerat. Tamatuma saniatigut kapitali erninermut tunngasutigut kulturip aamma atassuteqarfiit pingaarutaat pillugit ataqatigiissitsinermik ilaqarpoq. Kapitali inerniliinermik naggaserneqarpoq.

Kapitali 7-mi saqqummiunneqarput, erninermut tunngasutigut ineriartortitsinissamut periarfissat as-sigiinngitsut marluk. Aappaani ataatsimut isiginnilluni siunnersuutaapput, aappaanilu aallarluni er-niartortormut atatillugu toqqissisimanermik pilersitsiffiusumik ineriartortitsilluni suliaqarnissamut siunnersuutaallutik tigussaasut.

1. Aallaqqaasiut

Kalaallit Nunaanni ernisussanik kiffartuussineq ukiuni kingullerni 30-ni allannguiffiusorujussuarmik ineriartorpoq, aamma oqaluuserineqarlunilu politikikkut eqqumaffigineqarluni. 1990-ikkut aallartin-nerat tikillugu erninerit amerlanerpaartaat sumiiffimmi najukkami pisarsimapput, kisianni piffissami 1996-imiit 2000-mut qitiusumut eqiterussuunneqarlutik.

Suleqatigiinnissamik isumaqatigiissummi, ulloq 16. aprili 2021-mi isumaqatigiissutigineqartumi, ta-kuneqarsinnaavoq, ukiuni kingullerni 30-ni suliassa qarfiup iluani qitiusumut eqiterussuineq partiit na-lilersorniarat. Meerartaarnissaq pilerinartuussasoq, aamma sumiiffik najuga qarfigisaq qimannagu ernisinnaanerup angunissaa sulissutigineqarusuttoq isumaqatigiissummi partiit erseqqissarpaat (Naalakkersuisut, 2021). Tamanna tunngavigalugu Peqqissutsimut Naalakkersuiso qarfiup Innuttaasut Peqqissusiannik Ilisimatusarfik qinnuigivaa ernisussanik kiffartuussineq pillugu misissuineramik ingerlatseqqullugu. Misissuineq nalunaarusiami matumani nassuiarneqarpoq.

Misissuinerimi pingaarnertut siunertarineqartoq tassaavoq, Kalaallit Nunaanni ernisussanik kiffartuussinermi periarfissat aamma killilersuutit pillugit ilaqutariit aamma suliassa qarfimmi suliallit isiginninnerat aallaavigalugu assigiinngitsunik ilisimasaqalernissaq.

Tamanna pillugu assigiinngitsunik ilisimasaqalernerneq ineriartortitsinissamik ilusiliinissamut isiginnin-nermik assigiinngitsunik tunualiaqutaassaaq, nunami maani siunissami erniffiusinnaasunik pi-lersaarusiornermut aamma aaqqissuussinermut isummersuutaasinnaasunik, tassunga ilanngullugit:

- Ilaqutariit naartusortallit aamma suliassa qarfimmi suliallit sumiiffiit erniffiusinnaasut pillugit isumaliuteqarnerminni tunngaviumik naleqartitat aamma pissutsit suut pingaaruteqartinne-raat.
- Suliassa qarfimmi sulialinnut aamma ilaqutariinnut naartusortalinnut toqqissisimaneq pilersin-niarlugu pissutsit suut atuutissanersut.
- Erninermut tunngatillugu pitsaanerpaamik atugassa qarfitsinissamik pilersitsinissamut tunngatillugu ineriartortitsinissamut periarfissat sorliit suliassa qarfimmi sulialinnit aamma ilaqutariinnit naartusortalinnit eqqarsaatigineqarnersut.

2. Tunuliaqutaq

Ukiuni kingullerni 20-ni ukiut tamaasa uumallutik inunngortartut 750-it aamma 950-it akornanniittarput. Erninermut tunngatillugu qitiusumut eqiterussuineq piffissami 1996-imiit 2000-mut aallartinneqarmata ilaatigut pissutaasut tassaapput ernisussiorunik akuerisaasunik amigaateqarneq, arnat ernisussat aallartittarnerinut aningaasartuutit amerliartornerat, aamma naalungiarsuit toqusut amerlanerujussuisa appartinneqarnissaannik kissaateqarneq (Bjerregaard, Misfeldt, Kern, & Nielsen, 1994; Montgomery-Andersen, Douglas, & Borup, 2013). Ernisussanik kiffartuussinerup qitiusumut eqiterussuunneqarnera 2002-mi **erninermut atatilugu nuna tamakkerlugu najoqqutassaq** tunuliaqutaralugu aallartinneqarpoq (Persson og Kern 2004). Erniffiusartunut ataasiakkaanut piumasaaqatit najoqqutassani takuneqarsinnaapput, tassunga ilanngullugit sulisunik erninermik suliaqarnissamik ilisimasalinnik najuuttoqassasoq, aamma pinasuartumik ikiuussinnaasunik (ass. pilatsinnikkut erninissamut) periarfissaqassasoq. Najoqqutassani aammattaaq takuneqarsinnaavoq, erninissat ajornartorsiorfiusinnaasutut ilimagineqartut tamarmik Nuummi Dronning Ingridip Napparsimmavissuani pisassasut. Najoqqutassat taamaalillutik ima kinguneqarput, illoqarfinni napparsimmaveqanngitsuni/peqqissaaveqanngitsuni ernisinnaaneq periarfissaajunnaartoq, aamma napparsimmavimmi ernisussiortoqanngippat, pilatsinnikkut ernisitsinnaasumik nakorsaqaanngippat, kiisalu pilatsinnikkut ernisoqartillugu ikiuussinnaasunik sulisoqanngippat aamma aaviisartumik sulisoqanngippat naartusut tassani erninissaannik neqeroorfigineqarsinnaanngitsut (Bjerregaard et al. 2008). 1971-imi nunaqarfinni ernisoqarsinnaajunnaarnikuuvoq (Montgomery-Andersen 2013). Tamatuma kingorna arnat naartusut sumiiffimmi erniffiusinnaasumik soqanngitsumi najugallit napparsimmavimmut imaluunniit peqqissaavimmut erniffiusinnaasutut inissisimasumut aallarlutik erniartortarput, erniffissamissut piffissaliussaq sapaatit akunnerinik arlalinnik sioqqullugu. 2020-mi namminneq illoqarfigisaminni ernisut 52,1 %-iupput, aamma 2021-mi 54,6 %-iullutik – taamaalillutillu aallarlutik erniartortatik (Nunatsinni Nakorsaaneqarfik, 2023).

Massakkut Dronning Ingridip Napparsimmavissuani, Tasiilami Peqqissaavimmi aamma nunap immikkoortuani qitiusumik napparsimmavinni Sisimiuni, Ilulissani aamma piffissat ilaanni Qaqortumi ernisoqarsinnaavoq. Maniitsumi aamma Upernavimmi peqqissaavinni erninissamut periarfissaq 2012-imi aamma 2017-imi unitsinneqarpoq. Kingullertut nunap immikkoortuani qitiusumik napparsimmavimmi Aasianni erniffiusinnaasutut inissisimaneq 2019-imi unitsinneqarpoq, erninermut atatilugu upalungaarsimasusaqartuarnissap pisariaqartup attattuarnissaa pisinnaanngimmat. Taamatutaaq Nunap immikkoortuani qitiusumik napparsimmavimmi Qaqortumi ernisinnaaneq unitsinneqarallarnikuuvoq, piffissami 2022-mi aggustip naaneraniit 2023-imi januaarip aallartinnerata tungaanut, kiisalu piffissami ukiup affaata siulliup ingerlanerani pilattaanikkut upalungaarsimasut amigatigineqarnerat pissutaatinneqarluni (Nunatsinni Nakorsaaneqarfimmik nammineq ataveqaqateqarneq).

Sumiiffimmi (nunap immikkoortuani qitiusumik napparsimmavimmi, taamalu Nuummi Dronning Ingridip Napparsimmavissuaniunngitsoq) erninissamut piumasaaqatit **Innersuussinermut- aamma Tullerissaarinermut najoqqutassani** takuneqarsinnaapput. Najoqqutassat (ilanngussaq 1) taakku juuni 2022-mi nutarterneqarput.

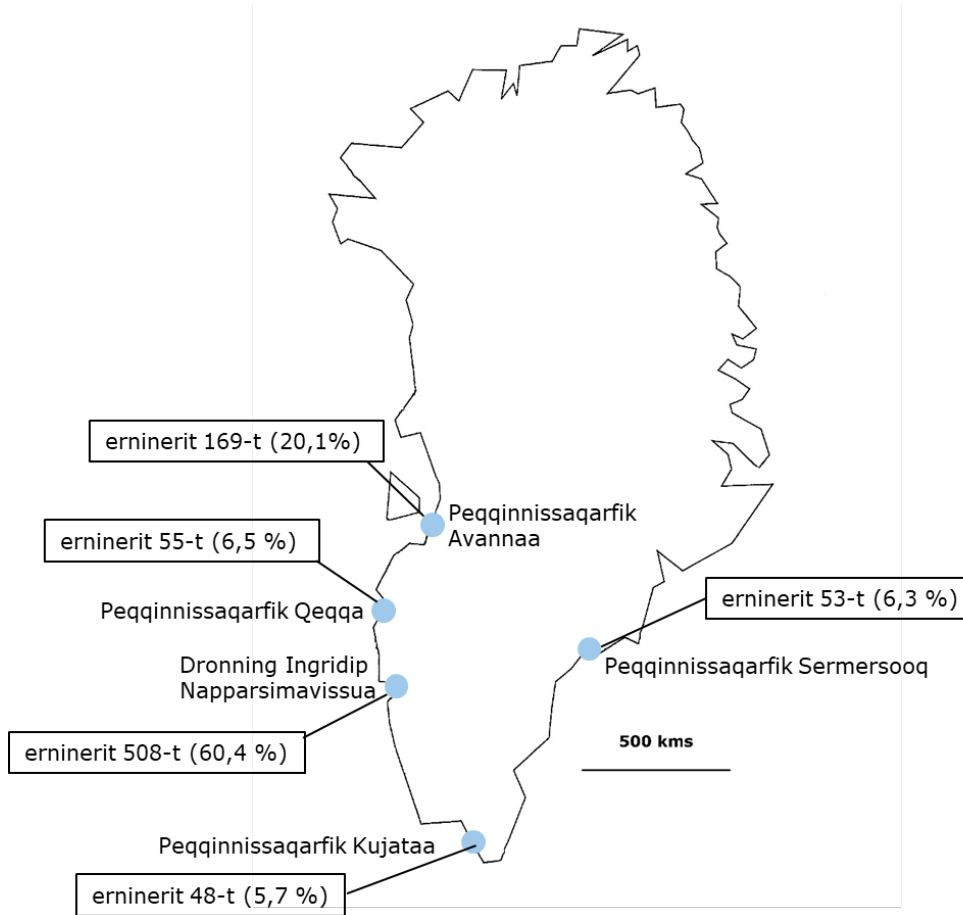
Erninissap nalinginnaasumik pinissaata ilimagineqarnissaanut pisariaqartinneqartussat:

- (1) Siusinnerusukkut erninerit ajunngitsumik imaluunniit pilatsinnertaqanngitsumik pisi-massasut.
- (2) Erninissap ajornartorsiutitalimmik pinissaa naartunermi misissortinnermi naatsor-suutigineqanngitsoq.
- (3) Erninissamut killiliussaq qularnaatsuussasooq.
- (4) Ernineq naartunermi sapaatit akunnerisa 36+0-it ingerlareerneranni pissasooq.
- (5) Naartoq ataasiinnaalluni niaqua alliulluni inissisimasooq.
- (6) Erninisulernissaq nammineq pissasooq naatsorsuutigineqartoq.

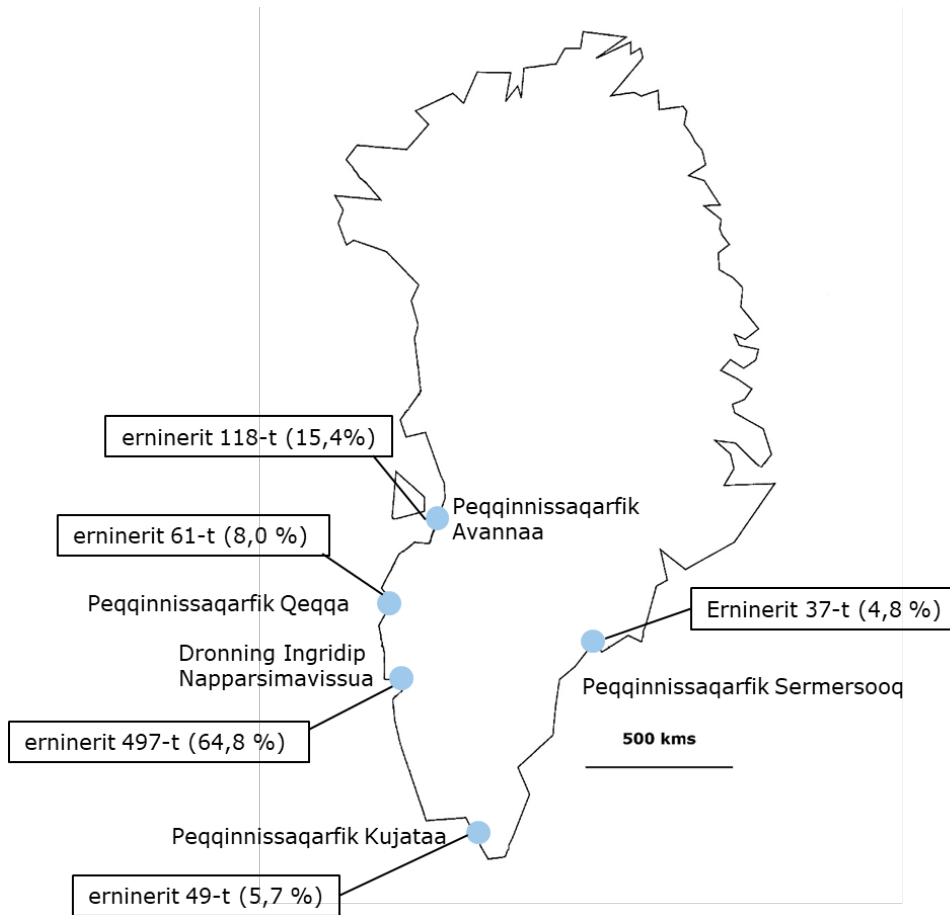
Ilaqtariinnut naartusortalinnut massakkut neqeroorut **Nunatsinni naartusunik isumaginninnermi**, 1. januaari 2021-mi atuutilersumi (ilanngussaq 2) nassuiarneqarpoq. Tassunga ilaavoq, naartusut tamarmik ernisussiorumit, imaluunniit suliassaqarfimmik ilisimasalimmit allamit naartunerup nalaani ikinnerpaamik pingasoriarlutik takuneqartassasut. Misissuinnermi siullermi siunertarineqartoq tassaassaaq aarlerinaataasinnaasumik nassaarnissaq – tamanna oqarasuaatikkut imaluunniit onlinekut pisinnaavoq. Aappasaanik aamma pingajussaanik misissuineq ernisussiorumut imaluunniit nakorsamut ornigulluni pissaaq, naartusup aavata naqitsinera oqimaassusialu uttortarneqassallutik, quaa misissorneqassalluni aamma naartup alliarturnera uuttortarneqarlunilu uummataa tusarnaarneqassalluni. Tamatuma saniatigut nappaatit tunillaassuuttut aamma nappaatit kingornuttakkat paasiniarlugit aaversinnissamik neqerooruteqartoqassaaq. Naartunerup nalaani misissortinnissamik neqeroorummut taamaattumut peqataanerup annertussusianik takutitsissumik paasissutissanik nalunaarusiamut matumunnga pissarsisoqarsinnaasimanngilaq. Naartunerulli nalaani misissortinnerit amerlassusiat peqqinnissaqarfiup EPJ-systemianut nalunaarsorneqartarput, aammalu nakkutigineqarsinnaanerit tassuuna pisinnaassalluni.

2.1 Erninerit

2020-mi aamma 2021-mi meeqqat 841-t aamma 766-it inunngorput, anaanaasooq Kalaallit Nunaanni najugaqarluni, imaluunniit anaanaasooq Danmarkimi najugalittut nalunaarsorsimalluni, kisianni Kalaallit Nunaanni ernilluni. Ukiuni taakkunani inoorlaat 2/3-iisa missaanniittut Nuummi Dronning Ingridip Napparsimmavissuani (DIH-imi) inunngorput. Tamatuma saniatigut nunap immikkoortuani qitiusumik napparsimmavimmi Ilulissani meeqqat inunngortut amerlangaatsiarput, 2020-mi inunngortut tamarmik 1/5-ii aamma 2021-mi 1/6-iisa missaanniittut tassani inunngorlutik (Nunatsinni Nakorsaaneqarfik, 2023). 2020-mi aamma 2021-mi erniffiusinnaasuni ataasiakkaani ernisimasut amerlassusiat takussutissiaq 1-imi aamma 2-mi takuneqarsinnaapput.

Takussutissiaq 1. 2020-mi ernisut amerlassusiat nunap immikkoortuani qitiusumik napparsimmavinnut agguataakkat. Erniiffusut ataasiakkaat tungujortumik nalunaaqutserneqarput. MALUGIUK. Nunap immikkoortuani Diskomi qitiusumik napparsimmavimmi pingasunik ernisoqarpoq (0,4%-it), aamma Danmarkimi tallimanik (0,6%-it) ernisoqarluni (Nunatsinni Nakorsaaneqarfik, 2023).

Takussutissiaq 2. 2021-mi ernisut amerlassusiat, erniffiusartunut agguataakkat. MALUGIUK. Tamatuma saniatigut nunap immikkoortuani Diskomi qitiusumik napparsimmavimi marlunnik (0,3%-it) aamma Danmarkimi marlunnik (0,3%-it) ernisoqarpoq (Nunatsinni Nakorsaaneqarfik, 2023).

DIH-imi ernisussat affaasa missaanniittut illoqarfimmit/nunaqarfimmit Nuup avataaneersuupput, taamalu angalallutik DIH-imut erniartorsimallutik. 2020-mi arnat aqqanillit illoqarfimmi imaluunniit nunaqarfimmi erniffiusussatut akuerisaanngitsumi ernipput. Aasianni ernisut marluupput, Maniitsumi ernisut arfiniliullutik, Uummannami ataaseq, Savissivimmi ataaseq aamma Kuummiini marlulissanik ernisoqarluni, naalungiarsuup aappaa toqungalluni inunngorluni. 2021-mi illoqarfimmi imaluunniit nunaqarfimmi erniffiusussatut akuerisaanngitsumi ernisut arfiniliupput, taakkunannga marluk Aasianni ernillutik, ataaseq Upernavimmi, ataaseq Maniitsumi, ataaseq Paamiuni aamma ataaseq Ittoqqortoormiini, naalungiarsuk inunngornermi kingunitsianngua toqulluni (Nunatsinni Nakorsaaneqarfik, 2023). Ataaseq nammineq kissaatigalugu Uummannami ernisoq eqqaas-sanngikkaanni erniffiusussatut toqqarneqanngitsuni ernisut tamarmik siusinaarlutik ernisuupput, aamma Nuummi imaluunniit Ilulissani ernisussatut pilersaarutaagaluarlutik. Uummannami ernisussatut pilersaarutigineqartup saniatigut naalungiarsuit tamarmik sapaatit akunneri 37-t ataallugit naartuusimapput – taakkunannga marluk sapaatit akunneri 28-t inorlugit naartuusimallutik (Nunatsinni Nakorsaaneqarfik, 2023).

2020-mi aamma 2021-mi meeqqat 82-it aamma 70-it pilatsinnikkut inunngorput, taakkulu inoorlaat tamakkerlutik 1/10-iisa missaannik amerlassuseqarlutik. Ukiuni taakkunani marlunni toqungallutik inunngortuni ataaseq kisimi pinasuartumik pilatsinnikkut inunngorpoq. Pilaanikkut ernisitsinerit amerlanerit DIH-imi pipput. Tamatumunnga nassuiaatigineqarsinnaavoq, pilatsinnikkut ernisisitsinissatut pilersaarutaasut tamarmik DIH-imi suliarineqartarmata, aamma erninissat aarlerinaateqarsinnaasut, pinasuartumik pilatsinnikkut ernisitsinissamik aarlerinaateqarnerusut DIH-imut innersuunneqartarlutik.

2020-mi meeqqat qulingiluat, aamma 2021-mi meeqqat aqqanillit toqungallutik, imaluunniit inunngornerminnit sapaatip akunnerata ataatsip ingerlanerani toqupput, erninerni taakkunani sisamat erniffiusussatut akuerisaanngitsuni pipput (Nunatsinni Nakorsaaneqarfik, 2023). Inunngortut akornanni toqusoqartarnera¹ inunngortut 1.000-ugaangata 2020-mi 10,7-iupput, aamma 2021-mi 14,4-llutik (immikkoortoq 2.2-mi itisilerneqassaaq).

2.2 Kisitsisitigut ineriartorneq

Paasissutissat pigineqartut tunngavigalugit erniffiusartunik qitiusumut eqiterussuineq toqungallutik inunngortut amerlassusiannut aamma/imaluunniit erninerit inoorlaap ajoquserneranik kingunillit pisarnerannut sunniuteqarnerusooq uppersararuminaappoq. Piffissarli sivilunerusoq isigalugu appaariaat erseqqissoq takuneqarpoq. Naalungiarsuit akornanni toqusoqartarnera, kiisalu inoorlaat ajoqusernarerat atitunerusumik isigisariaqarpoq, peqqinnissaqarfiup kiffartuussissutaanik atuisinnaanerup aamma peqqinnissaqarfiup pitsaassusiata saniatigut naartusut aamma taakku ilaqaataa tunngaviusumik inuuniarnerminni atugaat ilanngullugit. Ineqarnikkut atukkat, inuussutissat, inooqataanikkut aningaasaqarnikkullu atukkat, nappaatit tunillaassuuttut atugaanerat il.il. ilanngullugit eqqarsaatigineqarnissaat pingaaruteqarluni.

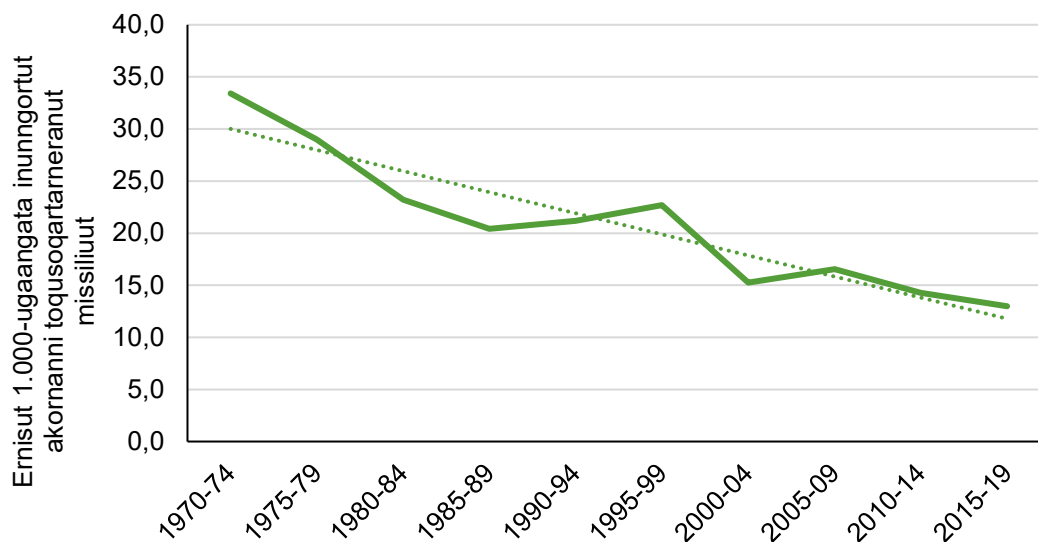
Nalunaarusiami matumani inunngortut akornanni toqusoqartarnera naalungiarsuit akornanni toqusoqartarneranut sanilliullugu misissussallugu toqqarparput, inunngortut akornanni toqusoqartarnera peqqinnissaqarfiup atuuffianik, aamma naartusunik erninissaq sioqqullugu aamma kingorna nakkutiginninnissamik takutitsimmat, taamalu erninissap pitsaanerpaamik pinissaa isumagisussallugu. Inunngortut akornanni toqusoqartarnera toqungallutik inunngortut, aamma inoorlaat sapaatip akunnerata ataatsip ingerlanerani toqusut amerlassusiisa ataatsimoortinnerisigut naatsorsorneqarpoq. Tamatuma kingorna kisitsit taanna inunngortut, uumallutik aamma toqungallutik inunngortut, amerlassusiinut naatsorsorneqarpoq, aamma ernisunut 1.000-kkaanut nalunaarsorneqarluni. Inoorlaat ullup unnuallu ataatsip ingerlanerani toqusut ilanngunneqarneranni erninerup nalaani amigaaqartarnera pissutigalugu, soorlu ernisussioortumik aamma nakorsamit ikiorneqarnissap killeqarnera pissutigalugu toqusut aamma ilanngunneqarput. Assinganik erninerup nalaani ikiorneqarnissamik amigaaqartarneq ataavartumik innarluuteqalernermit pissutaasinnaavoq, tamanna toqungallutik inunngortut akornanni nalunaarsorneqarsinnaanani.

$$\text{Inunngortut akornanni toqusoqartarnera} = \frac{\text{Toqungallutik inunngortut amerlassusiat} + \text{inunngoreernerup kingorna sap.ak. ataatsip ingerlanerani toqusut}}{\text{Uumallutik} + \text{toqungallutik inunngortut amerlassusiat}}$$

¹ Inunngortut akornanni toqusoqartarnera ima paasineqassaaq, inunngortut 1.000-iugaangata toqungallutik inunngortut, kiisalu inunngoreernerup kingorna sapaatip akunnera qaangiutsinnagu toqusoqartarnera.

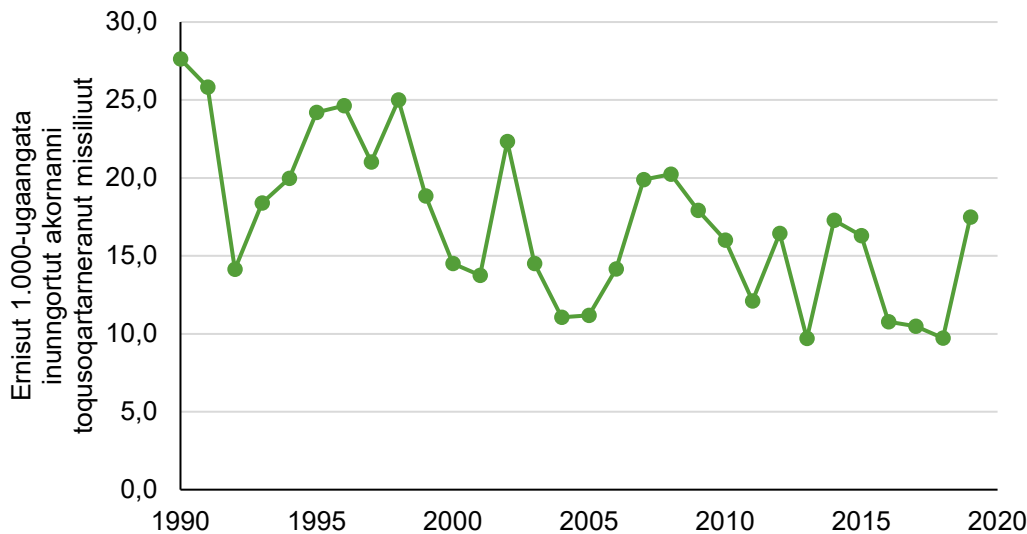
1985-imiit 2012-imut Kalaallit Nunaanni naalungiarsuit akornanni toqusut aamma inunngortut akornanni toqusut pillugit ilisimatuussutsikkut allaaserisat aamma nalunaarusiat arlalissuit saqqummiunneqarput (Bjerregaard, 1985, 1986; Bjerregaard, Kristensen, Olesen, & Secher, 2012; Bjerregaard & Misfeldt, 1992; Bjerregaard et al., 1994; Bjerregaard & Olesen, 2010; Friborg, Koch, Stenz, Wohlfahrt, & Melbye, 2004; Aaen-Larsen & Bjerregaard, 2003). Misissuinernit taakkunanga inerni-liunneqartut tassaapput, Kalaallit Nunaanni naalungiarsuit akornanni toqusut nunanut naalungiarsunnik toqusukinnerpaanut, taamaangippat ikiliartortunut sanilliullugu amerlasoorujussuusut, nunap immikkoortuini assigiinngissut annertuujusoq, aamma Kalaallit Nunaata aamma Danmarkip akornanni assigiinngissuteqartoq, ukiuni 30-ni ineriartornerup annertoqataanik (inuuniarnikkut atukkatigut aamma peqqinnissaqarfiup iluani). 2020-mi aamma 2021-mi ernisut pillugit Nunatsinni Nakorsaaneqarfimmit allakkiami kingullermi kisitsisit taakku nutarterneqarput (Nunatsinni Nakorsaaneqarfik, 2019, 2020, 2023).

Ataani takuneqarsinnaavoq, ukiuni kingullerni 50-ini inunngortut akornanni toqusimasunut missiliuut (takussutissiaq 3) kiisalu 1990-imiit inunngortut akornanni toqusunut missiliuut, ukiunut ataasiakkaanut agguataagaq (takussutissiaq 4). Ukiuni 1983-imiit 86-imut aamma 2010-miit 17-imut inunngortut akornanni toqusunut kisisitsisit amigaatigineqarput, aamma ilisimaneqanngilaq inunngortut akornanni toqusut pillugit ukiuni allani nalunaarsuinerit tutsuiginartuunersut. Aammattaaq naartoq sapaatit akunnerini 28-ni naartuusimalluni erniusoq Kalaallit Nunaanni suli toqungalluni inunngortutut naatsorsuunneqartarpoq, Danmarkimi aamma nunani allani arlalinni sapaatit akunnerinut 22-nut allanngortinneqarnikuulluni. Taamaattumik aamma kisisitsisit allanut sanilliutissallugit ajornakusoorpoq.

Takussutissiaq 3. 1970-imiit 2019-imut Kalaallit Nunaanni inunngortut akornanni toqusuartarneranut missiliuut. Paasisaqarfiit: Nunatsinni Nakorsaaneqarfik, Naatsorsueqqissaartarfik, Kalaallit Nunaanni toqunermut pissutaasunik nalunaarsuiffik. Paasissutissat amigaateqarnerat pissutigalugu 1983-imiit 86-imut inunngortut akornanni toqusut ukiumut arfineq-pingasunut naatsorsorneqarlutik missiliorneqarput, aamma 2010-miit 17-imut ukiumut tallimanut missiliorneqarlutik, piffissat taakku ukiumik ataatsimik sioqqullugu aamma ukiut marluk qaangiunnerini kisitsisinut agguaqatigiissillugit akunnaallisakkat nalinginut.

Ukiumiit ukiumut nikerartorujussuupput, kisianni takussutissiami 3-mi takuneqarsinnaavoq 1970-imiit 2019-imut ukiuni tallimakkaani inunngortut akornanni toqusoqartarnera appariartuaartoq. Appariartornermut takussutissiaq taanna imaluunniit takussutissiaq 4 naapertorlugit oqaatigineqarsinnaangilaq inunngortut akornanni toqusut ikiliartornerannut erninermut atatillugu najoqqutassat nutarterneqarsimasut 2002-mi atuutilersinneqarnerat qanoq apeqqutaatigisimansoq, appariartornermut takussutissiat takutimassuk piffissap ingerlanerani ukiumiit ukiumut nikerartorujussuamik appariartortoqarsimasoq.

Takussutissiaq 4. 1990-imiit 2019-imut ukiuni ataasiakkaani inunngortut akornanni toqusoqartarneranut missiliuut

Ataatsimut isigalugu kisitsisit takutippaat, inunngortut akornanni toqusoqartarnera 1970-ikkuunniilli aamma 1980-ikkuunniilli appariartorluni ingerlalersimasoq. Paasissutissat piusut tunngavigalugit inunngornermut atatillugu ajoqusernerit ineriartornerat pillugu oqaaseqarsinnaaneq ajornarmat, aamma inunngortut akornanni toqusoqartarnerani ineriartorneq nalorninartortaqarmat kisitsisit piusut atorlugit qitiusumut eqiterussuineq peqqinnissakkut sunniuteqarnerisq toqqaannartumik paasineqarsinnaangilaq.

2.3 Qitiusumut eqiterussuinerup ernissanut, ilaqutariinnut aamma sumiiffimmi inuiaqatigiinnut sunniutai

Misissuinerit arlallit qitiusumut eqiterussuinerup ilaanik allanik paasisaqarfiusinnaapput, aamma tamanna ernissanut, ilaqutariinnut aamma sumiiffimmi inuiaqatigiinnut sunniuteqarsimansoq pillugu. Misissuinerit takutippaat, innuttaasut erninerit pillugit isiginninnerat qangaanerusumut sanilliullugu allanngorsimasoq. Erninerit 1950-ikkunni sumiiffimmi inuiaqatigiinni suliassatut isigineqarsimapput, tamannali 2001-ip tungaanut allanngorsimavoq, erninissat inuttut namminerit

tunnganerusutut isigineqalerlutik, aamma tassaalersimalluni sammisaq politikikkut soqutigineqalersimasoq (Montgomery-Andersen et al., 2013). Innuttaasut peqqissusiannik misissuinerni 1993-imi aamma 2005-imi apeqqut ataaseq tunuliaqutaralugu, erninerit nalinginnaasut sumi pisarnissaannik kissaateqarnerunerlutik peqataasut aperineqarlutik, Bjerregaard aamma Olesenip paasivaat, innuttaasut salliutitaat qitiusumut eqiterussuineq malillugu aamma allanngorsimasut. 1993-imiit 1994-imut innuttaasut 74,2 %-ii erninerit nalinginnaasut sumiiffimmi napparsimmavimmi pisarnissaat kissaatigineruaat, tamannalu 2005-imiit 2008-mut 85,3 %-imut qaffariaateqarluni (Bjerregaard & Olesen, 2010).

Allaaserisat takutippaat, arnat naartusut erninermut atatillugu angerlarsimaffiinit aamma atasuteqarfiinit qimagutitillugit erniartortinneqartarnerat kinguneqanngitsoorneq ajortoq. Misissuinerit takutippaat, arnat sumiiffiup najukkamik avataanut erniartornerminnut atatillugu kiserliorlutik, annilaangallutik aamma kamaqarlutik oqaluttuarisaraat, kisianni amerlasuut naarmiumik illersornissaa tunngavigalugu pissutsit taamaannerat akuerisimallugu (Montgomery-Andersen, Willen, & Borup, 2010). Ernisussiorlutut isaannit isigalugu qitiusumut eqiterussuineq naartusunut ataasiakkaanut kisimi kinguneqarsimangilaq, aamma ilaqutariinnut naartusortalinnut tamanut inooqataanikkut kinguneqarsimalluni. Naartusoq erninissaminut atatillugu sapaatit akunnerini arlalinni ilaqtutaminut aallaqqasussanngortinneqaraangat kiserngoruttunut, meeqqanut angajullernut imaluunniit ataataasumut, maqaasinermik aamma suliasatigut kingulerunnermik kinguneqartarpoq. Ilaatigut aningaasaqarnikkut artukkerneqarnermut tunngasinnaavoq, assersuutigalugu ataataasup meeqqani angerlarsimaffimmini paarisussaaneri pissutigalugit aalisarsinnaanngippat (Ernisussiorlutut peqatigiiffiat, 2007).

Pissutsit taakku Canadami nunap inoqqaavinut tunngasuni misissuinerni takuneqaqqissinnaapput, arnat erninissaminnut atatillugu sumiiffimmi inuiaqatigiinnit aallartinneqarlutik erniartortut kiserliornermik, maqaasinermik, ersinermik, susassaaleqinermik aamma annilaanganermik misigisaqartartut misissuinerni takutinneqarluni (O'Driscoll et al., 2011; Silver et al., 2022). Aammattaaq misissuinerit takutippaat, arnamut ernisussamut tapersersuinerup amigaataanera erninermut atatillugu kingunerlutsitsissutaasunik misigisaqarnermik kinguneqartartoq, kiisalu arnat naartunertik isertuuttraat sumiiffimmi inuiaqatigiinnit aallartitaanissartik pinngitsoortinniarlugu. Arnat aammattaaq misigisarpaat namminneq timiminnut oqartussaassuseqarnatik, aamma ilaqtutaminut kinguneqaataasunut allanut aalajangeqqataasinnaasuseqarnatik, taakkununga ilanngullugit aningaasaqarnermut, meeqqanut angerlarsimaffimmut qimataasunut misigissutsitigut aamma pissusilersuutitigut kinguneqaataasunut tunngasutigut (Chamberlain & Barclay, 2000; Lawford, Giles, & Bourgeault, 2018; Silver et al., 2022).

Canadami First Nationsit (nunap inoqqaavisa) akornanni erninernut pingaarutillit qulaajarneqarnerannik misissuinerimi paasineqarpoq, sumiiffimmi najukkami ernineq arnat kinaassutsiminnik, sumiiffimmut najukkaminnut atassuteqarnerminnik aamma ilitsoqqussat malillugit inooriaatsimut atasuteqarnerminnik misigisimanerannut tapertaasoq (Kornelsen, Kotaska, Waterfall, Willie, & Wilson, 2010). Ilutigitillugu takuneqarpoq, arnat naartuneq aamma meeqqat pillugit ilisimasaasa annertunarpaartaat sumiiffimmi najukkaneersuullutillu taakkunani ilaqtutaneersuusut (O'Driscoll et al., 2011).

Allaaserisani erseqqissarneqarpoq, nunat inoqqaavisa akornanni erninernik aqqissuussinerit aamma naartusunik isumassuinerit kulturikkut tunngasut akuutinnagit nakorsaaniikkut tunngaveqarnerusumik suliarineqarsimasut. Aqqissuussineq ilaatigut arnanut pitsaanngitsumik sunniutilimmik attaveqatigiinnertaqanngitsumik aamma peqataatitsinertaqanngitsumik takutitsiffiuvoq (Douglas, 2006; Lawford et al., 2018; Montgomery-Andersen, 2013).

Ernisussanik kiffartuussinermi kulturikkut naleqquttumik periuseqarnermik annertunerusumik atuutilersitsinissamik kissaateqarneq tunngavigalugu Canadami suliat innuttaasunit ingerlanneqartut arlallit aallartinneqarsimapput, ilitsoqqussat malillugit erneriaatist peqqinnissaqarfiup neqeroorutaanut ataqatigiissillugit atornerarlutik (Douglas, 2006). Canadami tamanna ataatsimut isigalugu nalinginnaasunngoriartortut ilaattut nassuiarneqarpoq, naggueqatigiit Inuit "namminneq timiminnut oqartussaassuseqarnerminnik utertitsillutik", ernisuttumut ikiortit, erninermut atatillugu kulturikkut aallaavilimmik ilisimasaqarnermik tapertaasut, patajaallisarnerisigut (Cidro, Bach, & Frohlick, 2020). Erseqqinnerusumik Nunavimmi "community birthing centres"-it pilersinneqarput, kulturip erninernut ilaatinneqarnissaa siunertaralugu (Douglas, 2006). Manitobami suliniaqatigiiffik "bring birth home"-mik taaguutilik piuvoq, sumiiffimmi ernisarnerit meeqqap siunissami ineriartorneranut aamma siunissaanut pingaaruteqarneranik akuersaartuusoq, aamma nunap inoqqaavisa akornanni ernisussanik kiffartuussinerup pitsaanerulersinneqarnissaanik suliniuteqartuusoq (Hayward & Cidro, 2021). Aammattaq ernisussanik pinasuurtumik aallarussisarnermut politikkimut qisuariaatitut Nunavimmi "In-uulitsivik midwifery service and education program"-imik suliaqartoqarnikuuvoq, sumiiffimmi ernisussuortunut ikiortinik/ernisuttunut ikiortinik ilinniartitsinermik suliaqartunik (Van Wagner, Epoo, Nas-tapoka, & Harney, 2007). Innuttaasunit suliniutit "The Society of Obstetricians and Gynaecologists of Canada"-mit tapersersorneqarput, aarlerinaateqanngitsumik ernisussanik ernisitsisarnerit sumiiffinni pisalerseqqinnissaannik tapersersuillutik 2010-mi taakku oqaaseqateqarlutik (Obstetricians & Gynaecologists of Canada, 2010).

3. Misissuineq pillugu

Misissuineq una Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik sinnerlugu ingerlanneqarpoq. Nalunaarusiaq Syddansk Universitetimi Innuttaasut Peqqissusiannik Ilisimatusarfimmit/Center for Folkesundhedim 2022/23-mi suliarineqarpoq. Misissuinerimi apeqqutit, iluseq aamma periuseq tulliuttumi nas-suarneqassapput.

3.1 Misissuinerimi paasinninnissamut tunngaviit

Misissuineq una itisiliilluni apersuinernik tunngaveqarpoq. Apeqqutinik akisassanik suliaqarneq aamma misissueqqissaarneq Kalaallit Nunaanni peqqinnermut aamma atugarissaarnissamut kul-turikkut aamma inooqataanikkut tunngavileeqataasunik pingaarutilinnik aallaaveqarluni. Takussutis-siaq (takussutissiaq 5) 'Peqqissuserput' Innuttaasut Peqqissusiannik Ilisimatusarfimmit inertiartortin-neqarnikuuvoq, aamma kisitsisitigut aamma itisiliilluni ilisimatusarnikkut innuttaasut, aalajangiisartut aamma suliaasaqarfimmi suliallit oqaloqatigineqarneri tunngavigalugit immikkoortut sorliit peqqin-nermut ilaatinneqarnerisut takutitsilluni. Peqqinneq suup inissaminiinneranut tunngavoq. Tamanna peqqinneq aamma naleqartitat pillugit ataatsimut isiginnilluni paasinninnermik nassataqarpoq, soorlu tunuarsimaarnermut, ataqqinaammut, nakuussusermut, ataqqinninnermut aamma sumut an-gisuumut inuup soriarsinnaangissusianut soorlu Sila (silamik imaluunniit silaqassutsimik isu-maqartoq) aamma Pinngortitaq, taakku marluullutik kalaallit kulturianni naleqartitani pingaarnersaal-lutik (Wistoft, 2012, Wistoft, 2009).

'Peqqissuserput' misissueqqissaarnerup suliarinerani, kiisalu inerniliussat aamma ineriartortitsinis-samut periarfissat suliarineranni paasinninnissamut tunngaviuvoq. Takussutissiaq inooqataanikkut kulturikkullu immikkoortunik, inuit ataasiakkaat peqqinnertik aamma atugarissaarnertik pillugu misi-gisimanerannut pingaarutilinnik, ilaqarpoq. Kalaallit Nunaanni misissuinerit nutaajunerisut naleqar-titanik aamma kulturimik sammisaqarfiusut takutippaat, ataatsimut isiginnilluni inuunermik aamma peqqinnermik paasinninneq suli pingaartinneqarnerpaajusoq (Wistoft 2012, 2009). Takussutissiap takutippaa, innuttaasut peqqinnermik paasinnineranni uuttuutit pingaarutilimmik inissisimasut amer-lasuujuusut, aamma taakku peqqissutsimut tunngasutigut ilisimatusarnernut ilaatinneqartarnissaan-nik eqqumaffiginninnissamut pingaaruteqartuusut.

Takussutissiaq 5. Peqqissuserput

3.2 Iluseq aamma paasissutissanik pissarsiffiit

Ernisussanik kiffartuussineq pillugu innuttaasut aamma suliassaqarfimmi suliallit isiginninnerat misissuinermit nassuiarneqarpoq. Misissuineq itisiliilluni misissuineruvoq, aamma nunap immikkoortuini qitiusumik naapparsimmavinni tamani suliassaqarfimmi sulialinnik, aamma nunap immikkoortuini qitiusumik napparsimmavilinni tamani innuttaasunik kiisalu inunnik isumaginninnermi siunnersortinik, aamma nunap immikkoortuani ataatsimi innuttaasunik ataatsimoortunik apersuinermit ilaqarpoq. Suleqatigiissitamit siunnersuutininik aamma ilitsersuutininik tigusaqartarsimaneq misissuinermit pingaaruteqarsimavoq. Suleqatigiissitaq Nunatsinni Nakorsaaneqarfimmit, Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfimmi Qullersanit, Ernisarfimmi aqutsisunit, Ernisussiorlut peqatigiiffianit, Ernisussiorlut, Meeralerisunit, Isumaginninnermi siunnersortinik aamma Kalaallit Nunaanni Peqqissaasut Ileqqorissaarnermit siunnersuisoqatigiivinit sinniisuutitanik inuttaqarpoq. Suleqatigiissitaq taanna misissuinermit malinnaavoq, aamma misissuinerup

ilusissaanut, paasissutissanik pissarsiffissanik toqqaanermut, aamma misissuiffiusussanik kiisalu misissuinerimi ineriartortitsinissamik isiginninnermut isummersueqataalluni.

Misissuiffigineqartussanik toqqaanissamik suliaqarnermi ilaqutariit naartusortallit aamma suliassaqarfimmi suliallit illoqarfinneersut aamma naartusut erniartorfissaanni nunap immikkoortuineersut, kiisalu illoqarfinni erniffiusinnaasuneersut isiginninnerisa ilanngunneqarnissaat pingaartinneqarpoq. Misissuiffigineqartussanik inaarutaasumik toqqaaneq suleqatigiissitamit isummersuutinit aallaaveqarpoq. Suleqatigiissitaq misissuinerup aallartisarnerani aamma pingaarutilimmik inissisimavoq, peqataasussarsiorinissamut periusissaq aalajangersarneqarluni. Suleqatigiissitap oqaloqatigineratigut aalajangiunneqarpoq, naartusut ernisussiortoq aqqutigalugu peqataasussarsiarineqassasut. Paasissutissanik pissarsiffiit sapinngisamik assigiinngissitaartuunissaasa anguniarnissaat tamatumunnga ilaatigut pissutaavoq.

Misissuinermut taamaallaat ilaatinneqarput naartusut ilisimaneqartumik nappaateqaratik nalinginnaasumik naartusut, aamma nalinginnaasumik ernisussatut naatsorsuutigineqartut. Tassa imaappoq, naartusut nakorsartinnikkut imaluunniit inooqataanikkut pissutsit pissutigalugit ajornartorsiutitalimmik naartusutut ernisussatullu nalilernerqarsimasut nalunaarusiami matumani ilaatinneqanngillat. Tamatuma saniatigut suliassaqarfimmi suliallit isiginninnerisa saniatigut naartusunit ikiorneqarnissamik pisariaqalersitsisinnaasunit, imaluunniit inuusuttuaqqat- aamma ukioqqortusillutik naartusunit ilisimasat ilaatinneqanngillat. Naartusut aamma ilaqutaasut/innuttaasut 20-t misissuinermut ilaatinneqarput.

Suliassaqarfimmi ilisimasalinnik peqataasussarsiorneq taakku naartunermut, erninermut aamma ernereernerup kingorna sulinngiffeqarnermut suliaqarnermikkut tunuliaqutaqarnerat tunngavigalugu pivoq, soorluttaaq suliassaqarfimmi suliallit assigiinngitsunik annertussusilimmik misilittagallit aamma assigiinngitsunik immikkut ilisimasallit misissuinermut peqataatinniarneqarsimasut. Suliassaqarfimmi suliallit katillugit 14-it misissuinermut ilaatinneqarput. Paasissutissanik pissarsiffiit nakorsanik, ernisussiortunik, peqqissaasunik meeralerisunik aamma isumaginninnermi siunnertinik ilaqarput.

Paasissutissanik pissarsiffiit tamarmik misissuineq pillugu oqaatsitigut aamma allakkatigut paasissutissinneqarput, peqataasunut- aamma misissuineq pillugu paasissutissamik tunniussisoqarpoq, kiisalu peqataanissamut akuersinermut atsiortitsisoqarluni. Misissuineq 'Kalaallit Nunaanni Ilisimatusarnermi Ileqqorissaarnissaq pillugu Ataatsimiititaliaq'-mut nalunaarutigineqarlunilu tassannga akuerineqarpoq.

Paasissutissanik pissarsiffiit tatiginninnerat misissuinermut pingaaruteqarpoq, taamaattumillu taakku kikkuussusiisa paasineqannginnissaat qulakkeerniarlugu suliassaqarfimmi sulialittut, naartusutut aamma innuttaasutut taamaallaat taaneqartassallutik. Tamanna ima paasisariaqarpoq, paasissutissanik pissarsiffiit ataasiakkaat nunap ilaani sumiinnerut sapinngisamik taaneqartassanngitsut. Misissueqqissaarnermi issuaanerit ilaatinneqarput, kisianni paasissutissanik pissarfiit innuttaasunit- aamma suliassaqarfimmi sulialinnit assigiinngitsuninngaanneersut arlaqarmata taakku nunap ilaanut, kommunimut imaluunniit inummut aalajangersimasumut tunngatinneqarsinnaanngillat.

3.3 Periuseq

Misissuineq itisiliilluni apersuinernit tunngaveqarpoq. Itisiliilluni ilisimatusaatigalugu apersuineq paasissutissanik pissarsiffiup nammineq inuttut inuunermik paasinninneranik paasinninnissamik siunertaqarpoq. Apersuineq apersuinermit najoqqutaq, sammisanik aalajangersimasunik sammisaqarfiusoq aamma misissuinermit suliaqartunit naleqqussarneqartoq atorlugu ingerlanneqarpoq. Itisiliilluni ilisimatusaatigalugu apersuineq inuit ulluinnarni inuunerminnik misigisartagaannik paasisaqarlunilu nassuiarnissaannut periarfissiisarpog (Kvale og Brinkmann 2009).

Misissuinermit najoqqutaqarluni apersuinermit najoqqutat marluk (tabeli 1 aamma 2) misissuinermit nalilersuilluni apeqqutit aamma takussutissiami 'Peqqissuserput - Vores sundhed'-imi peqqissutsimut tunngavileeqataasut naleqquttut tunngavigalugit suliarineqarput.

Tabeli 1-imi aamma 2-mi takutinneqarput, ilaqtariinnut naartusortalinnut aamma suliassaqarfimmi sulialinnut apersuinermit najoqqutani marlunni taakkunani sammisat pingaarnerit.

Tabeli 1. Apersuinermit najoqqutaq, ilaqtariinnut naartusortalinnut aamma innuttaasunut sammititaq

Naartusunut, ilaqutaasunut aamma innuttaasunut apersuinermit najoqqutamit sammisat pingaarnerit
1. Erniffiusartut pillugit eqqarsaatit nalinginnaasut
2. Nammineq imaluunniit allat erninerinik misilittakkat (sumiiffimmi najukkami ernineq, erniartorluni angalanerni misigisat)
3. Massakkut naartuneq (toqqissisimaneq aamma ernumassutit)
4. Ilaquttat aamma atassuteqarfiit
5. Kulturikkut naleqartitat aamma nakooqqutit

Tabeli 2. Apersuinermit najoqqutaq, suliassaqarfimmi sulialinnut sammititaq

Suliassaqarfimmi sulialinnut apersuinermit najoqqutamit sammisat pingaarnerit
1. Erniffiusartut pillugit eqqarsaatit nalinginnaasut
2. Aallarluni erniartortarneq pillugu suliassaqarfimmi suliallit isiginninnerat
3. Naartuneq, ernineq aamma atassuteqarfiit pillugit suliassaqarfimmi suliallit isiginninnerat
4. Erninerit qitiusumut eqiterussuunneqarnerat pillugu suliassaqarfimmi suliallit isiginninnerat
5. Kulturikkut naleqartitat aamma nakooqqutit pillugit suliassaqarfimmi suliallit isiginninnerat

Itisiliilluni ilisimatusaatigalugu apersuineq paasissutissanik pissarsiffiup misilittagaanik aamma isummersuutaanik paasisaqarnissamut periarfissaqalersitsisarpog. Taamaattumik apersuinerit paasissutissanik pissarsiffiup oqaatsit atorlugu ingerlanneqarput, inuit misilittakkamikkut tunngavii oqaatsinut kulturimullu aamma atassuteqarmata (Kvale and Brinkmann, 2009). Paasissutissanik pissarsiffiit tamarmik kalaallisut danskisulluunniit apersorneqarnissaminnik periarfissinneqarput.

Ernisussanik kiffartuussissummik atuisinnaaneq pillugu isiginninnerit assigiinngitsut pillugit ilisimasassat assigiinngitsut pissarsiarinissaat misissuinnermi salliutinneqarpoq, kiisalu pissutsit toqqisimanermut tunngasut, tamanna tunngavigalugu ineriartortitsinissamut isiginninnermik naleqquttunik siunnersuuteqarsinnaanissaq angusinnaajumallugu. Misissuineq taamaalilluni peqqinnissakkut suliasaqarfimmi suliallit suliasaannik aaqqiinissamut tunngatillugu ilisimasassanik atorneqarsinnaasunik aqcutissiuussinngilaq, soorlu erninerit ataasiakkaat aarlerinaataannik nalilersuinnermik, tulleriissaarinnermi piumasaqaatinik nalilersuinnermik imaluunniit nunap immikkoortuini ataasiakkaani erninnermut atatillugu upalungaarsimasuni nakorsaqaarnikkut suliat pitsaassusiannik nalilersuinnermik. Misissuineq una isiginninnermik nutaanik tunniussaqaarsinnaavoq, kiisalu innuttaasut aamma suliasaqarfimmi suliallit isiginninnerat tunngavigalugu ernisussanik kiffartuussineq pillugu oqallinnermut assigiinngitsunik ersersitsiffiusinnaalluni. Erninnermut tunngasut qanoq aaqqissuunneqarnissaannut tunngasunik peqqinnissakkut suliaqarnermi immikkut ilisimasalittut nalilersuinnerpiaq misissuinnerup matuma avataaniippoq.

Apersuinnerit tamarmik Olympus Digital Voice Recorder atorlugu immiunneqarput. Immiussat qarasaasiamut nuunneqarput, Office Wordimullu allallugit anillatsinneqarlutik. Apersuinnerit tamarmik allanneqarput, aamma kalaallisut ingerlanneqarsimagaangata itisiliilluni apersuinnermik katersuisumit aamma misissueqqissaartumit namminermi nutserneqartarlutik. Tamanna apersuinnerit ataasiakkaat akornanni itinerusumik paasinninnissamik periarfissaqalersitsivoq. Apersuinnerit ingerlanneqarnerisa nalaanni itisiliissutinik aamma uppersarsaassutinik apereqqittoqartarpoq, apersuisoq paasisutissanik pissarsiffiup nassuiaataanik ilumut paasinninnersoq uppersarsarniarlugu, aamma apersuinnerup ingerlanerani nassuiaataagallartut misilerarniarlugit. Apersuinnerit ingerlanneqareernerisa kingorna maluginiakkat aamma apersuinnerup ilai pingaarutillit erniinnaartumik allanneqartarput, kingusinnerusukkat misissueqqissaarnissamut, aamma apersuinnerup imaata isumasioqqinneqarnissaanut iluaqutissatut. Apersuinnerit amerlanerit aaqqissorlugit danskisuumut nutserneqarlutillu allanneqarput, kalaallit aamma danskit oqaasii sannamikkut assigiinngitsorujussuunerat pissutigalugu. Taamaattumik isumasiuineq aamma aaqqissuineq nutserinnermi aamma allannermi nalinginnaasumik ilaasutut suliarineqartarput. Sapinngisamilli toqqartumik nutserinissaq angunia-
rneqarsimavoq.

Apersuinnerit tamarmik siullermik atuaqqissaarneqarput, kingornalu software NVivo (v. 12), itisiliilluni misissuinnermi misissueqqissaarnermut atortuusooq, atorlugu misissoqqissaarneqarlutik. Apersuinnerup allanneqarnera, aamma apersuilluni oqaloqatigiinnermik paasinninneq tassaavoq apersorneqartup oqaluttuaata ilaanik immikkoortiterilluni paasinninnermik pilersitsisinnaasoq (Kvale og Brinkmann, 2009). NVivo ikiorsiullugu immikkoortut, koderinnermik suliaqarnermi aallaavittut atorneqartut, ilusilersorneqarput.

Misissueqqissaarneq apersuinnermi najoqqutani marlunni sammisanit aalajangiuteriikkanit, takussutissiaq 6-imi aamma 7-imi takutinneqartunit, tunngaveqarpoq. Misissueqqissaarnerup ingerlanneqarnerata nalaanni sammisanik, apersuinnermi saqqummersunik aamma sammisat aalajangiuteriikkat avataaniittunik, ilaartorneqarput. Paasissutissat pissarsiarineqartut taamaalillutik sammisat assinginut koderneqarput, taamaalilluni ataqatigiinnerit nutaat pilersinneqarlutik.

Taaguutit isumaannik erseqqissaaneq

Paasissutissanik pissarsiffiit amerlasuut erninnermut atatillugu isumannaatsuutitsinissaq apersuinnermit paasissutissani isummersorfigivaat. Tamarmik isumaqarput, isumannaatsuutitsineq aamma "upalungaarsimasooqarneq" imminnut atalluinnartut. Ilaqutariit naartusortallit pissutsit tamatumunnga tunngasut oqaasertaleraangamikkut upalungaarsimasut nalinginnaasumik pilattaasartumik

nakorsamik najuuttoqarnissaanik isumaqartillugu oqaatigisarpaat. Ernisussiortut isumannaatsuutit-sineq pilattaanikkut upalungaarsimasoqarneranut tunngatillugu oqaatigisarpaat.

Paasissutissanik pissarsiffinit nakorsanit taaguutit aalajangersimasut arlallit atorneqarput; obstetrisk- og anæstesiologisk beredskab (ernisussiornissamat aamma sinitsitsinissamat upalungaarsimasut) døgnberedskab (ulloq unnuarlu upalungaarsimasut) aamma sectio beredskab (pilattaanikkut ernisitsinissamat upalungaarsimasut).

Paasissutissanik pissarsiffiit upalungaarsimaneq pillugu oqaasertaliineranni assigiinngissutitut upalungaarsimaneq pillugu ulluinnarni taakku oqaatsinik atuinerat, kiisalu erninermut atatillugu upalungaarsimasut suliaasa pitsaassusiat qanoq innersoq aamma qanoq ittariaqaraluarnersoq pillugu suliaasaqarfimmik ilisimasaqassusiat apeqqutaavoq. Nalunaarusiaq upalungaarsimasuni nakorsat sulinerisa pitsaassusiannik naliliinissamik siunertaqanngimmat, aamma upalungaarsimaneq sunik imaqarnerasoq pillugu paasissutissanik pissarsiffiit paasinninnerannik immikkut samminniffiunngimmat allaaserisami taaguut erninermut atatillugu upalungaarsimasut atorparput. Issuaanerit ilaanni paasissutissanik pissarsiffiit erninermut atatillugu upalungaarsimasut immikkut taavaat. Pisuni taamaattuni paasissutissanik pissarsiffiit namminneq oqaasii atorneqarput.

Innersuussinermut-aamma tulleriissaarinermut tunngavissani (ilanngussaq 1) atuuttumi takuneqarsinnaavoq, sumiiffimmi ernisoqarsinnaanissaanut aalajangiisuusussaq tassaassasoq: "Erniffiusussatut pilersaaruteqarfiusumi suliaasaqarfik illersorneqarsinnaasumik sulisoqarnikkut inuttaqassasoq, tassa imaappoq, pilattaanikkut-sinitsitsinikkut, ernisussiornikkut- aamma laboratoriami piginnaasatigut pisariaqartut piussasut".

Najoqqutassani aamma takuneqarsinnaavoq, nunap immikkoortuani qitiusumik napparsimmaviit avataanni peqqinnissaqarfinni ernisussiortunik, pilattaasartunik aamma sinitsitsisartunik upalungaarsimasuutitaqanngitsuni nalinginnaalluinnartumik ernisitsinissaq siunnerfigineqassasoq. Aammattaaq ima allassimasoq takuneqarsinnaavoq: "Ulloq unnuarlu upalungaarsimasoqarneq ima paasineqassaaq, minnerpaamik ernisussiortumik ataatsimik aamma nakorsamik pilattaasartumik ataatsimik ulloq unnuarlu aggersarneqarsinnaasunik piareersimasoqassasoq, taamaalilluni pina-suartumik pilattaanissaq suliarineqarsinnaaniassamat. Sinitsitsinermik sulialinnik aggersaanissaq aamma periarfissaassaaq". (Tak. imm. Tunngaviit)

4. Ernisussanik kiffartuussineq pillugu isiginninneq

Ilaqutariit naartusortallit aamma suliassaqarfimmi suliallit ernisussanik massakkut kiffartuussineq pillugu, aamma tunngaviumik naleqartitat aamma pissutsit erniffiusussamut aamma ernisussanik kiffartuussinermut tunngasut suliassaqarfimmi sulialinnut aamma ilaqutariinnut naartusortalinnut pingaarutillit pillugit isiginninneri pingaarnerit kapitalimi matumani sammeneqarput.

4.1 Naartusut, aallarlutik erniartortussat

Naartusunut, illoqarfimminnit imaluunniit nunaqarfimminnit aallarlutik erniartortussanut, aallarnissaq pillugu eqqarsaatit initoorujussuusarput. Angalanissaq, aamma kisimiillutik aallassagunik qanoq ingerlassanersoq pillugu eqqarsaatersuutitik taakku annerusumik oqaluuserivaat. Ernumassutit pingaartumik siullermeerluni ernisussani initupput. Ernumassutinut ilaasut suuneri matuma ataani takussutissiaq 8-mi takutinneqarput.

Tabeli 3. Sammisat, ilaqutariinnut naartusortalinnut aallarlutik erniartortussanut pingaarutillit

Naartusut, aallarlutik erniartortussat
Kiserliorneq aamma angalaqateqarneq
Nunap immikkoortuanut taarsiullugu sumiiffimmi najukkami ernineq
Erniffissaq pillugu kissaatit
Illloqarfinnit aamma nunaqarfinnit mikinerusunit isiginninnerit

Kiserliorneq aamma angalaqateqarneq

Ernumassutit aallarnissamut, aningaasaqarnermut, apparisamit imaluunniit qanigisamit angalaqateqarnissamik periarfissaqarnermut, ineqartitaanissamut aamma angalaqataasussat namminneq akiliillutik angalaqataasinnaanannut bilitsinut il.il tunngassuteqarput. Tamatuma sania-tigut naartusut oqaatigivaat, angerlarsimaffimminnit aallarnissartik tunngavigalugu, aamma toqqis-simaffimmik aamma avatangiisip sungiusimasamik avataani meerartaanissartik pillugu aliasun-nertut ittumik misigisimallutik.

'Taanna angerlarsimaffimmit aallarnissaq. Aallarfiisarput aqaguttoq ali-asuttorujussuuvunga, naartunera tamakkerlugu taama aliasutsiginikuunngilanga.'

Naartusut amerlanerit sumiiffimmi najukkaminni ernisinnanissartik kissaatigivaat. Pingaarnertut pissutigalugu aapparissartik, inoorlaaq qatannguteqarsimappat qatanngutai aamma ilaquuttat qanittumiitikkusullugit. Paasissutissanik pissarsiffiit, siornatigut sumiiffimmi najukkaminni erninissaminnut periarfissaqarsimasut sumiiffimmi najukkaminni erninermik nuannissusia nassuiarpaat. Erninerminni aapparissartik imaluunniit qanigisartik alla ilagisinnaallugu toqqissisimanassusia erseqqissarpaat, aamma minnerunngitsumik ileqqut malillugit ilaquuttat pissangallutik isumalluarlutillu qanittumiillutik nuannaqataasut. Naartusup ataatsip siusinnerusukkut sumiiffimmi najukkamini ernisimanerminut sanilliullugu erninissani aamma kisimiilluni angalanissami pillugit eqqarsaatini nassuaatigivai.

'Siullermik ernigama [illoqarfik x-imi] ernivunga. Taamanikkut ilaquarpassuakka angerlarsimaffitsinni katersuupput. Maani Nuummi kisimiillunga ernisulissaanga, nammineerlunga SANA-liartariaqassallunga [Dronning Ingridip Napparsimmavissua), aamma SANA qimakkukku napparsimasut akunnittarfiannut uteqqissaanga, tamatumalu kingorna ilaquuttannut angerlarlunga aallassallunga.'

Erninissaq pillugu naatsorsuutigisat naartusuni, aallarlutik erniartortussani, takussaanngingajavip-poq, taakku angalanissarpiaq kisiat eqqarsaatiginerummassuk. Erninissaq pillugu naatsorsuutigisaat pillugit aperineqaraangamik akissutigisarpaat, soorunami peqqissumik meerartaarniss-artik kissaatigalugu, kisianni aapparissartik imaluunniit qanittumik atassuteqarfigisartik erninerminni ilagisinnaagunikku pingaarnarpaajussagaluartoq.

Naartusut angalaqateqarnatik erniartortutik angalanertik kiserliornartutut misigisimallugu nassuaap-put. Misissuinerimi paasissutissanik pissarsiffiit naartusut tamarmik nalinginnaasumik, peqqissuullu-tik naartusuummata Peqqinnissaqarfiup najoqutassiai naapertorlugit akiliunneqarlutik an-galaqateqarnissamik pisinnaatitaaffeqanngillat.

Nuliap/inooqatigisap naartusup kisimiitillugu aallartinnissaa aappaasumut aamma artornartuusini-naavoq. Tamanna taakkununga sunniuteqartarpoq, killitsinnarpoq, aamma arnamut kisimiilluni erniartortuni aallartussamut sakkortuujusoq ilisimaneqarlunilu ernumassutaasarpoq.

'Kisianni tamanna inuttut isigissagaanni, imaluunniit inuttut atukkat sakkortupput, taama isumaqarpunga. Sakkortoorujussuusinnaapput. Pingaartumik nuliara sapaatit akunneri pingasut sioqqullugit, piffissami sunnertianerpaaffimminiitilluni, aallarnissaa taanna. Arlaannattaluunniit qilanaarinngilaa tassani [nunap immikkoortuani illoqarfimmi] kisimiinnissaa, aamma susoqarnissaa nalorninartorujussuuvoq.'

Ataatsimut isigalugu aappaasut, misissuinermit matumunnga peqataasut, aapparissartik kisimiilluni nalusaminnut aallarlugit erniartortinnissaanut ernumaneq aamma soriarsinnaanngitsutut misigisima-neq oqaatigivaat.

Naartusut aamma erniffissaminnut tikikkunik suliassartai qanoq sularissanerlugit ernumassutis-sarpassuaqarput.

'[Nunap immikkoortuani illoqarfimmi erniffigisamini] aallaanerujussuuvoq, uannut orniguteraannaasoqanngilaq, ungasissorujussuarmiipput; apeqqutit soorlu, 'kina ila-gissavara', 'ernisuleruma qanoq iliussaanga' – eqqarsaatit tamakku eqqarsaatigisarpakka.'

Naartusut erninissamik tungaanut aamma erninermik nalaani kisimiinnissartik, aamma naalungiarsuuteqarlutik kisimiillutik angerlamut angalanissartik pillugu ernumassuteqarlutik oqaatigivaat.

'Kisimiilluni inoorlaajuteqarluni angerlamut angalanissaq eqqarsaatigalugu. Tamanna aamma uanga ernumassutigisimavara. Eqqarsarpunga kukkugumami, imaluunniit kukkussuteqarumami arlaannillu pisoqarluni. Ukialerneraniippoq, quaallungami orluguma. Naalungiarsuup isumaginissaanut tunngasutigut ajoqusernerpassuit assigi-inngitsut takorluulerpakka.'

Ataasiakkaanilli aamma naartusoqarpoq erniartorluni angalaneq eqqissisimaarnermik aamma qasuersaarnermik periarfissaqartitsisinnaasoq misigisaqarsimasunik. Paasissutissanik pissarfiit aallaqqanerminni angerlarsimaffimminni suut tamarmik pissusissamissut ingerlasut ilisimagaat kisimik taama misigisaqarsimapput.

'Erniartorluni taamatut aallarneq sakkortuvoq. Kisianni isumaqarpunga aamma pitsaasortaartoq, imminuinaq eqqarsaatiginissannut aamma periarfissaqalerama, aamma qasuersaarnissannut periarfissaqarlunga.'

Nunap immikkoortuanut taarsiullugu sumiiffimmi najuk-kami ernineq

Aallarlutik erniartortussat akornanni tamarluinnangajammik sumiiffimmi najukkaminni ernisinnaasagaluarnertutik eqqarsaatigisimavaat. Naartusunut siullermeerlutik ernisussanut, aamma siusinnerusukkut ernereersimasunut tamanna atuuppoq.

'Taava eqqarsarpunga, immaqa maani nakorsaqaranilu pilattaasartoqanngitsumi ernisinnaassagunaralurlunga. Meeraaraaterput peqqippasinnermik, uummateeraa ajunngitsumik ingerlavoq, uanga nammineq eqqissisimasuuvunga, atornerluisuunngilanga. Nakorsamik pilattaasartoqarnissaa soorunami toqqissisimanarnerpaajussagaluarpoq, naartunerummi nalaani aamma erninermi sunaluunniit qaqugukkulluunniit periaarsinnaavoq, naak naalungiarsuutiga naanni malugisinnaagaluarlugu, kisianni nalunartoqartaqaaq.'

Naartusut sumiiffimmi najukkaminni ernisinnaanissartik kissaatigisinnaagaluarlugu naartunerup nalaani aamma pingaartumik erninerup nalaani pinasuartumik pisoqarnerani periaarsinnaasunik nunap immikkoortuini qitiusumik napparsimmavinni kisimi upalungaarsimasoqartoq eqqumaffigisorujussuaat.

'Maannakkut tamaaniilereerama [nunap immikkoortuani illoqarfik], arlaannik ajutoornerpassuarnik pisoqassagaluarpat nakorsarpassuaqarlunilu ernisussiortorpassuaqarpoq. Tassa angerlarsersinnaasaralurlunga arlaatigut ajutuissortoqassagaluarpat ikiortissarpassualimmiilluta nalunagu arlaatigut nuannaarutigivara.'

Arnat ilaat, siusinnerusukkut ajornartorsiutitaqanngitsumik ernereernikuusimasut sumiiffimmi najukkaminni ernisinnaanissartik qanoq periarfissaqartiginersoq pillugu suliassaqarfimmi sulialinnut aperisimallutik, imaluunniit aperisimallutik eqqarsaatigalugu oqaatigivaat. Pisuni tamani, naartusoq

sumiiffimmi najukkamini erninissaminik kissaateqarluni oqaraangat suliassaqarfimmi suliallit taamaalioqqusisarsimangillat, sumiiffimmi pilattaasinnaasunik upalungaarsimasoqannginnera pis-sutigitillugu. Paasissutissanik pissarsiffiit naartusut tamarluinnangajammik oqaatigivaat, tunngavi- lersuut tamanna akueralugulu paasisimallugu. Oqariartaaseq 'allatut ajornaqaaq, naamagittarpugut' apersuinerup nalaani arlaleriarluni oqaatigineqartarpoq.

Apersuinerimili paasissutissat takutippaat, arlaleriarlutik ernisussat siusinnerusukkut sumiiffimmi na- jukkaminni nalinginnaasumik aamma ajornartorsiutitaqanngitsumik ernereersimallutik sumiiffimmi najukkaminni ernisinnaannginnertik akueriuminaatsissinnaagaat.

Naartusunut illoqarfimmi allami erninissamut tunngatillugu akueriuminnaassinnaasut ilaat tas- saavoq, paasissutissanik pissarsiffiit namminneq sumiiffimmut najukkaminut aamma inunngorfim- minnut qanittumik atassuteqarnerat. Naartusut eqqumaffigisorujussuaat, aamma eqqarsaa- tersuutigisarlugu meeqqamik, sumiiffimmi najukkaminni aamma peroriartorfimminni inunngorsi- mangikkunik, sumiiffimmut najukkaminut tunngaviumisumik ilaanertik qanoq misigisimassaneraat.

'Ajuusaarnalaaginnarpoq oqassalluni uagut uanngaanneersuuvugut [nammineq il- loqarfigisaq x-i], illit uani inunngorputit [nunap immikkoortuani illoqarfimmi x-imi]. Ar- laatigut eqqarsarpunga kinaassutsimik aamma pilersitsisartoq, taanna sumi inunngor- simaneq (...), quinalaaginnarpoq oqassalluni illit Nuummiuuvutit, Nuummi inunngor- putit, meeraq siunissami aamma taama oqarsinnaanngussaaq, 'uanga Nuummi- uuvunga', naak immaqa uagut oqarusussagaluartugut 'uanngaanneersuuvutit [an- gajoqqaat namminneq illoqarfiat]'. Isumaqarpunga kinaassutsimut tunngassuusoq.'

Erniffissaq pillugu kissaatit

Naartusut nunap immikkoortuani illoqarfimmut sorlermut aallarlutik ernerusunnerunersut aperineqar- put, naartusut nunap immikkoortuani namminneq najukkamik iluani imaluunniit avataani erniartorluni aallartarneq pillugu qanoq eqqarsaateqartarnersut paasiumallugu. Naartusut apersorneqartut amer- lanerpaartaasa oqaatigivaat, nunap immikkoortuani illoqarfigisaminni ernerusunnerullutik. Pis- sutaakkajuttoq tassaavoq, taakkunani ilaqutaqaramik. Nunalli immikkoortuani illoqarfimmut aallar- luni erniartornissamik akuersaarneq paasissutissanik pissarsiffinni, nunap immikkoortuani illoqarfi- gisamut ungasippallaanngitsumi illoqarfinneersuni takuneqakkajunneruvoq. Paasissutissanik piss- sarsiffiit ataasiakkaat pinasuartummik pisoqassappat, imaluunniit erniffissatut piffissaliussaq qaan- gerneqarpat nunap immikkoortuani illoqarfigisaminnit Nuummut aallartinneqarnissartik ernumassuti- galugu oqaatigivaat. Nuummut toqqaannartumik innersuunneqarnissartik kissaatigineruaat.

'Uanga immaqa Nuummi ernissallunga toqqassavara. Pissutigalugu kingullermik ernigama ernga qaaqqaarpoq, nallisitsinngilanga, susoqanngilaq, annianngilanga, taava oqarfigineqarpunga aqagumut ernisimanngikkuma Nuummut aallartinneqas- sasunga. Toqqissisimananngilaq, siullermik uanngaaniiit [illoqarfik x-i] aallariarlunga, taava sivirusunerusumik uaneeriarlunga [nunap immikkoortuani illoqarfik x-i], taava kingorna Nuummut aallartissappannga.'

Nunap immikkoortuani illoqarfigisaq ilumut erniffigissanerlugu naartusup nalugaangagu aallarluni erniartornissaq pillugu nalornineq sakkortunerulersarpoq. Naartusup ataatsip tunngavilersuutigivaa, pinasuartummik aallartinneqarneq, imaluunniit piffissap sivikitsup iluani Nuummut aallartinneqarneq

angalaqataasussap erninermut peqataasinnaanera angallannikkut unammilligassaqaqarnermik nassa-taqarsinnaasoq.

'Nuannaarutiginnilara tassani [Nuup avataani nunap immikkoortuani illoqarfik x-i in-nersuussutigalugu] erninissara, pissutigalugu soorlu erniffissara qaangiuttoorpat, aamma tassanngaannartumik Nuuliartitaassaguma taava aapparisara, imaluunniit angalaqatissara Nuummut bilitsissaqaqanngitsoorsinnaavoq.'

Nunaqarfinni isiginnineq

Naartusut aallarlutik erniartortussat ilaat tassaapput arnat nunaqarfinni najugallit. 1970-ikkut aallar-tinnerannili taakku tamarmik allami ernisussaataapput, taamaattumillu aallarlutik erniartornissartik ilisimallugu.

Arnat nunaqarfinneersuut ilaasa pingaartumik nunap immikkoortuani illoqarfimmi, nunaqarfimmit ungasillunilu ilisarimasasaqarfingngisaminni, erninissartik ernumassutigalugu oqaatigivaat.

'Nassuerutigissavara illoqarfik taanna ilisimasaqarfingnginnakku [nunap immikkoortu-ani illoqarfik erniartorfissani] aamma tassani ilaqutaqarnangalu ilisarimasasaqanngila-nga, aamma tassunga tikikkuma qanoq iliussanerlunga naluara.'

Naartusut nunap immikkoortuani erniffissamut qanoq qanitsigisumik attuumassuteqarnerat nunap immikkoortuaniit nunap immikkoortuanut assigiinngissuteqarput. Toqqissisimanermik misigisima-nissaannut pingaaruteqartorujussuaq tassaavoq, nunap immikkoortuani illoqarfimmi ikinnguteqar-lutillu ilaqutaqarnissaq, aamma ilaqutariit naartusortallit angallannikkut ajornanngitsunnguamik ag-gersinnaanersut.

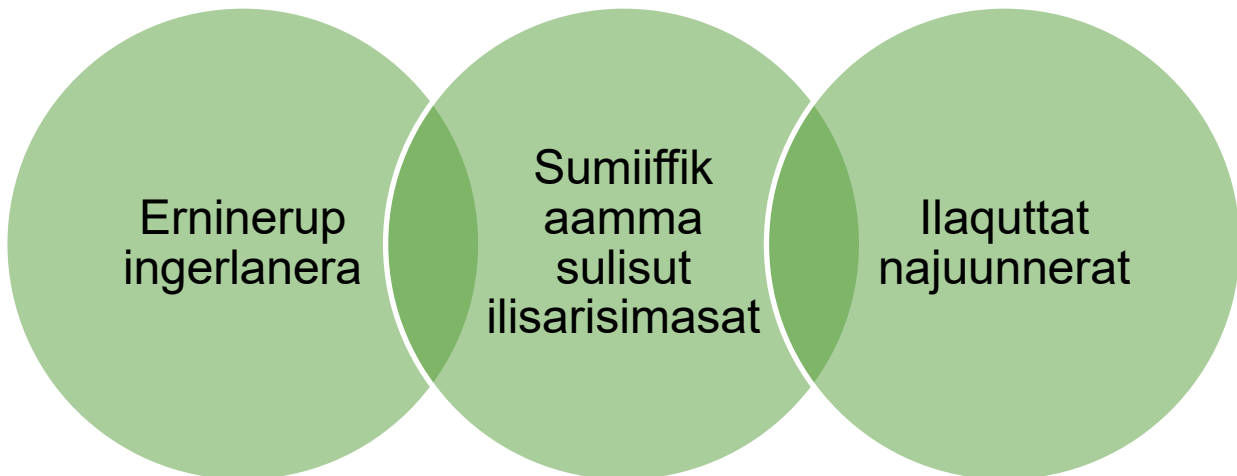
'Tassani [nunap immikkoortuani illoqarfik x-imi] erninissaq ajunngilaq, pissutigalugu anaanama ilagisinnaanngimmanga angajora tassani najugaqartoq tapersersortigisin-naavara, taamaattumik ernileruma ilagissavaanga.'

Tamatuma saniatigut arnat ilaat nunaqarfinni (kiisalu illoqarfiit mikinerusut ilaanni) najugallit as-sersuutigalugu illoqarfinni sanilerisani allani naartusunut sanilliullutik sivisunerusumik nunap immik-koortuani napparsimmavimmiittariaqartarput, ungasissutsit kiisalu angallannikkut pissutsit pissuti-galugit. Tamatuma erniartorluni angalaneq sakkortunerulersittarpaa, aamma erniartorluni angalanis-saq arnanut sivisuumik aamma angallannikkut unammilligassaqaqarfiusumi angalasussanut ernumas-sutit annertuninngortarlutik.

4.2 Naartusut, sumiiffimmini ernisussat

Nammineq illoqarfigisami erninerit pingaarutilittut aamma illoqarfimmut tamarmut uummaallan-nartutut paasissutissanik pissarsiffinnit arlalinnit nassuiarneqarput.

Naartusut, sumiiffimmi najukkaminni ernisussat, ernisussanik kiffartuussineq aamma erniffissartik pillugit allaanerusunik salliutitaqarput. Taakku naartusunut aallarlutik erniartortussanut sanilliullutik erninissamik ingerlanissaa aamma suliassartai, aamma inuit erninermut akuusut pillugit eqqarsaatiik aamma takorluukkatik oqaasertalersorneruaat. Takussutissiaq 6-imi takuneqarsinnaavoq, ilaqtariit naartusortallit sumiiffimmi najukkaminni erninissartik pillugu isiginninnerat.

Takussutissiaq 6. Sammisat, naartusunut sumiiffimminni ernisussanut pingaarutillit.

Erninerup ingerlanera

Erninissap inerlanissarpiaa, kiisalu ernereernerup kingorna piffissaq pillugit eqqarsaatersuutit ilaatigut qanoq aamma qaqugu ernisulernissap aallartinnissaanik takorluukkanik ilaqarput. Ilaqtariit naartusortallit allanik meerartaqarsimagunik taakku kiap ilagissanerai pillugit pilersaarusiornissaminut periarfissaqarput, aamma ernisulernerq ilaqtariit ulluinnarni ingerlaaserisartagaannut tullu-artumik aallartissasoq neriuutigalugu.

Naartusooq ataaseq oqarpoq, neriulluni ernisulernissani piffisami ilaqtariit tamakkerlutik nalinginnaasumik angerlarsimaffimminni ingerlaaserisartagaannut naleqquttumik aallartissasoq, taamaalil-lutik qasuersaareersimallutillu meerartik nalinginnaalluinnartumik paarsisuanut tunniutereersimasin-naaniassagamikku.

'Neriuppunga nallisitsinerit unnuami aallartissasut, kisianni sineqqaarsinnaassal-lunga. Ernitta paarsisuanut tunniukkiartoqqaarnissaa angumerisinnaassagipput. Sa-pinngisamik sivisunerpaamik angerlarsimasinnaassallunga (...) Erniseruma ernitta paarsissusaaanik isumaqatigiissuteqareerpugut.'

Naartusut erninissaminut periarfissanik aamma ikiuutaasinnaasunik, aamma erninerup nuannersu-mik misiginissaanut namminneq qanoq peqataasinnaanerlutik pillugu eqqarsaatersuuteqartarput.

Erniffissartik ilisimaarivaat, nalunngilaat erniffissartik sunik neqerooruteqarnerseq, tamannalu aamma ilaqtariinnut eqqissisimanerulersitsivoq.

'Uffarfik nutaaq ernisunnerup nalaani misilillugu nuannissagalarpoq.'

Siusinnerusukkut ernisimanermit misilittakkat pillugit eqqarsaatersuutitut, aamma erninissap qanoq ingerlanissaanik eqqarsaatitut aamma inissaqarpoq.

'Aamma tamaat isigalugu kingullermernit sivikinnerussasoq.'

Naartusut, sumiiffimmi najukkaminni ernisut aamma aalajangersimasunut tunngasutigut eqqarsaatersuuteqartarput, soorlu milutsitsinerup aallartivinnissaata tungaanut napparsimmavimmi ulluni arlalinni uninngasinnaaneq periarfissaqassanersaq. Taakku napparsimmavitsik, aamma tassani suut neqeroorutigineqarnerisut ilisimaarivaat.

'Milutsitsineq aallartilluassasoq, tamakkorpasullu. Aamma ima misigisimavunga, pisinnaappat, inissaqarpat taava ulluni arlalinni napparsimmavimmi uninngarusussin-naavunga.'

Sumiiffik aamma sulisut ilisarimasat

Naartusut, misissuinermit peqataasut, pissusissamisoorluinnartumik sumiiffimmi najukkaminni erniffiusussap aamma sulisut, pitsaasuinnarmik oqaaseqarfigisatik, ilisarimaneri aallaavigivaat. Taakku misigisimavaat, erniffiusartut peqqinnissaqarfiup sinneranut sanilliullugit ingerlalluarnersut. Akuersaarneqartut misigisimapput, aamma erniffiusussamik atuisinnaaneq ajornanngitsuararsu- artut misigalugu.

'Isumaqarpunga peqqinnissaqarfiup nunami maani kiffartuussissutaanut allanut sanil- liullugu toqqissisimanartoq. Ernisussiortut attaveqarfigiuminartorujussuupput, unnuak- kut ullukkullu sianerfigisinnaavakka.'

Naartusut ernilerunik ernisussiortoq sorleq ilaassanersaq, tamatumalu saniatigut ernisussiortoq ili- sarisimaneritsik eqqarsaatersuutigisarpaat, misigisimagamik ernisussiortoq ilisarimasaaq erni- lerunik erninerup ingerlanerata qanoq misigineranut pingaaruteqartorujussuusoq. Naartusut isu- maqarput, arlalinnik ernisussiortoqarneq pitsaasuusoq, taamaalilluni attaveqarfigilluarsinnaasamik naapitsiuartoqarsinnaammat.

'Isumaqarpunga ernisussiortut assigiinngitsut naapikkakkit pitsaasuusoq, taava erni- leruma ilisimassavara tassa taanna attaveqarfigilluarsinnaasara.'

Ilaqtariit naartusortallit, sumiiffimmi najukkaminni ernisut ernisulerunik kina aamma sumut saaffi- ginnissanerlutik ilisimavaat. Sumiiffimmi najukkaminni ernisarfik toqqissimaffigivaat, aamma misi- gisimapput ernisarfimmi sulisut attaveqarfigiuminartuusut.

Ilaquttat najuunnerat

Kalaallit Nunaanni meeqqamik ernineq oqaatigineqaraangami amerlasuutigut 'inunngorpoq' ator-neqartarpoq. Tamanna erniunermi inunngornermut atatillugu oqaatigineqartarpoq. Taamaattumik tamanna piffissami tassani pisutut pingaarutilittut malunnartissallugu pingaartinneqartarpoq.

Naartusut naapertorlugit aapparisamik aamma meeqqamik illoqarfimmi erniffissaminniinnissaat im-mikkut pingaaruteqarpoq.

Namineq illoqarfigisami ernisut amerlanerpaartaat ernilernerminni apparisartik imaluunniit ilaqt-artik alla ilagissallugu periarfissaqartarput. Aapparisap erninermi peqataanissaa ernisumut aamma aappaasumut, aamma meeqqamut inoorlaamut atassuteqalernissamut pingaaruteqartorujus-suvoq. Naartusut erninermi misigisaqatigiinnertik nuannaarutigivaat, aamma aappaasut amerlanerit misissuinermit matumani oqaatigivaat, meeqqamik inunngornerini peqataanissartik kissaatigigitsik. Ataataasut, siusinnerusukkut meerartaarnerminni peqataasimasut peqataanertik pil-luarnartutut nassuiarpaat, aamma kinguaariit tullit ingerlateqqinnerat tunngaviusumik tulluusimaa-rutigalugu.

'Meerartaaqqaatima inunngornerani peqataanera misigisaavoq nuannersorujussuaq. Taamanikkut ernitta siulliup takunera taanna, pilluarterujussuuvunga. Aamma eqqarsarnartoqarpoq, kinguaariit tullii maanna allartitippakka, kinguaariit tulliiisa inger-laqqinnissaat qulakkeerpara, tamakkuupput aamma eqqarsaatima ilaat.'

Naartusut aamma oqaatigivaat, ernisuttoq, ernisussiortup aamma aapparisap saniatigut, as-sersuutigalugu naartusup namineq anaanaanit aamma imaluunniit ilaqutaanit ernisunnerup in-gerlanerani tapersorsorneqarsinnaanera iluaqutaasorujussuusoq.

'Ernilerama anaanama ilaqtutamalu peqataanerat nuannerpoq, taamaalillutik erniler-ninni ikiorsinnaallunga. Assersuutigalugu qasuersaartariaqartunga anaanama naliler-paa, sininnialaaqqullungalu oqarfialunga, massakkut tamanna eqqarsaatigisorujus-suvara, ernilerama ilaqquttama ilaginerat uannut iluaqutaasorujussuuvoq.'

Ernisunneq amerlasuutigut tassaasarpoq ernisuttoq maluginiarneqarnerujussuarmut, nuannaarner-mut aamma asanninnermut qitiusoq.

'Erninerup nalaani tassani, ilaqutariit imminnut qanillillutik arnamut tapersersuisut, erninermi taamaattumi arnap qitiulluinnarnera misigalugu nuannerluinnarpoq – tassa suliami tassani dronngiuvoq.'

Ilisimaneqartutut ernineq ilaqutariinnut pisuuvoq pingaarutilik, ilaqtutanik aamma minnerunngitsumik aapparisamik peqateqarluni tamatuma pinissaa ilaqutariinnut naartusortalinnut pingaaruteqarpoq. Ernisuttoq qitiusoq, aamma ernisunnerup ingerlanerani ilaquttat ernisuttumut pingaarutilimmik taper-sersuisuusinnaapput.

4.3 Suliassa qarfiup iluani sulialinnit sammineqartut

Suliassa qarfimmi suliallit, taakkununga ilaallutik ernisussiortut, meeralerisut, isumaginninnermi siunnersortit aamma nakorsat peqqinnissakkut- imaluunniit isumaginninnikkut ilisimasatik tunngavigalugit ernisussanik kiffartuussineq pillugu isiginnipput, aamma naartusut assigalugit nammineq inuttut isiginninnerit tunngaviginagu. Pisut ilaanni suliassa qarfimmi suliallit assigiinngitsut taakku akornanni isiginninnerit annertuumik imminnut naapertuupput, pisullu ilaanni assigiinngissuteqarlutik. Suliassa qarfiup aalajangersimasup iluani isiginninneq sorleq pineqarnerisut allaaserisami takuneqarsinnaavoq. Suliassa qarfimmi suliallit isiginninnerat tabeli 4-mi takuneqarsinnaapput.

Tabeli 4. Suliassa qarfiup iluani sulialinnit sammineqartut.

Suliassa qarfiup iluani sulialinnit sammineqartut
Nunap immikkoortuini qitiusumik napparsimmavinni erninerit
Sulisussarsiniartarneq
Erniartorluni angalanerup kinguneri
Ernisussiortut isiginninnerat
Nakorsat isiginninnerat

Nunap immikkoortuini qitiusumik napparsimmavinni erninerit

Erniffiusartut nunap immikkoortuini napparsimmavinnut, aamma Tasiilami peqqissaavimmut qitiusumut eqiterussuunneqarsimanerat suliassa qarfimmi suliallit assigiinngitsut akornanni ataatsimut isigalugu peqqinnissa qarfiup maanna tunngaviisa iluini sapinngisamik sumiiffimmut najuga qarfimmut qanittumi pisinnaaneranik periarfissaqalersitsisuusut isuma qarfigineqarpoq. Erninerit nunap immikkoortuani qitiusumik napparsimmavimmut taarsiullugu sumiiffimmi najukkami pinerusinnaasut paasissutissanik pissarsiffinnit ataasiakkaanit illersorneqarneruvoq, aamma ataasiakkaat isumaqarlutik erninerit tamarmik qitiusumut eqiterullugit Nuummi pisariaqartut.

Suliassa qarfimmi sulialinnut, paasissutissanik pissarsiffigineqartunut, amerlanernut pingaaruteqarpoq naartusut nunap immikkoortuani illoqarfimmut angerlarsimaffigisaminnut sapinngisamik qaninnerpaami ernisinnaanissaanik neqerooruteqassasoq.

'Eqqarsarpunga nunami maani erniffiusartunik assigiinngitsunik peqarnerput pitsaasorujussuusoq. Matooraanerit aamma sulisoqarniarnerit, aamma sinerissami atorfiit inuttalernissaat qanoq ajornakusoorsimatiginerut ukiut ingerlanerini malinnaaffigisorujussuunikuuakka. Isuma qarpunga naartusut sinerissami [nunap immikkoortuani

*qitiusumik napparsimmavinni] ernisinnaanerannik neqeroorut pitsaasorujussuusoq.
Tamanna tamanut, aamma ilaqutaasunut naleqqunnerpaajuvoq.'*

Taamaattumik maanna aqqissutaasoq, kiisalu Aasiaat erniffiusinnaasutut ammaqinneqarnera suliasaqarfimmi suliallit ilaannit naleqquttutut isigineqarpoq.

*'Aasiaat ammaqinneqarnerat, aamma Qaqortup ammaqinneqarnissaa [Qaqortup ammaqinneqarnera sioqqullugu apersuineq]... Aap... aamma innuttaasut ernisussior-
tumit takuneqarnissaminnut periarfissaqarnerulernissaat anguniarlugu ernisussior-
tunik amerlanerusunik nuna tamakkerlugu atorfinitsitsiortorneq. Erseqilluinnarpoq
tamanna peqqinnissakkut pitsaasumik sukkasuumik takuneqarsinnaasumik sunni-
uteqartitsisinnaasoq.'*

Allat isumaqarput nuna tamakkerlugu erniffiinnaasut pillugit kissaatigisatut pivusorsiortumik takor-
loorneqarsinnaasoq tassaassasoq erniffiusinnaasut sisamat, angallannikkut pissutsit apeqquataat-
lugit agguataakkat.

*'Kissaatigisattut takorluugara oqaatigissagukku, taava tassaavoq attatiinnassagipput,
takorluuisinnaavunga, kisianni pivusorsiortuujunnaarsiivillugu takorluuisinnaanngila-
nga, taava tassa allatut takorluuisinnaanngilanga tassa sinerissami Qaqortoq, Ilulis-
sat aamma Tasiilaq ingerlatiinnarsinnaagutsigit taava siunissami periarfissatut an-
nilaangassutigisannit pitsaanerusumik inissisimassaagut.'*

Suliasaqarfimmi suliallit isumaqarput, ilaqutariinnut naartusortalinnut naleqqunnerpaaq tassaasoq
sumiiffimmut angerlarsimaffimminnut qaninnerpaami erninissaat, tassa imaappoq nunap immik-
koortuini qitiusumik napparsimmavinni tallimaasuni, aamma Tasiilami peqqissaavimmi. Sulias-
saqarfimmi suliallit ataasiakkaat isumaqarput, nunap immikkoortuini qitiusumik napparsimmavinni
pingasunit amerlanerusuni erniffiusinnaasut attatiinnarneqarnissaat ajornakusoorsinnaasoq, nunap
immikkoortuini qitiusumik napparsimmavinni naleqquttunik sulisussarsiniartarneq unammilligas-
saqarfiummat.

Sulisussarsiniartarneq

Paasissutissanik pissarsiffiit oqaatigivaat, massakkut aqqissuussaannerup ilusaa unammilligas-
saqarfiusoq. Taakku oqaatigivaat, suliasaqarfimmi sulialinnik naleqquttunik sulisussarniarneq nu-
nap immikkoortuini qitiusumik napparsimmaviit ilaanni erniffiusinnaasut matuneqartariaqarnerannut
tunngaviullunilu pissutaanerpaasoq. Taakku oqaatigivaat, assersuutigalugu nakorsanik immikkut
ilisimasalinnik erninermut tunngasunik suliaqarsinnaasunik sulisussarsiniarneq ajornakusoortoq,
nakorsat immikkut ilisimasallit tamakku Nunani Avannarlerni tamani amigaatigineqarmata.

*'Massakkutut itsillugu Kaalaallit Nunaanni ernisussanik kiffartuussineq sanngiit-
sorujussuarmik inissisimavoq. Aap, arlaannik sakkortuumik pisoqartariaqarpoq,*

tassanngaannartumik Danmarkimi nakorsat amerlasoorujussuit pigineqalertariaqarput, nalunngilarpullu immikkut ilisimasalinnik amigaateqartut, imaluunniit nunanit allanit suliarortussanik pissarsiussanersugut, piareersimaffigalugulu nakorsap napparsimasoq, imaluunniit sulisut sinneri oqaloqatigisinnaangikkai.'

Nunat tamalaat akornanni sulisussarsiniarsinnaaneq periarfissaasinnaasoq paasissutissanik pissarsiffiit isumaqarput, aammali tamanna peqqinnissaqarfiup iluani attaveqatigiinnikkut unammigallaqalernermik kinguneqassaaq.

Paasissutissanik pissarsiffiit naapertorlugit suliassaqaqarnerulernissaq pissutigalugu assersuutigalugu nakorsat pilattaanikkut piginnaasallit nunap immikkoortuini qitiusumik napparsimmavinnut sulisussariniarnissaat ajornakusoornerulersinnaavoq.

'Taanna aamma piareersimasuujuarnej, ilaasa ajorinngilaat, uanga taama isumaqanngilanga. Uanga isumaqarpunga qasueqqissaarsimanani sakkortuujusoq. (...)
Sapaatip akunneranut nalunaaquttap akunnerini 60-ini sulinermut tunngasinnaavoq, aamma friivinnissamut periarfissaqarnani.'

Nunap immikkoortuini qitiusumik napparsimmavinnut pilattaasartunik upalungaarsimasussanik inuttassarsiniarnerup ajornakusoorneranut pissutaasoq alla tasaanerarneqarpoq, nakorsat arlalinnik sapinngisaqarlutik ilinniarsimasut, soorlu pilattaanikkut ernisitsisinnaasut pigineqarunnaarsimasut. Nakorsat nutaat immikkut ilisimasalittut ilinniagaqarnerusalernikuupput, taamaattumillu suliassat arlallit assigiinngitsut sularisinnaanissaannut ajornakusoortitsinerullutik.

'Pilattaasartut ikinnerpaat ullumikkut pilattaanikkut ernisitsisinnaapput, taamaattumik immikkut ilisimasaqarfiusariaqarpoq, ernisunut nakorsaasariaqarluni. Nakorsat siusinnerusukkut assigiinngitsunik suliqaarsinnaasutut ilinniartitaasarnikuupput, aamma sulisussarsiarinissaat ajornannginnerullutik, nakorsat amerlanerusut suliassanik assigiinngitsunik suliqaarsinnaanikuupput, ullumikkullu taamakkununnga ilinniartinneqanngilluinnarpugut.'

Paasissutissanik pissarsiffiit aamma oqaatigivaat, qitiusumut eqitersussuineq namminermini, aamma erniffiusartunik matooraaneq assersuutigalugu ernisussiortut sulisussarsiarinissaannut ajornakusoortitseqataasinnaasut.

'Tassa erniffiusartut matuneqaraangata sulisunut pisoqartarpoq, tamannalu sumiiffinnut erniffiuneq ajortunut ernisussiortunik sulisussarniarnerup ajornakusoornerulaaleraneraniq immaqqa kinguneqartarpoq.'

Ernisussiortut amerlanerit aamma oqaatigivaat, ernisussiortoq kinaluunniit sumiiffimmi erninissamik neqerooruteqarfiusumi suleqateqarnani sulinissaminut soqutiginninngitsoq, tamanna ernisussiortumut kisimiittumut ullut tamaasa ulloq unnuarlu piareersimasussaataitanermik kinguneqassamat.

Erniartorluni angalanerit kinguneri

Amerlasuut aallarlutik erniartortussaananerit suliassaqarfimmi suliallit tamarmik sammivaat. Erniartorluni angalasarneq ilaqutariinnut naartusortalinnut qanoq sunnuteqartarnersoq pillugu taakku assigiinngitsunik isiginnipput.

Naak suliassaqarfimmi suliallit amerlanerit peqqinnissaq- aamma isumannaatsuutitsinissaq eqqarsaatigalugit naartusut nunap immikkoortuani qitiusumik napparsimmavimminni erninissaat naleqquttuusoq assigiimmik isumaqaraluartut ilutigitillugu isumaqarput aallarlutik erniartussagaangata ilaqutariit naartusortalit atugarissaanerannut kinguneqartartoq. Paasineqarsinnaavoq peqqinnissaqarfimmi sulisoqarniarneq allaanerusuuppat pitsaanerpaq tassaassagaluartoq sumiiffimmi najukkami, aamma aapparisaq ilaqtutallu qanigisat ilagalugit erninissaq.

Paasissutissanik pissarsiffiit oqaatigivaat, aallarluni erniartorneq naartusut uippakajaalernissaannut aarlerinaammik annertunerulersitsisartoq, aamma ilaqutariit nukissaqarluaraluartut pisariaqanngitsunik mianernartumik inissisimalersinneqarsinnaasut.

'Isumaqarpunga inuit assoroornartumut aamma sungiusimanngisamut inissinneqartartut, piviusumiillu mianernarnerulersutut isigineqalersinnaallutik.'

Aallarluni erniartornissamik aallaqqaataaniilli ilisimannittunut sanilliullugu naartusut sivikitsuin-narmik periarfissaqartitaallutik aallarlutik erniartussasut tassanngaannartumik ilisimatinneqartut aallarluni erniartornissaq pillugu sunnerneqarnerusartut paasissutissanik pissarsiffiit aamma ilisimasaqarfigivaat.

'Isumaqarpunga naartunerup qaammataasa sisamaannili ilisimannereersunut, soq tamanna pisariaqarnersoq pillugu nalinginnaasumik piffissaalluartillugu oqaloqatigalugillu siunnersorsimasatsinnut sanilliullugu ilaqutariinnut sumiiffimmi najukkami ernisinnaanani tassanngaannartumik nalunaarfingineqartunut sakkortunerusartoq.'

Nunap immikkoortuani qitiusumik napparsimmavimmi suliassaqarfimmi suliallit, ilaqutariinnut naartusortalinnut ingerlaavartumik attaveqartartut misigisarpaat, ilaqutariit naartusortalit ingerlalluaraluartut amerlasuut aallarneq pissutigalugu avissaartinneqassagaangamik uippakajaartinneqartartut. Tamatuma saniatigut paasissutissanik pissarsiffiit misigisarpaat, ilaqutariit naartusortalit peqqisuullutillu ajoquteqanngikkaluartut tassanngaannartumik, pilersaarutaanngitsumik, sumiiffimmi najukkami erninissamut taarsiullugu nunap immikkoortuani qitiusumik napparsimmavimmut allamut aallartariaqarnerminnik eqqarsaatiginnittariaqaleraangamik unammilligassaqalersinneqartartut.

Ernisussiortut isiginninnerat

Pingaartumik ernisussiortut akornanni suliassaqarfimmut attuumassutilimmik eqqarsaatersuutit amerlapput, erninerit qanoq iliortuni ullumikkornit allaanerumik ingerlanneqarsinnaanersut pillugit. Naartusut aallarlutik erniartorlutik aallarnissartik eqqarsaatigalugu qisuariaataat ernisussiortut

ullut tamaasa takusarpaat, taakkulu misigimapput aallaruni erniartorneq ilaqutariit tamarmiusut peqqissusiannut aamma atugarissaarnerannut sunniuteqarsinnaasoq. Ernisussiorlut aper-sorneqartut isumaqarput, naartusunut naartuneq tamakkerlugu ernisussiorlutut isumaginninneq anaanaasup aamma meeqqap pitsaanerpaamik aallartinnissaannut tunngaviusoq. Taamaattumik arnat naartusut naartunertik tamakkerlugu angerlarsimasinnaallutik erninissaq sapaatit akunnerinik arlalinnik sioqqullugu nunap immikkoortuani qitiusumik napparsimmavimmut innersuunneqartarne-rat naleqquttuunersoq takujuminaatsippaat.

'Naartusoq naartunini tamakkerlugu nammineq illoqarfigisaminiissinnaasoq, kisianni sapaatit akunneri kingullit pingasut nunap immikkoortuani qitiusumik napparsim-mavimmut erniartussasoq oqarluni qitiusumut eqiterussuinnermut tunngaviusoq, qanormi taava naartunerup nalaani isumassuineq? Ernisussiorlut illoqarfiit ilaannit peerneqarput, taakkunani ernisoqarneq ajornera pissutigalugu, isumaqarpunga tamanna ataqatigiinngilluinnartoq.'

Ernisussiorlut erseqqissarpaat, erniffiusartut piusut ingerlalluartut, kisianni ernisussiorlut ikippal-laartut, taamaattumillu assersuutigalugu illoqarfinnut mikinerusunut ernisussiorlut ingerlaavartumik tikittarnissaat neqeroorutigineqarsinnaanani.

'Isumaqarpunga erniffiusartut ingerlalluartut nuna tamakkerlugu takusarlugit. Tamaasali angunngitsuuginnartarpaat. Aamma isumaqarpunga ernisussiorlut amerla-nerusariaqaraluartut. Isumaqarpunga ernisussiorlut ikippallaartut.'

Erninnermut atatillugu upalungaarsimasoqartuuppat ernisussiorlut amerlanerit erninnermi isumassui-neq sumiiffimmi najukkami suliarerusuttorujussuugaluarpaat.

'Qularutissaanngitsumik erninerup nalaani pisariaqartillugu pilattaasinnaasumik na-korsaqaqtariaqarpoq. Erninerup nalaani ajornartoortoqassasoq paasinarsippat. Taava toqqissisimanarnerutippara nakorsap taassuma suliarisinnaagaa ilisimassallugu. Pi-latsinnikkut ernineq. Tassaniippata taava sinerissami ernisoqarsinnaanissaa toqqissi-simassutigilluinnassavara.'

Amerlanerit erninnermut atatillugu upalungaarsimasoqanngitsumi kisimiikkusunngillat, aamma taakku oqaatigivaat, pilatsinnikkut ernisariaqalernermik kinguneqarsinnaasumik ernisussatut, imaluunniit allatut nakorsamit passunneqartariaqalersinnaasut tamaasa tulleriissaarneqarnissaat ajornakusuussasoq.

Ataasiakkaat toqqaannartumik aperineqarnerminni isumaqarput, ernisarfiit pilattaanikkut pigin-naasalinnik sulisoqanngitsut ernisussiorlutunit aqunneqartut periarfissaasinnaasut, kisianni taamaat-toqarpat innuttaasut ilisimatinneqartariaqartut, assersuutigalugu pilattaanikkut ernisitsineq suliar-i-neqarsinnaassanngitsaq.

'Ernisussiortumit aqunneqartumik ernisarfeqaraanni, aamma ernisussiortuinnarnik sulisoqartumik, taava ernisussiortut piginnaasaqarfetik taakku pigivaat, aamma pikkorissorujussuupput. Kisianni aamma taanna, arlaannik ajutoortoqassappat, taava taamaannera inuiaqatigiittut aamma akuerineqarsinnaasariaqassaaq.'

Ataasiakkaat misigisimapput, inuiaqatigiit sumiiffimmi erninermut atatillugu upalungaarsimasoqanngitsumi erninissap aarlerinartortaqsinnaanera inissaqartissinnaagunaraat. Kisianni taakku erseqqissarpaat, aarlerinaatit pillugit innuttaasut oqaluttuunneqarnissaat pingaaruteqartoq, aamma pinasuartumik, aamma ilaatigut aqussinnaanngisaminnik, pisoqarsinnaanera suliassaqarfimmi suli-alinnit inissaqartinneqarnissaa pisariaqartoq. Taamaattumik ernisarfimmik ernisussiortumit aqunneqartumik peqarnissaa Nuummi kisimi piviusorsiortuussasoq arlallit isumaqarput.

Tamatuma saniatigut ernisussiortut isumaqarput, ernisussiortut ikippallaarlutik, tamannalu ima kinguneqarluni, ilaqutariit naartusortallit illoqarfinni mikinerusuni najugallit sumiiffimmi najukkaminni ernisussiortumit naammattumik tikeraarneqarneq ajorlutik.

Upalungaarsimanermut tunngatillugu nakorsat isiginninnerat

Paasissutissanik pissarsifiit nakorsat akornanni assigiimmik isumaqarluni oqaatigineqartoq tasaaavoq, sumiiffimmi najukkami erninissami illersorneqarsinnaasumik erninermut atatillugu upalungaarsimasoqarnissaa pisariaqartoq. Nakorsat ataasiakkaat isumaqarput, massakut erninermut atatillugu upalungaarsimasunik peqarnissaata unammilligassaqarfiunera pissutigalugu nuna tamakkerlugu naartusut tamarmik qitiusumut Nuummut erniartortarnissaat isumannaannerpaajussasoq. Nakorsatut aarlerinaammik paasinninneq aamma naliliineq assigiinngilaq, taakku suliassaqarfimmik ilisimasalititut imaluunniit immikkut ilisimasalititut ilisimasatik pingaarnertut aallaavigigamikkut.

'Uanga isinnit isigalugu naartusut angerlarsimaffimminnut qaninnerpaami erninissaat soorunami pitsaanerpaajussaaq, tamatuma assigiinngitsorpassuarnik nassataqartanera pissutigalugu, kisianni nakorsatut oqarsinnaanngilanga pilattaanikkut upalungaarsimasoqanngitsumi ernisoqassasoq.'

Ataasiakkaat isumaqarput, sinerissami nunap immikkoortuini qitiusumik napparsimmavinni erninermut atatillugu upalungaarsimasut massakut piusut pitsaanerpaajunngitsut, aamma erninermut atatillugu pinasuartumik ajornartorsiortoqalersillugu ajornartorsiutigineqalersinnaasut ilaannik suli-aqarsinnaanngitsut. Tamatuma saniatigut ataasiakkaat isumaqarput, erninermut atatillugu upalungaarsimasut maanna nunap immikkoortuini qitiusumik napparsimmavinni piusut qanoq inissimarpianerat pillugu innuttaasut pitsaasumik paasissutissinneqarneq ajortut.

'Isumaqarpunga isumannaatsuuneranik, aamma ernisitsinermut aamma sinitsitsinermut tunngasutigut upalungaarsimasoqartumik isumaqalersitsineq ajuusaarnalaartoq, taava oqartariaqarpunga innuttaasut isumallualussinnartinneqartut, oqaraanni pilattaasartoqarlunilu sinitsitsisartumik peqqissaasoqaruni taava upalungaarsimasoqartoq.'

Ataasiakkaat isumaqarput, qitiusumi erninissami [Nuummi] isumannaassuseq ilaqutariinnit naartusortalinnit pingaartinneqarnerussasoq, taakku sinerissami nunap immikkoortuani qitiusumik napparsimmavimmi erninermi aarlerinaatit pillugit nassuiaanneqaqqissaarlutik paasitinneqarunik. Paasissutissanik pissarsiffik ataaseq isumaqarpoq, Nuummi ernerusullutik kissaateqartunik naartusut ilaqartut, nunap immikkoortuani qitiusumik napparsimmavimmi erninermut atatillugu upalungaarsimasut namminneq isumannaatsuutitsinissamik paasinninnerminnut naapertuutinngitsut misigisimagamik.

4.4 Eqikkaaneq

Toqqissisimanissaq qitiuvoq, erninerit isumannaannerpaamik pinissaat pillugu ilaqtariit naartusortallit aamma suliassaqarfimmi suliallit assigiimmik isumaqarput, kisianni isumannaatsuutitsinissaq aamma toqqissisimanissaq pillugit eqqarsaatit tunngavii assigiinngillat. Tabeli 5-imi takuneqarsinnaapput, isumannaassuseq aamma toqqissisimaneq pillugit apersorneqartut assigiinngitsumik inissisimasut sisamat taakku isiginninnerat.

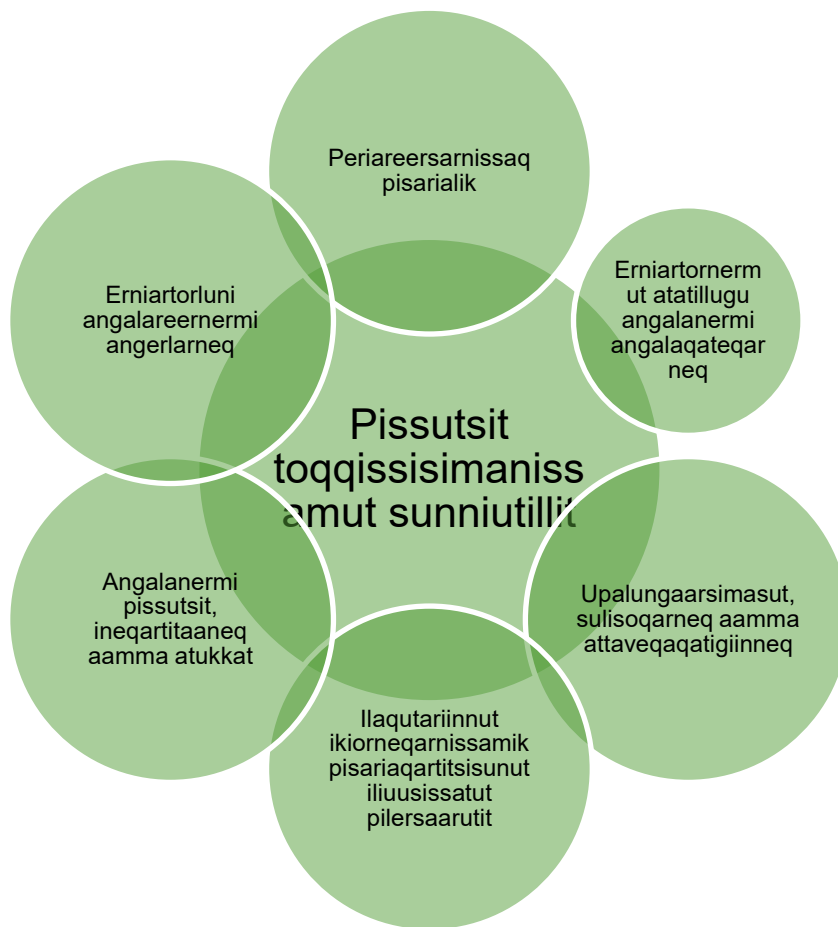
Tabeli 5. Erniffiusartut aamma erninerup nalaani pisut pillugit apersorneqartut assigiinngitsumik inissisimasut sisamat isiginninnerat, sammisanut agguataagaq.

	Naartusut, illoqarfimmik avataani ernisut	Naartusut, illoqarfimmini ernisut	Ernisussioortut-aamma suliassaqarfimmi suliqartut al-lat	Nakorsat
Ilaquttat aamma atas-suteqarfiit	Kiserliormik misigisimaneq, aamma kisimiilluni erniartorluni aallarnissamik erumas-suteqarneq	Pisoq ilaqtariinnut nuannaarutaasoq, aappaasoq, meeqqat al-lat aamma ilaquttat najuullutik. Ernereernerup kingorna eqqissisimataanermik misigisimaneq	Naartusut sumiiffimmi illoqarfigisaminnut sapinngisamik qaninnerpaami erninissaat ilaqtariit atugarisaarnerannut pingaaruteqassusia. Erniartorluni aallarneq ilaqtariinnut tamanut kinguneqartarpoq	Erniartorluni angalanerup ilaqtariit tamakkerlugit sunnertarai pillugit eqqumaffiginninneq.
Sumiiffimmut atas-suteqarneq	Sumiiffimmi najukami erninermut atatillugu upalungaarsimasooqanngikkaluartoq nammineq illoqarfigisami erninissaq pillugu eqqarsaatit aamma isumaliutiginninneq	Sumiiffiup erniffiusartup aamma ernisussioortut ilisimasaqarfiginerat	Sumiiffimmut najukamut sapinngisamik qaninnerpaami erninissaq naleqqut-tuusoq	
Aapparisaq aamma meeqqat	Aapparisaq ilagisinaannginnissaa pillugu erumasutit. Qatanngutit pisumut nuannersumut peqataangitsut	Erninermi aapparisaq peqataasoq. Ernisunnermi meeqqat paarineqar-nissaasa qulakkeer-neqareernerat. Qatanngutit pisumut nuannersumut peqataasut	Ilaquttat qimassinissaat pillugu erumas-suteqarneq pissutigalugu meeqqamut atas-suteqalernissamut sunniuteqartarnera. Erniartorluni aallanerup ilaqtariit ingerlalluaraluartut mi-anernartumik inissisimalersissinnaavai	
Erniartorluni aallarneq	Angallannikkut, ineqarnikkut aamma atukkatigut pissut-sinik erummatiginninneq.		Erniartorluni angalanermi atukkanik pitsanngorsaanissaq	

<p>Erninermut atatillugu upalungaarsimasut</p>	<p>Sumiiffimmi ajornartorsiuteqarfiusumik ernilernermi pinasuartumik pilataanik-kut ernisitsiffiusinnaasumi erninissamik kissaateqarneq.</p> <p>Sumiiffimmi erniffis-sami nakorsaqarlunilu ernisussi-ortoqarnera pissutigalugu toqqissisimanartoq</p>		<p>Nunap immikkoortuini qitiusumik napparsimavinni tamani pilataanikkut upalungaarsimasoqarneq.</p> <p>Ernisarfik ernisussi-ortumit aquneqartoq pilataanik-kut upalungaarsimasoqarnissaanik piumasaqaatitaqarpoq</p>	<p>Ernisussanik aamma sinitsitsinermik suli-aqarsinnaasunik aal-lussineq.</p> <p>Pilataanermik suli-aqarsinnaasunik soqanngitsuni erninermut atatillugu pinasuartumik ajornartorsiulersinnaaneq pillugu er-numassutit.</p> <p>Inoorlaamik peqqinngitsumik suli-aqarnissamik ern-massutit.</p>
<p>Sulisussarsiniartarneq</p>			<p>Ernisussiortunik peqqissaavinni anginerusuni, aamma Nunummi napparsimasunut akunnittarfimmi ernisussi-ortumik atorfinitsitsineq</p>	<p>Nakorsanik pilataanermik suli-aqarsinnaasunik sulisussarsiniartarneq ajornakusoortoq.</p> <p>Qitiusumut eqiterusussuineq anner-tunerusoq.</p>

Tabelimi (Tabeli 5-imi) takuneqarsinnaasutut, isumaliutigineqartut pingaarnertut isigalugu samisanut ukununga atassuteqarput *ilaquttat aamma atassuteqarfiit, sumiiffimmut atassuteqarneq, aapparisaaq aamma meeqqat, erniartorluni aallarnek, erninermut atatillugu upalungaarsimasut kiisalu sulisussarsiniartarneq aamma sulisoqarneq*. Ilaqutariinnut naartusortalinnut, aallarlutik erniartortussanut, erniartorluni aallaqqanerup nalaani kiserliorneq, aapparissamut ilaqtanullu maqaasineq, kiisalu naalungiarsuk inoorlaaq ilagalugu kisimiilluni angerlamut angalanissamik ernumassutit nassuiarneqarput. Ilaqutariinnut naartusortalinnit, namminneq illoqarfigisaminni ernisunit, pingaartumik ernisussiortoq qanoq ilisarimatiginerlugu, ernisunneq ullup qanoq ilinerani aallartissanersoq sammeneqarput, aamma erninissaq pillugu aalajangersimasunik kissaateqarneq oqaatigineqarluni. Suliassaqarfimmi suliallit akornanni pingaarnertut erninermut atatillugu upalungaarsimasut, aamma sulisoqarniarnikkut unammilligassat kiisalu erniartornermut atatillugu angalanermi ilaqtat avissaarsimaneranni kinguneqaataasussat erseqqissarneqarput. Suliassaqarfimmili suliallit isiginninnerat aamma suliassaqarfiit assigiinngissutaannik ersersitsivoq.

5. Pissutsit toqqissisimanissamut sunniutillit

Takussutissiaq 7. Pissutsit, ilaqutariit naartusortallit- aamma suliassaqarfimmi suliallit toqqissimanermik misigisimanissaannut pingaarutillit

Paasissutissanik pissarsiffiit assigiinngitsut pingasut taakku pissutsit arlallit toqqissisimanerulersitsinissaq anguniarlugu eqqarsaatigissallugit pingaarutillit tikkuarpaat. Paasissutissanik pissarsiffiit pissutsit erniartorluni angalanermut tunngassutillit pingaarnertut tikkuarpaat.

5.1 Piareersarnissaq pisarialik

Aallarluni erniartornissaq takutinneqartutut amerlanertigut unammilligassaqarfiusarpoq, aamma ilaqutariittut pisumi tassani suut kissaatiginerlugit aamma susinnaanerluni pilersaarusiornissamik pisariaqartitsiffiulluni. Atugarissarititaasut ilaqutariit inuusuttut amerlasuut atugaat. Erninissaq pil-lugu pilersaarutit piffissap sivikitsup iluani allanngoraangata tamanna ilaqutariinnut nalorninermik annertuumik pilersitsisarpoq.

Naartusut, sumiiffimmi najugarisaminni imaluunniit nunap immikkoortuani qitiusumik napparsim-maviminni erninissaminnik naatsorsuutillit tamatuma tassangaannartumik periarfissaajunnaar-nerani pakatsinartuusartuq taamaalillutik oqaatigivaat.

'Kiserliuleriesaarnermik, pakatsinermik, aliasunnermik misigisimaneq, meeqqakka nukarliit qimattariaqagaligassakka, tamakkuninnga eqqarsaateqarpunga.'

Erniffiusinnaasoq assersuutigalugu piffissap sivikitsup iluani matugaangat naartusut aamma taakku ilaqutaat pisumi nutaarluinnarmi inissisimalersarput. Piffissap sivikitsuararsuup iluani nut-aarluinnarnik pilersaarusiortariaqalersarput. Naartusut kisimiillutik aallarnissartik sukkasuumik naleqqussarfigisariaqarpaat, aamma aapparissartik imaluunniit allamik angalaqateqarnissartik peri-arfissaqassappat sukkasuumik iliuuseqartariaqarlutik.

'Qujanartumik ileqqaagaqalaarnikuuvugut, taamaattumillu amigaateqalaaraluarluta ataataasup bilitsissaanut akissaqarluta. Ilaqutaqarallartilluta aningaasaqarnikkut an-naanneqarpugut, ineqarnermut akiliissannginnatta.'

Angalanissaq tassangaannartumik pisussanngoraangat ilaat pilersaarutiminnik allanngortitsinis-saminnut periarfissaqarneq ajorput, imaluunniit angalaqateqarnissaminnut akiliisinnaaneq ajorput. Taamaattumik erniffiusussap tassangaannartumik allanngortinneqarnerata ilaqutariit ilaasa im-mikkut mianernartumik inissisimalersissinnaavai.

5.2 Erniartornermut atatillugu angala-nermi angalaqateqarneq

Naartusut erniartornerminnut atatillugu angalanerminni angalaqateqarnissartik toqqissisimanarne-rutippaat. Amerlanerit apparissartik ilagerusuttarpaat.

'Aapparma ilaanissaa, aamma ernisuleruma ilaginissaata qulakkeernissaa, taamaa-lilluni ernileruma peqataasinnaanera uannut pingaernerpaavoq.'

Naartusut, namminneq illoqarfigisamik avataani ernisussat, ilaannut aapparissap ilagisinnaanissaa ajornakusoorsinnaasarmat naartusut ilaasa illoqarfimmi erniffigisassaminni nalunngisareriikkatik

ernilerunik ilagisinnaaneraatsik aperisarput. Paasissutissanik pissarsiffik ataaseq, erninermut ilaasinnaanersoq arlaleriarluni aperineqartarsimasoq, ima oqarpoq:

'Taakku ilaat ataaseq eqqarsaatigissagukku, taava taassuma tassani [nammineq illoqarfigisaani x-imi] ernisussaasimagaluaruni ilagissallunga toqqarsimanaviannigik-kaluarpaanga, taanna ilaasimasinnaagaluartunik ilaqutarpassuaqarami. Uanga ikinngutaavunga, taassumunnga ilaqutaanngilanga, nalunngilarput nammineq ilaqtat ilagalugit misigissutsit allaanerusartut.'

Ilaqtariit naartusortallit meerartallit, aallarlutik erniartortussat akornanni, aappaasup angerlarsi-maannarnissaa ilaqtariit amerlanerit toqqartarpaat, ataataasup ilaginissaa meeqqanut toqqissisi-manarnerussammat. Taamaattumik taakkununnga, aamma ilaqtutanut allanut, ilaqutaasut ilaat alla angalaqatitut ilagissallugu naleqqunnerusarpoq.

5.3 Erninermut atatillugu upalungaarsimasut aamma sulisoqarneq

Suliassaqarfimmi sulialinnut toqqissisimanermik misigisimanissamut pingaaruteqarnerpaaq tassaavoq, isumannaatumik ernisitsinissamik neqerooruteqarsinnaanermik taakku misigisimanerat. Suliassaqarfimmi sulialinnut amerlanerpaanut tamanna ima isumaqarpoq, naartusut erniffisaanni erninermut atatillugu upalungaarsimasunik peqarnissaq. Taakkununnga pingaaruteqarluinnartoq tassaavoq, nunap immikkoortuani qitiusumik napparsimmavimmi ernisitsinermik isumaginniffiuisumi, pinasuartumik pisoqartillugu suliaqarsinnaasunik isumannaatsuutitsinissakkut naleqquttunik upalungaarsimasoqarnissaa. Ernisussiortut nunap immikkoortuani qitiusumik napparsimmavimmi namminneq suliffigisaminni ernisoqarsinnaanera piareersimaffigivaat, tassani erninermut atatillugu upalungaarsimasunik peqarpat.

'Upalungaarsimasussat pigineqartariaqarput. Taakku pigineqarpata taava erninerit nalinginnaasut maani sularisinnaallugit piareersimaffigivarput.'

Upalungaarsimasut erniffiusartuni assigiinngitsuni sulisoqarnikkut pissutsinut ataqatigiis-suteqartorujussuupput. Sulisut aalaakkaasuugaangata suliassaqarfimmi sulialinnut tamanna suli-assatigut toqqissisimanermik misigisimalersitsisarpoq. Immikkut ilisimasatigut pigineqartariaqartut inuttalernerqarsinnaanerat ilisimaneqanngikkaangat toqqissisimannginneq annertunerulersarluni.

'Nunap immikkoortuani qitiusumi tamanna pisariaqalissappat pinasuartumik pilat-taanikkut ernisitsisinnaanata tassanngaannartumik taava inissisimalerisaassaagut. Aamma nakorsatut taama suliaqassalluni iluaatsorujussuuvoq, ilisimallugu qanoq ilioriarsinnaanani arnap meeqqallu inuunerat annaariaannaallugit.'

Suliassaqarfimmi suliallit kissaatigivaat, naartusut tamarmik sapinngisamik isumannaannerpaa-
mik ernissasut. Amerlanerit aamma kissaatigivaat, ilaqutariit naartusortallit ilaquuttatik qanillugit er-
nisinnaassasut, kisianni siusinnerusukkut taaneqareersutut tamanna erninermut atatillugu upa-
lungaarsimasoqarnissaanik pisariaqartitsiffiuvoq, nunap immikkoortuani qitiusumik napparsim-
mavimmi ernisinnaanermik neqerooruteqartoqassappat. Isuma tamanna suliassaqarfimmi suli-
alli inni assigiinngitsuni tamarluinnangajanni atuuppoq. Nakorsat nunap immikkoortuini qitiusumik
napparsimmavinni sulisut pilattaanikkut piginnaasaqanngitsut oqaatigivaat, erninerit ajornartorsi-
utitallit pinasuartumik suliarissallugit iluaassinnaasoq.

5.4 Attaveqaaqatigiinneq

Ernisussiortut arlallit erseqqissaatigivaat, ernisussanut, aallarlutik erniartorsimasunut, ilaquutaasut
erninerup ingerlanerani pitsaasumik attaveqaaqatiginissaat massakkut ajornakusoortuusoq.
Taakku misigisimapput, ilaquutaasut ernineq pillugu aamma toqqissisimanermik misigisimanerat
pillugu suliassaqarfimmi ilisimasalittut naliliinissaq ajornakusoorsinnaasoq.

Suliassaqarfimmi suliallit pingaartumik misillitagaqarfivivaat, Face Time imaluunniit Messengeri,
assigisaaluunniit atorlugit naartusut aapparisaatik, qatanngutitik aamma ilaquuttatik sumiiffimmi na-
jukkaminniittut erninermut peqataasinnaaneranik periarfissittaraat.

*'Ernineranni pisarteq tassaavoq, ernisarfimmi toqqaannartumik attaveqaaqatigit ma-
linnaatitsineq. Tassa oqarasuaat angallattagaq ikinneqartarpoq, taava ilaquutaasut
[illoqarfigisamiittut] malinnaasinnaassapput. Tassa taama iliorlutik peqataasutut ittar-
put, maannakkullu ineriartorneq ukiut arlallit kingumut qiviarluni tamatuma periarfis-
saasimannginnera allaanerussutigivaa. Tassa pinerani peqataallutik.'*

Arlallit erseqqissarpaat, attaveqaaqatigit toqqaannartumik malinnaatitsineq ilaqutariit sumiiffimmi
najukkami angerlarsimasut malinnaanissamik periarfissaqarnissaannut pitsaasuusinnaasoq, kisi-
anni taakku nalileruminaatsippaat attaveqaaqatigit erninermut malinnaatitsineq ilaqutariittut atas-
suteqarnermut aamma piffissap ingerlanerani ataqaqatigiinnermut qanoq sunniteqartarnersoq.

*'Tamanna pillugu eqqarsaatersuuteqartorujussuunikuuvunga, aamma attaveqaaqatit
atorlugit malinnaasoqaraangat, taava ataataq meeqqaminik nammineq suli takunnis-
simanngitsoq, aamma meeqqat allat malinnaaniarsarisut isiginnaarneqartarput.
Nalulluinnarpara nammineq najuutinnginneq atassuteqaaqatigiinnermut qanoq sunni-
uteqartarnersoq.'*

Suliassaqarfimmi suliallit misigisarpaat, erninerit toqqaannartumik malinnaaffigineqarsinnaanerit
massakkut periarfissaasoq pitsaasuunngitsoq, aamma ilaqutariit illugiillutik namminneq periarfis-
saat assigiinngitsut apeqqutaasut. Taakku aamma ernisut aamma ilaquutaasa digitali aqutugalugu
qanoq malinnaatinneqarsinnaanerit pillugu ilisimasassanik amigaateqarput.

5.5 Ilaqutariinnut ikiorneqarnissamik pisariaqartitsisunut iliuusissatut pilersaarutit

Ilaqutariit ilaasa allanut sanilliullutik mianernarnerusumik inissisimanerat suliassa qarfimmi suliallit paasissutissanik pissarsiffigineqartut amerlanersaasa isummersorfigivaat. Assersuutigalugu ilaqtariinnut pitsaaliuinemik suliaqarnermut peqataasunut tunngasut: Ilaqtariinnut Naartusortalinnut Siusinnaartumik Iliuuseqarneq. Suliassa qarfimmi suliallit naapertorlugit aallaruni erniartornissaq ilaqtariinnut naartusortalinnut ikiorneqarnissamik pisariaqartitsisunut suli artornarnerulersitsisinaavoq. Taakku aallarnissaq pillugu ernumassutimik saniatigut aamma meeqqat angerlarsimaffimminnut qimatatik pisariaqartitamissut isumassorneqarnersut pillugit ernumassuteqartarput.

'Siullertut, immaqa siusinnerusukkut tikinnikuusimanngisaminni kisimiittarput (...) aamma naartusut ilaat uagutsinnut saaffiginnittarput oqarlutik angerlarsimaffimminni nerisassaqqanngitsut, uiga aalisarsinnaanngilaq, taamaalioruni meeqqat isumaginis-saqarnatilluunniit paarsisussaqqanngillat, naak immaqa ilaquttat allat aamma illoqatigigaluarlugit.'

Meeqqat angerlarsimaffigisami atugarissaanngikkaangata naartusumut allamiittumut ernumatitsilunilu artukkiisarpoq.

'Allanik meeraqarsimagaangat, aamma assersuutigalugu aapparisaq imigassamik aalakoornartortalimmik imaluunniit hashimik atonerluisuugaangat, taava anaanaasup eqqarsartaatsimigut/tarnimigut sunnerneqaatigerujussuarsinnaavaa. Oqaatigilluaannarlugu nakkaqqasorujussuullunilu ernumassutilik malugineqarsinnaasarpoq.'

Suliassa qarfimmi suliallit pisut ilaanni takusarpaat, ilaquttat sumiiffimmut najugaqarfigisaminnut qimattariaqarsimasatik pillugit arnat naartusut ernumallutik oqaaseqartut. Erniartorneq pissutigalugu aallarnermi ilaqtariit avissaartinneqaraangata ilaatigut immaqa assersuutigalugu meeqqat allat paarineqarnissaat pillugit pilersaarusiortoqartuaannarneq ajortoq suliassa qarfimmi suliallit pasitsaasimavaat. Aamma imaassinnaavoq iliuusissatut pilersaarutit sularineqarsimasut kissaatigineqartutut ingerlanneqarneq ajortut.

Ilaqtariit ikiorneqarnissamik pisariaqartitsisut erniartorlutik aallarneranni kommunit aamma peqqinnissaqarfiup, aamma kommunip angerlarsimaffigisap aamma kommunip erniffigisap akornanni attaveqaqatigiinnerup ataqaatigiinnerusumik pinissaa suliassa qarfimmi suliallit ilaasa ujartorpaat. Taakku misigisarpaat, ilaqtariit atugaat pillugit paasissutissat tunniunneqarneq ajortut, aamma taamaattumik ilaqtariinnut tapersorneqarnissamik annertunerusumik pisariaqartitsisunut aamma erninissap ataqaatigiinnerusumik pinissaanik qulakkeerinninnissat ajornakusoornerulersarlutik. Suliassa qarfimmi suliallit kissaatigivaat, ilaqtariinnut ikiorneqarnissamik pisariaqartitsisunut iliuusissanik pilersaarutinik suliaqartoqartassasoq, aamma kommunip angerlarsimaffigisap aamma peqqinnissaqarfiup akornanni oqaloqatigiinneq pitsanngorsarneqassasoq.

Erninermut atatillugu angalanermut tunngatillugu peqqinnissaqarfiup aamma kommunit akornanni suleqatigiinneq misissuinermi matumani qulaajarneqanngilaq.

5.6 Angalanermi pissutsit, ineqartitaaneq aamma atukkat

Naartusut, aallarlutik ernisussat, erniffissartik sapaatit akunnerinik arlalinnik, nalinginnaasumik sapaatit akunneri pingasut sioqqullugit, aamma ilaannut suli siusinnerusukkut illoqarfik/nunaqarfik najugaqarfisik qimallugu aallartussaapput. Arnat naartusut nunap immikkoortuini qitiusumik napparsimmaviit napparsimasunut akunnittarfiini ineqarnissaannik neqeroorfigineqartarput, pisut ilaanni naartusumik allamik ineqateqarlutik inissinneqarsinnaasarlutik. Naartusunut aallarlutik erniartortunut peqqinnissaqarfiup ataani ineqartitsinissamik allanik periarfissaqanngilaq. Tassa taamaalilluni naartusup aapparisaanut/angalaqataanut, imaluunniit meeraanut allanut ineqartitsinissamik periarfissaqanngilaq. Tamanna naartusunut aamma taakku aapparisaannut aningaasaqarnikkut aamma angallannikkut unammilligassaqaalersitsisarpoq, taakku aapparisamik illoqarfimmi erniffissaminni sapaatit akunnerini arlalinni ineqarfissaannik nassaarlutillu akiliuteqartariaqartaramik.

'Angalaqateqarnanga aallartussaavunga, ilaquttakka ilagisinnaanngilakka, tamakkerluta inigisinnaasatsinnik soqannginnami.'

Ilaqutariit naartusortallit aamma suliassaqarfimmi suliallit oqaatigivaat, angutit napparsimasut akunnittarfiinut iseqqusanginnerat pissutigalugu angalaqatigisat ineqartinneqarsinnaanngitsut.

Ilaat ilaquttaminni imaluunniit allatut atassuteqarfigisaminni inissaminnik nassaarnissaminnik periarfissaqartarput, imaluunniit aningaasartuutit akilernissaannut aningaasaqarnikkut periarfissaqartarlutik. Ilaat taama periarfissaqarneq ajorput. Aapparisaat ilaasa angerlarsimaannartariaqartarneranut inissaqannginneq pissutaaqataasinnaasarpoq, timmisartumut ineqarnissamullu akiliuteqarnissaq ilaqutariinnut akisuallaarsinnaasarnera pissutigalugu, aamma tamatuma saniatigut piffissami tassani sulinikkut akissarsiaassanik annaasaqartoqarsinnaalluni.

Naartusut erniartornerminnut atatillugu angalanerminni ullormusiaqartinneqassaarnikuupput, tamannalu atugaannik ajorseriartitsinertut misigisimaneqarpoq (Dronning Ingridip Napparsimmavisuani ernisunut immikkoortortami ernisussiortumik Aininaq Willeesenimik nammineq ataveqateqarneq). Napparsimmavimmi massakkut nerisariaqarput. Tamatuma kingunerisaanik naartusut sapaatit akunnerinik arlalinnik sivisussusilimmik nammineq sunik nererusunnerlutik aalajangiisinnaaneq ajorput. Aamma neriffissat tamakkerlugit napparsimmavimmut uterlugulu ingerlassallutik ajornakusoortisinnaasarpaat. Tamanna pingaartumik naartusunut naartunerminnit sunnersimaneqartorujussuarnut, kiisalu piffissani issillunilu aqquserngit quatsersimagaangata unammilligissaasarpoq annertoq.

'Erniartorlutik angalasut ullormusiaqartinneqartarnerat peerneqarmat, aamma massakkut SANA-liarlutik neriartortariaqartalerlutik... aamma piffissap qanoq ilineranut tunngassuteqarpoq. Maani Nuummi silarluttorujussuullunilu quasakkaangat, aamma

naartusut SANA-liarlutik neriartortariaqarlutik, kingornalu napparsimasunut akunnit-tarfimmut utertussaallutik, taxarnissaminnullu akissaqarnatik.'

Naartusut erniartorlutik angalanermut atatillugu ernumassutitik pillugit oqaaseqaraangamik pingaartumik inoorlaamik ilaqarlutik kisimiillutik angerlamut angalanissartik toqqissisimananngitsut misigisimasarpaat. Angerlarluni angalaneq ullunik arlalinnik sivisussuseqarsinnaavoq, aamma naartusut pingaarnertut ernumassutigisartagaat tassaavoq naalungiarsuutertik inoorlaaq ilagalugu angerlamut qanoq apuulluassanerlutik. Sila, imaluunniit pissutsit allat ima kinguneqartitsisinnaap-put, naartusut erniffiusussamat imaluunniit ernereerlutik angerlamut angalanerminni mittarfimmi sapersungunissaat aarlerinaateqarsinnaalluni, naatsorsuutiginnngisamik unnuisariaqalernerminni an-gallanneqarnissaminnik ikiorneqarnissartik ilaatigut qulakkeersinnaanagu.

'Uterluta angerlamut angalanitsinni [x-imi mittarfik] aamma [illoqarfik angerlarsimaffi-gisaq x-i] akornanni angalanissaq taamaatippoq, taamaattumillu unnuisariaqalerluta. Inoorlaamik naalungiarsuuteqarluni ilungersunartorujussuuvoq. Ikiorneqanngilagut, nassatagut nammineq isumagisariaqarpavut. Biiliussisussaqaanngilagut, taamaalilluta nammineerluta naalungiarsuuterput inoorlaaq ilanngullugu nassatagut nassarlugit mittarfiup nassatanik tunniusisarfanukartariaqarluta.'

Paasissutissanik pissarsiffiup ataatsip oqaatigivaa, anaanamut inoorlaamullu, kiisalu innuttaasunut allanut immikkut pisariaqartitsisunut mittarfinni pitsaanerusunik utaqqisarfeqartariaqartoq.

'Qasuersaarfiusinnaasumik [mittarfik x-imi] peqarsinnaasoq (...) Utaqqisarfimmik taamaattumik [mittarfimmi x-imi] soqaanngilaq. Mittarfiup inersuani imaluunniit hotelimi taamaallaat issiasoqarsinnaavoq. Aamma utoqqarnut, napparsimasunut aamma anaananut inoorlaamik naalungiarsuutilinnut pitsaassagaluarpog.'

5.7 Erniartorluni angalareernermi anger-larneq

Paasissutissanik pissarsiffiit assigiinngitsut tamarmik oqaatigivaat, ilaqutariit avissaartinneqartarne-rat pissutigalugu erniartorluni aallartarnerit ernisoqarnerani ileqqunut unammilligassaqalersitsisut. Ilaqutariinngorlaat amerlasuut ilaqtutanit aamma ikinngutinit mittarfinni imaluunniit qulimiguulinnut mittarfinni tikilluaqquneqartarput, taamaalillunilu taanna ilaqutariinnut pisumut angisuumut aamma pingaarutilimmut, ilaqutariit inoorlaamik siullermeerlutik naapitsineranni tunngaviulersarluni. Tamanna ernisoqartillugu ilaqtutat ernisarfiup silataani utaqqisarnerannut sanilliullugu allaaner-voq, aanaakkut/aataakkut, aanaqqiikkut/aataqqiikkut, qatanngutit, ajat, angat/akkat, atsat aamma illoqqat allallu tamarmik meeqqamut atassuteqartutut misigisimasut erninerup kinguninngua nap-parsimmavimmi utaqqisarlutik. Naartusut, aallarlutik erniartortussat, kiisalu taakku ilaquataasa taamaalillutik erninermi ileqqut pingaarutillit, pisoq nuannersoq ilaqutariinni meerartanngortumut

nutaamut, illoqarfimmut-imaluunniit nunaqarfimmut angerlarsimaffigisamut atassuteqalernermik pilersitsisuusut annaallugit misigisarpaat.

Naartusut ilaqqat utaqqisut angerlamut apuunnerminni qanoq iliornissaannik oqaluttuuttariaqaramikit uggornartutut misigisimavaat. Naartusut isumaqarput, angerlamut apuunnermi ernereernertik kisiat pissutiginaagu, aammali angalanertik pissutigalugu qasunertik pissutigalugu soqutigineqarneq qanoq iliuuseqarfiginarlugu sakkortuujusoq.

'Taamaattumik oqaloqatigiissutigisariaqarsimavarput angerlamut apuukkutta taakuinnaaqqaararluta, tassa uanga, inooqatiga, meeraq, taamaattumik ilaqquttavut arlallit oqarfigereerpavut kisimiilluta angerlaqqaalaaarsulluta, aamma allami, tassa illoqarfimmi allami ernisariaqarsimangikkaluaruma taama oqaloqatigiittariaqarnerput pisariaqarsimassangikkaluarpoq, tassa tassani [illoqarfik najugaqarfigisaq x-imi] ernisimasuuguma taava napparsimmavimmut pulaarsimassagaluarpaatigut, taava killilersuinissarput eqqarsaatigisariaqarsimassangikkaluarparput.'

Suliassaqarfimmi suliallit eqqumaffigisorujussuaat, erninerup ilaqutariinnut nuannersuunissaata aamma nuannersuunissaraluata pingaaruteqassusia. Nunami maani arnappassuarnut atugassarititaasoq tassaavoq, allaat aappaasut meeraartaarnertik najuuffigissallugu periarfissaqartaratik, taamalu aatsaat angerlamut apuunneranni siullermeerlutik takusarlugit. Suliassaqarfimmi suliallit arlallit isumaqarput, ilaqutariinngornermi pingaaruteqartorujussuarmik annaasaqartoqartartoq, aamma angajoqqaat meeqqamut aallaaqqaaterpiaaniilli angajoqqaajunerminnik iluminni misigisimanerannut tamarmut sunniuteqarsinnaasoq.

5.8 Eqikkaaneq

Ilaqutariit naartusortallit, aamma taamatut suliassaqarfimmi suliallit pissutsit aalajangersimasut assigiinngitsut, isumannaatsumik misigisimanissaminnut pingaarutillit, arlallit erseqqissarpaat. Peqqinnissaqarfiup erninermut atatillugu upalungaarsimasui, sulisoqarneq aamma pissutsit tamakku pillugit attaveqatigiinnissaq pingaaruteqartorujussuupput.

Tamatuma saniatigut erniartorluni aallassagaanni *piareersarnissaq pisarialik toqqissisimanissamut pingaaruteqarluinnartuusoq*, kiisalu *angalanermi angalaqateqarsinnaaneq* erseqqissarneqarput. Ilaqutariinnut naartusortalinnut *angalanermi pissutsit, atugassarititaasut aamma ineqartitaaneq* toqqissisimanermik misigisimanissamut aamma pingaaruteqarput, kiisalu erniartorluni angalareerluni angerlarnermi pissutsit. Ilaqutariinnut naartusortalinnut ikiorneqarnissamik pisariaqartitsisunut iliuusissatut pilersaarutit qulakkeerneqartarnissaat pisariaqarpoq, erninermi toqqissisimaneq angusinnaajumallugu. Kiisalu aappaasup, ilaqqat aamma atassuteqarfiit erninerpiami teknikkikkut aaqqiissutit atorlugit peqataasinnaanernik periarfissat oqaluserineqarput.

6. Ataqatigiissitsineq

Misissueqjissaarnermi sammisat, nalunaarusiami inerniliussamut aamma ineriartortitsinissamik inassuteqaatinut pingaarutillit matuma ataani ataqatigiissinneqarput.

Sumiiffiit erniffiusinnaasut

Ilaqutariit apersoneqartut tamarmik peqqinnissakkut isumannaannerpaamik aamma sumiiffimmi angerlarsimaffimmut sapinngisamik qaninnerpaami erninissaq kissaatigivaat. Suliassaqarfimmi suliallit akornanni kissaatigineqartut assigiinngillat. Ilaat isumaqarput, peqqinnissaq eqqarsaatigalugu erninerit ullumikkornit suli qitiusumut eqiterussuunneqarnerusariaqartut, allat inassuteqaatigigaat innuttaasut nunap immikkoortuini qitiusumik napparsimmavinni tallimaasuni tamani, aamma Tasiilami ernisinaanermik neqeroorfigineqassasut. Ilaqutariit atugarissaarnerat kisiat isigissagaanni, tamanit assigiimmik isumagineqarpoq, erninerit sapinngisamik sumiiffimmut najugarisamat qaninnerpaami pisut ernineri pitsaanerpaamik atugassaqarfiusumik pilersitsisartut. Piviusumi tamanna sulisoqarnikkut pissutsinit ilungersunartunit, Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfiup nalaataanit, unammilligassaqarfiuvoq, peqqinnissakkut suliassaqarfimmi suliallit immikkut ilisimasallit qulakkeerneqarnissaannik ajornakusoortitsisuulluni, maleruagassat mallilugit sumiiffimmi peqqinnissaqarfiup erninerit sularisinnaassappagit pigineqartussat (ilanngusaq 1-i).

Massakkut ernisussanik kiffartuussinermi pissutsit tunngavigalugit aaqqiissutissat assigiinngitsut, eqqarsaatigineqartariaqartut, Nunatsinni Nakorsaanerup siunnersuutigivai. Taakkununga ilaapput: (1) Erniffiusartut pingasunngorlugit qitiusumut eqiterussuinissaq, piffissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu marlungortinneqarsinnaasut; (2) Massakkut pilattaanikkut upalungaarsimasoqartussaataalluni periuseq, aamma ilaqutariinnut pitsaanerusumik atugassaqartitsiffiusinnaasumik; (3) Ernisarfinnik ernisussiortumit aqunneqartunik pilersitsoqassasoq; (4) Tulleriissaarinermut tunngavissat allanngortinneqassasut (Naalakkersuisut 2023, qup. 94). Nunatsinni Nakorsaanerup aaqqiissutissatut siunnersuutai ernisussanik kiffartuussinermi qitiusumut suli eqiterussuunneqarnerunissaannik Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup maaji 2023-mi isumaliutissiissummini inassuteqataani tunngavigineqarput: "Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup inassuteqaatigivaa, erniffiusinnaasut pingasunut ikilisinneqassasut – aamma piffissaq ungasinnerusoq isigalu marluk". (ibid, qup. 102).

Misissuinnermi matumani tikkuussissutigineqarpoq, ernisussiortut paasissutissanik pissarsiffiit ernisarfiit pilattaanikkut upalungaarsimasoqanngitsut ernisussiortumit aqunneqartut ilaaffigissallugit kissaateqartut ikinnerusut. Taakku Nuummi ernisussiortumit aqunneqartumik ernisarfeqalernisinaanik periarfissaq tapersorsorpaat, tassani upalungaarsimasut pigineqarlutik. Suliassaqarfimmi suliallit, ernisarfik ernisussiortumit aqunneqartoq periarfissaasinnaasoq isumaqartut, aamma isumaqarput innuttaasut taamaalillutik paasitinneqartariaqartut, aamma isumaqatigalugu ernisarfimmi ernisussiortumit aqunneqartumi upalungaarsimasoqanngitsumi erninerit ajornartorsiutitaqarsinnaasut sularineqarsinnaanngitsut.

Isiginninnerit assigiinngitsut taakku misissuinnermit matumaneersut aamma Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup Isumaliutissiissutaaneersut erseqqissisippaat, innuttaasut, suliassaqarfimmi suliallit aamma politikerit akornanni oqallinnerup ingerlaqqinnissaa suli pisariaqartoq, ernisussanik

kiffartuussineq qanoq ittoq siunissami neqeroorutigineqarsinnaanersoq pillugu isumaqatigiinnissaq anguniarlugu. Misissuinerimi matumani inerniliussat takutippaat, erniffiusartut matusariaqassappata matusinissap piffissaalluartillugu pilersaarusiorneqartarnissaa naleqquttuussasoq, kiisalu aallartus-
sat sapinngisamik sivikinnerpaamik imaluunniit ajornannginnerpaamik angalasarnissaat qulakkeer-
neqartassasoq.

Ilaqutariit naartusortallit akornanni naligiinnginneq

Misissuinerup matuma erseqqissumik takutippaa, naartunermut aamma erninermut atatillugu ilaqutariit naartusortallit atugarissaarnikkut atukkaminik misigisimaneranni naligiinngitsoqartoq. Namminneq illoqarfisaminni ernisut aamma aallarlutik erniartortussat, aamma aallarlutik erniartortussat akornanni atukkatigut naligiinngitsoqarluni.

Bjerregaard et al. (2023) naapertorlugit, sumiiffik najugaqarfik inooqataanikkut inissisimaffimmut uuttuutaavoq ilisimaneqarluartoq, tamanna aamma Kalaallit Nunannut annertuumik atuuppoq, il-
loqarfinni nunaqarfinnilu, Kalaallit Nunaata kitaata qeqqani aamma nunap sinnerata akornanni, ki-
isalu Tunup aamma Kitaata akornanni inuuniarnikkut atukkat annertuumik assigiinngissuteqarlutik
(Bjerregaard et al. 2023). Nunap immikkoortuani qitiusumik illoqarfimmi erniffiusartut aamma sumi-
iffinni erninissamik neqerooruteqarsinnaanngitsut akornanni innuttaasunut erninissamut tunnga-
sutigut naligiinnginnerit annertunerpaat pilersarput, taakku erninerup ingerlanerani malinnaanissa-
mik aamma misigisatik pillugit ilaquttaminik peqateqarsinnaanerminnut periarfissaat assigiinn-
gitsuummata. Misissuinerulli aamma takutippaa, ilaqutariit naartusortallit aallarlutik erniartortut
akornanni atukkatigut naligiinngitsoqartoq, ilaqutariit ataasiakkaat aningaasaqarnikkut, suliffeqarnik-
kut, ilaqutariittut inissisimanerat il.il. ilaqutariit naartusortallit erninermut atatillugu misigisaannut ta-
marmut toqqaannartumik pingaaruteqarmata. Ilaqutariit ilaqarput nammineq akilerlugu aapparisaq
angalaqatiginissaanut aamma ineqartinnissaanut nammineq akiliisinnaanerminnik periarfissaqartu-
nik, aamma ilaqutariit ilaat taama periarfissaqarneq ajorlutik.

Ernineq, kulturi aamma atassuteqarfiit

Nunap inoqqaavi amerlasuut misigissutsitigut aamma anersaakkut pinngortitamut aamma sumiif-
fimmur najugaqarfimminnut atassuteqartuupput, kiisalu sumiiffik inunngorfik inuit ataasiakkaat kina-
assusisannut aamma sumiiffimmi inuiaqatigiinnut ilaanermik misigisimanerannut pingaaruteqarlutik
(Healey and Tagak 2014; Lee et. al, 2022). Rink aamma Reimer (2020) ilaqutariussutsip, atas-
suteqarfiit aamma ilaqutariittut atassuteqarfiit naartunermut sunniutaat pillugit Avannaani misissui-
neranni takutinneqarpoq, assersuutigalugu ilinniarneq pissutigalugu allamut nuunneq ilaqutariinnut
inuusuttunut ajornakusoorsinnaasoq, ilaqqat aamma ilaqutariittut, aammali sumiiffimmi inui-
aqatigiit akornanni ataatsimoorneq taakku peqqinnermik aamma atugarissaarnermik misigisima-
nerannut pingaaruteqarmata (Rink and Reimer 2020). Misissuinerimi matumani ilaqutariit naar-
tusortallit peqataasut erninermut atatillugu aallarnermi avissaaraangamik toqqissimannginneq
aamma kiserliorneq, aamma ilaqqat najornissaannik pisariaqartitsineq misigisarlugit nassuiarpaat.

Taamaattumik eqqaamassallugu pingaaruteqarpoq, ilaqutariit erninerup pitsaasup aamma isuman-
naatsup qanoq ittuunerani misigisimanerminnut tunngavilersuutaat suliassaqarfimmi suliallit
tunngavilersuutaannit immikooruteqarmata, aamma taamattumik peqqinnissakkut apeqquaatitas-
saniit allaanerusunik ilaqutariit ataasiakkaat eqqarsaateqartarmata. Naartusunut erniartorluni an-
galanermut atatillugu ilaqutariussutsimut, kulturimut, inooqataanermut, aningaasaqarnermut
aamma angallannikkut pissutsinut tunngasut, aamma erninermi- aamma ernereernerup kingornata
ingerlanerata isumannaatsumik misigisimanissaanut pingaaruteqarput.

Misissuinerup aamma takutippaa, nunani allani ernisussanik kiffartuussinermik sanilliusuinissaq ajornakusoortoq. Peqqinnissaqarfimmi massakkut ernisussanik kiffartuussinermik suliassaqarfittut aaqqissussaana aamma suliassat agguataarneqarnerat paasisutissanik pissarsiffinnit tamanit isummersorfigineqarpoq. Aaqqissuussaaneq taanna nunanit, assersuutigalugu Canadimit, immikkoorteqarpoq, tassani ernisussiortunut tunngatillugu ileqqut aamma peqqinnissaqarfimmi atuuffiat malunnaatilimmik allaanerutik. Tamatuma saniatigut eqqarsaatigissallugu pingaaruteqartoq tassaavoq, arnat naartusut, nunami maani aallarlutik erniartortussat, Kalaallit Nunaata iluani allamut aallartarmata, tassa imaappoq ataatsimoorussamik kultureqarfiusumi, nerisassanik salliutitaqarfiusumi aamma kalaallisut oqalunnissamik periarfissalimmi erniffiusussamiissapput. Oqaatsitigut aamma kulturikkut unammilligassat, misissuisarnerit allat naapertorlugit tunumi- aamma kitaani piusinnaasut misissuinerup matumani paasisutissanik pissarsiffinnit ersersinneqanngillat. Pingaaruteqarlunnarporli peqqinnissakkut suliassaqarfimmi suliallit naartusunik isumassuinerminni ilaqtariit naartusortallit naleqartitaat, ilitsoqqussaata, ileqqi aamma sumiorpaluutaat eqqarsaatigalugillu, ilisimasaqarfialugillu ataqqissagaat. Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik pillugu atuisut isiginninnerannik misissuinerup (Olesen et al. 2020) takutippaa, innuttaasut peqqinnissaqarfimmik ilusilersorneqarneranut peqataatinneqarusuttut, taakkunannga oqaloqatigiinneq, akisussaaqataaneq, peqataatinneqarnissaq aamma ataatsimut isigalugu paasisutissiisarneq qaffasinnerusooq ujartorneqarluni.

Kalaallit peqqinnermut tunngatillugu nutaaliaasumik taaguutaat katsorsaanikkut, naappaateqalersinnaanermik aamma naappaateqarnermik allussiffiusumik, aamma ataatsimut isiginnilluni peqqinnermik paasinninnermik ilaqarpoq (Wistoft, 2012), taamaattumik eqqumaffigissallugu pingaaruteqarpoq peqqinnissaqarfiup aaqqissuussaanaerata iluani paasinninnermit allaanerusumik innuttaasut naartuneeq, ernineq aamma atugarissaarneq pillugit isiginnissinnaammata.

Inernilineq

Misissuinerup pingaarnertut paasineqartut takutippaat, ilaqtariit naartusortallit sapinngisamik angerlarsimaffimminnut qaninnerpaami erninissartik kissaatigigaat, aamma ajornanngippat namminneq illoqarfigisaminni, kisianni ilutigigitillugu kissaatigalugu erniffissaminni erninnermut atatillugu upalungaarsimasooqassasoq. Suliassaqarfimmi suliallit amerlanerit kissaatigisaat tassaavoq, nunap immikkoortuini qitiusumik napparsimmavinni, aamma Tasiilami peqqissaavimmi ernisinnaanermik periarfissaqassasoq, kisiannili ilutigigitillugu erseqqissarlugu tamanna erninnermut atatillugu upalungaarsimasooqarnissaanik pisariaqartitsiffiusasoq, maannakkut tamanna peqqinnissaqarfimmi sulisoqarnikkut pissutsit pissutigalugit unammilligassaqarfiulluni. Ilaqtariit atugarissaarnissaat eqqarsaatigalugu tamanna kissaatigineqartoq tunngavilersuutigineqarpoq.

Misissuinerup aammattaaq takutinneqarpoq, erninissaq, ilaqtariit tamakkerlutik nalaataat ilanngullugit, ataatsimut isigissallugu naleqquttuussasoq. Tassunga ilanngullugit erninnermut aamma erniartorluni angalanermut atatillugu aningaasaqarnermut aamma tigussaanagerusunut tunngasut.

7. Ineriartortitsinissamut periarfissat

7.1 Ineriartortitsinissamut periarfissat pingaarnerit

Itisiliilluni apersuinikkut misissuineq tunuliaqutaralugu siunissami ernisussanik kiffartuussinerup aqqissuunneqarnissaanut ineriartortitsinissamut periarfissanik siunnersuutiniq sisamanik misissuineq saqqummiussiffiuvoq. Siunnersuutit ataasiakkaarlugit tamarmik matuma ataani nassuiarneqarput. Pingaaruteqartutut isigisatsinni Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarpuup Isumaliutissiissutaanut ataqatigiinneri oqaaseqarfigivagut. Ineriartortitsinissamut siunnersuutit sisamat taakku tassaapput:

Tabeli 6. Misissuinerimi inerniliussat tunngavigalugit ineriartortitsinissamut siunnersuutit pingaarnerit sisamat taakku suliarineqarput.

Ernisussanik kiffartuussinermi ineriartortitsinissamut siunnersuutit	
1	Ernisussangornermiit ernereernermut
2	Ernisarfinni atuuttuni aalajangersimasunik sulisoqarnissaq, aamma upalungaarsimasoqarnissaq anguniarneqassasoq
3	Ernisussiortunik peqqissaavinni anginerusuni atorfinitsitsinissaq
4	Suliasaqarfiit assigiinngitsut akornanni oqaloqatigiinneq, aamma atuisunik peqataatitsineruneq

1. Ernisussangornermiit ernereernermut

Ernisoqarnerani ilaqutariit tamarmik sunnerneqartarput, aamma pingaartumik naartusoq aallassagaangat.

Taamaattumik ernineq, aamma pingaartumik erniartorluni angalaneq ilaqutariinnut tamanut, inooqataanikkut aamma aningaasatigut, sunniuteqartartutut isigissallugu pingaaruteqarpoq.

Erninissaq sioqqullugu aamma ernereernerup kingorna naartusup aamma ilaqutariit qanoq sunnerneqartarnerisa sammineqarnerat annertunerulersinniarlugu peqqinnissaqarfimmi suliasaqarfimmi suliallit akornanni, aamma kommuni ilanngunneqartariaqassappat kommunimi ilaqutariinnik naartusortalinnik suliallit akornanni oqaloqatigiinnissap annertunerulersinnissaanut periarfissat suunersut misissorneqarsinnaapput.

Tassunga atatillugu eqqumaffigissallugu pingaaruteqarpoq, ilaqutariit naartusortallit peqqissuugaluarlutik aamma ingerlalluaraluarlutik erninissamut atatillugu aallartoqarneratigut mianernartumut inississinnaammata.

Aamma naligiinnginneq, erniartorluni angalanermi ilaqutariit akornanni pilersartog, eqqumaffigissallugu pingaaruteqarpoq.

2. Ernisarfinni atuuttuni aalajangersimasunik sulisoqarnissaq, aamma upalungaarsimas-masoqarnissaq anguniarneqassasoq

Ernisarfinni nikerartumik atorfinitsitsisarnerit, aamma atorfiit inuttaqanngitsut, sulisut sinnerinut toqqissisimajunnaarsitsisarput. Peqqinnissaqarfiup suliassaasa ilaanisut ernisarfinni atuuttuni al-lajangersimasunik sulisoqarnissap aamma upalungaarsimasoqarnissap anguniarneqarnissaat inassuteqaatigineqarpoq. Tamanna peqqinnissaqarfimmi sulisussarsiniartarnermut aamma sulis-unik tiggumminniinnarnissamut tunngatillugu Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup inas-suteqaataanut naapertuuppoq.

3. Ernisussiortunik peqqissaavinni anginerusuni atorfinitsitsinissaq

Inassutigineqarpoq, nunami tamarmik peqqissaavinni anginerusuni tamani ernisussiortunik atorfi-nitsitsisoqassasoq, taakkunani maannakkut ernisussiortunik atorfeqartoqarnissaanik aalajan-gersagaqanngilaq. Tamanna soorlu Ummannamut, Upernavimmut aamma Maniitsumut atuup-poq. Tamatuma ilaqutariit naartusortallit naartunermi isumassuinermik pitsaanerpaamik, aamma aarlerinaatilimmik naartusunik ernisunillu piginnaasaqarnerpaamik misissuinnissaq pisinnaalersis-savaa. Tamatuma saniatigut tassangaannartumik inortunik ernisoqartillugu ernisussiortut er-nisussiortutut suliassatigut isumassuineq sularisinnaassavaat. Sammisag taanna Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissutaani tigussaasumik sammineqanngilaq.

4. Suliassaqarfiit assigiinngitsut akornanni oqaloqatigiinneq aamma atuisunik peqataatitsi-nerunissaq

Arnat ernisut, aamma taakku meeraasa, isumannaatsuutinnissaat pillugit suliassaqarfimmi suliallit isiginninnerat assigiinngitsuupput. Assersuutigalugu suliassaqarfimmi sulisoqarpoq isumaqartu-nik, nunap immikkoortuini qitiusumik napparsimmavinni pilattaanikkut upalungaarsimasut ilaquta-riit naartusortallit naatsorsuutigisaattut isumannaatsumik tunniussisinnaanngitsut. Allat isumaqar-put, ernisarfik upalungaarsimasuutitaqanngitsoq ernisussiortumik aqunneqartoq inuiaqatigiinnit qanoq akuersaarneqartigisinnaanersoq pillugu innuttaasut oqaloqatigineqarnissaat pisariaqartin-neqartoq. Taamaattumik inassuteqaatigineqarpoq, suliassaqarfimmi suliallit attuumassutilit ta-marmik, tassunga ilanngullugit peqqissaasut, nakorsat aamma ernisussiortut innuttaasunik aamma politikernik attuumassutilinnik ingerlaavartumik oqaloqateqartassasut, qanoq iliorluni Ka-laallit Nunaanni ernisussanik kiffartuussineq isumannaatsoq aamma akuersaarneqarsinnaasoq pilersinneqarsinnaanersoq pillugu.

Inassuteqaat taanna atuisut peqataatinneqarnerunissaat, aamma peqqinnissaqarfimmik atuisunit kiisalu peqqinnissaqarfimmi sulisunit peqataaffigineqartumik oqaloqatigiittarfimmik pilersitsisoqar-nissaa pillugit Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup inassuteqaataanut naapertuuppoq. Er-nisussanik kiffartuussinermut atatillugu tamanna ima paasineqassaaq, innuttaasut nuna tamak-kerlugu ernisarfinnut tunngatillugu suna piviusorsioruunersoq aamma pisinnaanersoq pillugit ilisi-matinneqassasut, tassunga ilanngullugit aaqqiissutaasinnaasuni assigiinngitsuni pitsaaqutit, akornutit aamma kinguneqaataasinnaasunut tunngasut. Tamanna tunngavigalugu siunissami

ernisussanik kiffartuussinissaq pillugu oqallinnissanut innuttaasut peqataatinneqarnissaminut piareersimanerussapput. Innuttaasut peqqinnissaqarfik pillugu isiginninnerannik siusinnerusukkat misissuinermi 2020-meersumi innuttaasut aamma peqqinnissaqarfimmi sulisut oqaloqatigiittarfissaata ilusilersornissaanut siunnersuutit tigussaasut aamma siunnersuutigineqarlutillu nas-suiarneqarnikuupput.

7.2 Erniartornermut atatillugu angalanermi toqqissisimanermik pilersitsiffiusumik ineriartortitsilluni suliaqarneq

Ilaqutariinnut naartusortalinnut amerlasuunut aallaruni erniartornissaq suli pisariaqartassaaq, aamma Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup inassuteqaatai malinneqassappata siunissami amerlanerulissapput. Taamaattumik erniartorluni aallartarnermut tunngatillugu pissutsit pitsanngorsarnissaat pingaaruteqarpoq. Siunnersuutit arfinillit tulliuttut tigussaasorujussuupput, aamma ilaqutariit naartusortalit erniartorlutik angalanerminni toqqissisimanerulernissaanut suli-niutissanut nassuiaataallutik. Siunnersuutit itisiliilluni apersuinikkut misissuineq tunuliaqutaralugu suliarineqarput.

1. Angalaqateqarnissamik aamma ineqartinneqarnissamik piginnaatitaaneq

- Naartusut erniartorlutik angalanerminni akiliunneqarlutik aamma ineqartinneqartussamik angalaqateqarnissaminik periarfissaqartariaqarput, tamanna kissaatigunikku. Naartusumik/ernilersumik tassanngaannartumik aallartitsinissaq pisariaqalersillugu pisinnaappat angalaqatigisap akiliunneqarluni aamma ineqartinneqarluni periarfissaqarnissaa aamma eqqarsaatigineqartariaqarpoq. Tamanna pisinnaatitaaffiunngimmat ilaqutariit assigiinngitsut massakkuugallartoq assigiinngitsunik periarfissaqarput. Assersuutigalugu SIK-mut ilaasortat ataataasup, aamma meeqqat 18-it inorlugit ukiullit angalaqataasut, angalanerannut akiliunneqarsinnaapput, kisianni innuttaasunut ilaasortaangitsunut tamanna atuutinngilaq <https://sik.gl/da/vordende-faedre/>

2. Mittarfimmi atortulersuutit

- Nuna tamakkerlugu mittarfinni utaqqisarfiit pitsaasut atorfissaqartinneqarput, angajoqqaanngorlaat aqqusaarnerminni eqqissisimaarsinnaallutillu qasuersaarsinnaaniassamat. Tamanna pingaartumik Narsarsuarmi amigaataavoq.
- Erniartorlutik aallartut tamarmik angalallutik aqqusaarnerminni atugassaminik 'nangernik poortanik', nangernik, atisanik aamma naalungiarsuup nangilersorneranut atortussanik pisariaqartunik imalimmik tunineqartarsinnaanissaat pisariaqartinneqarpoq.
- Anaanaasup aamma naalungiarsuup inoorlaap, nalunaaquttap akunnerinit arfinilinnit sivi-nerusumik angalanerminni aqqusaarnerminni, akunnittarfimmi ineqqamik tunineqartarnissaat pisariaqartinneqarpoq.
- Angerlamut angalanermut atatillugu nassatat aamma timmisartumut ikinissap isumagi-neqarnissaa nunap immikkoortuani qitiusumik napparsimmavimmi suliarineqarsinnaanera periarfissaqarnerisut misissorneqartariaqarpoq. Allatut iliorsinnaaneq tassaavoq, anaanaasup aamma naalungiarsuup inoorlaap angerlamut aallarnissaminut atatillugu

timmisartumut ikinissap isumaginissaanut ikiornissaannik neqerooruteqarnissap pisariaqartinneqarnera.

3. Ullormusianik atuutilersitseqqinneq

- Naartusunut angalasunut ullormusiaqartitsisarneq atuutilerseqqinneqartariaqarpoq, taamaalillutik taakku namminneq niuerniarsinnaallutillu napparsimasunut akunnittarfimmi nerisassiorsinnaassallutik. Allatut iliorsinnaaneq tassaavoq, nerisassanik pajunneqarnissap qulakkeernissaa, imaluunniit napparsimasunut akunnittarfimmi igaffinnik atuisinnaanissaq.

4. Ernisumik digitali atorlugu malinnaaneq

- Nuna tamakkerlugu ernisarfinni tamani telemedicinimut atortut pitsaasuullutillu isumannaatsut ilaqquttat angerlarsimaffimminniittut erninermut malinnaasinnaaneranik periarfissaqalersissavai, naartusoq nammineq illoqarfigisaminit aallarluni erniartorsimappat.
- Erninerup nalaani ilaqquttat digitali aqqutigalugu attaveqaaqateqarsinnaanerannik ernisussiortut/peqqissaasut akornanni piginnaasanik ineriartortitsinikkut telemedicini atorlugu aaqqiissutit toqqissisimaffigineqarnerannik annertunerulersitsisinnaavoq.

5. Ilaqutariinnut ikiorneqarnissamik pisariaqartitsisunut iliuusissatut pilersaarutit

- Ilaqutariinnut ikiorneqarnissamik pisariaqartitsisutut inissisimasunut ilaqutariit pisariaqartitaat tunuliaqutaralugit iliuusissatut pilersaarummik suliartoqassaaq, kommunip angerlarsimaffigisap, kommunip erniffigisap aamma peqqinnissaqarfiup akornanni akisussaaffiit agguataarneqarnerannik aamma suliassat sorpiaanerinnik erseqqissaatitalimmik.

6. Napparsimasunut akunnittarfimmi Nuummi ernisussiortoq

- Napparsimasunut akunnittarfimmi Nuummi ernisussiortumik aalajangersimasumik atorfinitsineq erniartorluni angalanermi ilaqutariit naartusortallit toqqissisimanermik aamma ataqatigiissumik sullinneqarnermik misigisimasaaqarnerannik annertunerulersitsisinnaavoq, ernisussiortup misissuinerit tamaasa, aamma ernisussiortutut suliassat allat toqqaanartumik napparsimasunut akunnittarfimmi sularisinnaassammagit.

Najoqqutat

- Bjerregaard, P. (1985). Mortality studies in Greenland. Regional differences in alcohol related deaths and infant mortality. *Arctic Medical Research* 40, 69-74.
- Bjerregaard, P. (1986). Infant mortality in Greenland. *Arctic Medical Research*, 42, 10-17.
- Bjerregaard, P., Kristensen, L., Olesen, I., & Secher, N. (2012). *Evaluering af de perinatale retningslinier. Rapport til Departementet for Sundhed, Grønlands Selvstyre*. Retrieved from
- Bjerregaard, P., & Misfeldt, J. (1992). Infant mortality in Greenland: Secular trend and regional variation. *Arctic Medical Research*(51), 126-135.
- Bjerregaard, P., Misfeldt, J., Kern, P., & Nielsen, I. (1994). *Toppen af isfjeldet. Børnedødsfald i Grønland 1987-1991 [Infant mortality in Greenland, 1987-1991]*. Retrieved from
- Bjerregaard, P., & Olesen, I. (2010). Giving birth in Greenland: secular change in acceptance of hospital deliveries. (2242-3982 (Electronic)).
- Bjerregaard P., Svartá L. D., Larsen Christina L. V. C. Social ulighed i sundhed
Temarapport fra Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2018. Elektronisk udgave: ISBN 978-87 7899-589-6 ISSN 1601-7765
- Chamberlain, M., & Barclay, K. (2000). Psychosocial costs of transferring indigenous women from their community for birth. *Midwifery*, 16(2), 116-122. doi:10.1054/midw.1999.0202
- Cidro, J., Bach, R., & Frohlick, S. (2020). Canada's forced birth travel: towards feminist indigenous reproductive mobilities. *Mobilities*, 15(2), 173-187. doi:10.1080/17450101.2020.1730611
- Douglas, V. K. (2006). Childbirth among the Canadian Inuit: a review of the clinical and cultural literature. *Int J Circumpolar Health*, 65(2), 117-132. doi:10.3402/ijch.v65i2.18087
- Friborg, J., Koch, A., Stenz, F., Wohlfahrt, J., & Melbye, M. (2004). A population-based registry study of infant mortality in the Arctic: Greenland and Denmark, 1973-1997. *Am J Public Health*, 94(3), 452-457. doi:10.2105/ajph.94.3.452
- Fletcher, C., Riva, M., Lyonnais, M.-C., Saunders, I., Baron, A., Lynch, M. & Baron, M. 2021. Definition of an inuit cultural model and social determinants of health for Nunavik. Nunavik Regional Board of Health and Social Services
- Grønlands Statistik. (2023). Antal levendefødte efter moders bopælsdistrikt og tid. Retrieved from https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_BE_BE10_BE1001_BE100120/B_EXBBL3.PX/table/tableViewLayout1/

- Hayward, A., & Cidro, J. (2021). Indigenous Birth as Ceremony and a Human Right. *Health Hum Rights*, 23(1), 213-224.
- Healey G., Tagak A. PILIRIQATIGIINNIQ 'Working in a collaborative way for the common good': A perspective on the space where health research methodology and Inuit epistemology come together. *International Journal of Critical Indigenous Studies*. V.7, number 1. 2014
- Houd, S., Sørensen, H. C. F., Clausen, J. A., & Maimburg, R. D. (2022). Giving birth in rural Arctic Greenland results from an Eastern Greenlandic birth cohort. *International Journal of Circumpolar Health*, 81(1), 2091214. doi:10.1080/22423982.2022.2091214
- Jordemoderforeningen. (2007). Centraliseringen svigter familien. Retrieved from <https://jordemoderforeningen.dk/tidsskriftsartikel/centralisering-svigter-familien/>
- Kornelsen, J., Kotaska, A., Waterfall, P., Willie, L., & Wilson, D. (2010). The geography of belonging: the experience of birthing at home for First Nations women. *Health Place*, 16(4), 638-645. doi:10.1016/j.healthplace.2010.02.001
- Kvale, S. & Brinkmann, S. 2009. Interview. Introduktion til et håndværk., Hans Reitzel Forlag
- Landslægeembedet. (2019). *Landslægeembedets notat om fødsler i Grønland, 2018*. Retrieved from https://www.nun.gl/nyheder/2020/01/foedsler-i-2018?sc_lang=da
- Landslægeembedet. (2020). *Landslægeembedets notat om fødsler i Grønland, 2019*. Retrieved from https://nun.gl/emner/udgivelser/aarsberetninger/sundhedsfaglige_notater_vedroerende_2019?sc_lang=da
- Landslægeembedet (2023) . Fødsler i Grønland 2020 - 2021. Naalakkersuisut 2023
- Lawford, K. M., Giles, A. R., & Bourgeault, I. L. (2018). Canada's evacuation policy for pregnant First Nations women: Resignation, resilience, and resistance. *Women Birth*, 31(6), 479-488. doi:10.1016/j.wombi.2018.01.009
- Lee E., Gudmundson B. & Lavoie J. G. (2022) Returning childbirth to Inuit communities in the Canadian Arctic, *Int J Circumpolar Health*. 2022 Dec;81(1):2071410
- Montgomery-Andersen, R. (2013). *Faces of Childbirth : The Culture of Birth and the Health of the Greenlandic Perinatal Family*. (Doctoral thesis, comprehensive summary). Nordic School of Public Health NHV Göteborg, Sweden, Retrieved from <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:norden:org:diva-3781> DiVA database. (NHV Report 2013:4)
- Montgomery-Andersen, R., Douglas, V., & Borup, I. (2013). Literature review: the 'logics' of birth settings in Arctic Greenland. *Midwifery*, 29(11), e79-88. doi:10.1016/j.midw.2013.06.014

- Montgomery-Andersen, R., Willen, H., & Borup, I. (2010). 'There was no other way things could have been.' Greenlandic women's experiences of referral and transfer during pregnancy. *Anthropol Med*, 17(3), 301-313. doi:10.1080/13648470.2010.526696
- Naalakkersuisut. (2021). *Koalitionsaftale - Solidaritet, Stabilitet, Vækst*. Retrieved from https://ia.gl/wp-content/uploads/2021/04/koalitionsaftale_DA.pdf
- Naalakkersuisut. (2023) Sundhedskommissionens betænkning Maj 2023 Vores sundhedsvæsen – vores fælles ansvar
- O'Driscoll, T., Kelly, L., Payne, L., St Pierre-Hansen, N., Cromarty, H., Minty, B., & Linkewich, B. (2011). Delivering away from home: the perinatal experiences of First Nations women in northwestern Ontario. *Can J Rural Med*, 16(4), 126-130.
- Obstetricians, T. S. o., & Gynaecologists of Canada. (2010). Returning Birth to Aboriginal, Rural, and Remote Communities. *Journal of Obstetrics and Gynaecology Canada*, 32(12), 1186-1188. Retrieved from <https://www.pregnancyinfo.ca/wp-content/uploads/2017/04/Returning-Birth-to-Aboriginal-Rural-and-Remote-Communities-.pdf>
- Olesen, I., Hansen, N. L., Ingemann, C., Lundblad A. & LARSEN, C. V. L. 2020. Brugernes oplevelse af det grønlandske sundhedsvæsen - En pilotundersøgelse. SDU 2020
- Persson G., Kern P. (2004) Reorganization of perinatal care in Greenland. *International Journal of Circumpolar Health*, 63:sup2, 397-398, DOI: 10.3402/ijch.v63i0.17943
- Peqqik. (2020). Hvor skal vi føde? Retrieved from https://www.peqqik.gl/Emner/Gravid/Foedsel?sc_lang=da-DK
- Silver, H., Sarmiento, I., Pimentel, J. P., Budgell, R., Cockcroft, A., Vang, Z. M., & Andersson, N. (2022). Childbirth evacuation among rural and remote Indigenous communities in Canada: A scoping review. *Women Birth*, 35(1), 11-22. doi:10.1016/j.wombi.2021.03.003
- Reimer Tróndheim, G. A. 2012. Den moderne grønlandske familie. *Tidsskrift for forskning, fagkritik og teoretisk debat*
- Van Wagner, V., Epoo, B., Nastapoka, J., & Harney, E. (2007). Reclaiming birth, health, and community: midwifery in the Inuit villages of Nunavik, Canada. *J Midwifery Womens Health*, 52(4), 384-391. doi:10.1016/j.jmwh.2007.03.025
- Wistoft, K. 2009. *Sundhedspædagogik - viden og værdier*, Hans Reitzels Forlag
- Wistoft, K. 2012. *Værdier og mening med sundhed* In: Simovska, V. & Jensen, J. M. (eds.) *Sundhedspædagogik i sundhedsfremme*. Gads Forlag.
- Aaen-Larsen, B., & Bjerregaard, P. (2003). Changes in causes of death and mortality rates among children in Greenland from 1987 - 91 to 1992 - 99. *Scand J Public Health*, 31(3), 187-193. doi:10.1080/14034940210134068

Udskrevet er dokumentet ikke dokumentstyret.

Henvisnings- og visitationsretningslinjer for gravide i Det Grønlandske Sundhedsvæsen

- 1) Baggrund
- 2) Principper
- 3) Henvisning
 - 3.1) Obstetrisk anamnese
 - 3.2) Tilstande opstået før graviditet
 - 3.3) Tilstande under nuværende graviditet
- 4) Der skal altid konfereres med vagthavende obstetriker ved
- 5) Henvisningsprocedurer
- 6) Øvrigt
 - 6.1) Fravalg af fødested
 - 6.2) Information fra tidligere graviditet og fødsel

1) Baggrund

I Grønland har man på grund af den høje perinatale mortalitet og komplikationer efter graviditet/fødsel, besluttet at intensivere den perinatale indsats. Norge, der har en udkants problematik sammenlignelig med den grønlandske med langt til specialafdelinger, indførte en stram visitationspolitik i begyndelsen af 90'erne og har fået særdeles gode resultater.

På baggrund af disse erfaringer, er det besluttet at skærpe visitationspolitikken i Grønland.

Da der er betydelige problemer ved henvisning af 1. gangs gravide er disse, i modsætning til norske principper, ikke medtaget som risikopatienter. Der findes ingen data fra Grønland for at de skulle udgøre en risikogruppe.

2) Principper

Udenfor centre med døgnberedskab for jordemødre, obstetrikere og anæstesiologer anbefales det, at der stiles mod en absolut normal fødsel.

For fødsler på lokalt niveau forudsættes:

- at der er en faglig forsvarlig dækning på planlagte fødested, dvs. fornødne kirurgiske-, anæstesiologiske-, jordemoder- og laboratorie-kompetencer. Døgnberedskab betyder at der er mindst en jordemoder og en kirurgisk læge der har tilkald alle døgnets timer, således at der kan varetages akutte operationer. Det skal også være muligt at kalde anæstesipersonale til stedet.
- at tidligere fødsler er forløbet uden komplikationer eller indgreb (der ses bort fra tidligere præmature fødsler, der i øvrigt er forløbet normalt. De bør konfereres tidligt i graviditeten og følges tæt)

- at svangrekontroller ikke har givet anledning til at forvente komplikationer ved fødslen
- at der er sikker termin, og at fødslen finder sted efter 36+0
- at der kun er et foster i hovedstilling
- at fødslen starter spontant

3) Henvisning

Aetas eller andre indikationer for henvisning til prænatal diagnostik, skal udarbejdes efter scanning senest ved udgangen af GA 12.

3.1) Obstetrisk anamnese

- > 5. para (gravid som venter sit 6. barn)
- > 50% spontane aborter (af ønskede graviditeter)
- Tidligere dødfødsel eller neonatal død
- Tidligere besværlig, og/eller kompliceret fødsel eller abnorm langvarig fødsel
- Tidligere vacuumextraction som følge af dystoci.
- Tidligere tangforløsning eller sectio
- Tidligere retentio placenta
- Tidligere IUGR-barn (konfereres i GA28+ mhp. vægtskontrol)
- Tidligere makrosomi-barn (> 4500 g.)
- Tidl. PPH >1000 ml
- Ved Tidl. præterm fødsel skal der konfereres med bagvagt på DIH efter terminskanning i uge 16. Her udarbejdes en individuel plan om hvordan kontroller skal forløbe (f.eks. cervixskanning, cerclage, eller evt. overflytning inden GA 37)

3.2) Tilstande opstået før graviditet

- Førstegangsfødende < 16 år på terminsdatoen (ledsagers navn bør også stå på henvisningen).
- Førstegangsfødende > 35 år ved undfangelsestidspunktet
- Svær overvægt:
 - BMI 30 – 35 gives der intensiv kostvejledning.
 - BMI 36 – 40 konfereres med DIH per mail ift. henvisning til fødsel.
 - BMI > 40 henvises altid til fødsel på DIH.
- Svær undervægt (Prægravid BMI <18 eller betydeligt vægttab under graviditeten)
- Statura parva (< 145 cm eller for førstegangsfødende <150cm)
- Kendte uterinanomalier herunder fibromer og vaginal septum
- Tidligere uterine operationer (sectio, myomfjernelse o.l.)
- Tidligere vaginal-, vulva-, perineal- og anal- samt incontinensoperation
- Diabetes mellitus
- Essentiel hypertension
- Nyresygdomme med eller uden hypertension
- Andre betydelige medicinske sygdomme
- Andre betydelige psykiske sygdomme (Se under pkt. 6: 1*)

3.3) Tilstande under nuværende graviditet

- Præeklampsi eller gestationel hypertension
- Truende præmatur fødsel eller primær vandafgang før GA 36+0
- IUGR

- Flerfoldsgraviditet (i henvisning bør også stå ledsagers navn)
- Abnorme fosterstillinger efter GA 37+0
- Anæmi (hæmoglobin < 6,0) – konfereres med vagthavende obstetrisk overlæge på DIH
- Overbårenhed (Ved GA 41+0 rettes henvendelse til vagthavende obstetrisk overlæge på DIH mhp. overflytning omkring GA 41+2 til DIH for tilbud om igangsættelse)
- Oligohydramnios/Polyhydramnios. Ved mistanke om en af disse, konfereres med obstetrisk overlæge på DIH. Oligohydramnios følges hvis muligt med flowmåling og CTG kontrol, hvor polyhydramnios skal undersøges for GDM samt have taget TORCH-prøver.
- Tilstedeværelse af Rhesus- eller irregulære antistoffer, der kan give erythroblastose
- Gestationel diabetes mellitus uanset type henvises til fødsel på DIH:
 - Diæt-behandlet GDM
 - Insulinkrævende GDM
- Betydelige psykiske sygdomme (Se under pkt. 6: 1*) eller aktuell behandling med antidepressiva.
- Væsentlig utryghed ved planlagte fødested

4) Der skal altid konfereres med vagthavende obstetrikere ved

- Vandafgang >18 timer. Konfereres omkring antibiotika efter 18 timer, uanset om kvinden har veer eller ej. Ved PROM bør evt. overflytning konfereres senest 36 timer efter VA.
- Mekoniumfarvet fostervand
- Afvigelse i normalt fødselsforløb (manglende fremgang eller andre komplikationer)

5) Henvisningsprocedurer

Ved første svangreundersøgelse udfyldes notat "Første svangrekonsultation" samt journaltabellen "Perinatal journalen". I Sundhedscentre, hvor Cosmic ej benyttes skal notatet "Første svangrekonsultation" alligevel udfyldes - evt. af jordemoder via Skype.

Hvis tidligere fødsler ikke har fundet sted på sygehuset/i distriktet rekvireres relevante fødejournaler og epikriser.

Ved første svangrekonsultation gennemgås det eksisterende journal-materiale. Såvel ambulans som indlæggelsesjournal samt fødejournaler fra tidligere forløb skal være tilgængelige.

Der konfereres efterfølgende lokalt og eventuelt med specialafdelingen om relevante tidlige screenings- og eller behandlingstiltag som eksempelvis cerclage-anlæggelse eller henvisning til amniocentese.

Risikofaktorer vurderes - og der udfærdiges om fornødent henvisning efter gældende regelsæt.

Inden GA 17+0, hvor BPD er målt og terminen konfirmeret fremsendes henvisning i Cosmic med samtlige relevante oplysninger.

Ved indikation for amniocentese eller cerclage, henvises patienten i GA 12+, efter der ved UL er bekræftet et levende foster og **terminen er fastlagt**.

6) Øvrigt

1* Alle henvisninger af gravide kvinder til DIH på psykiatrisk indikation, drøftes med overlægen på psykiatrisk afdeling og vil efter henvisning blive tilset af psykiater.

Ønsker patienten ikke at modtage tilbud om anbefalet fødested udfyldes og underskrives "[Samtykkeerklæring](#)" som lægges ind i Cosmic (se vedhæftede bilag), så tidligt som muligt og senest i GA 37+3.

6.1) Fravalg af fødested

Se vedhæftede bilag, som skal udfyldes og underskrives.

6.2) Information fra tidligere graviditet og fødsel

Hvis kvinden har født tidligere, og oplysningerne i journalen enten er utilstrækkelige eller fraværende, kan følgende [blanket](#) bruges for at indhente oplysninger vedr. kvindens tidligere graviditet og fødsel.

Søgeord

henvisning, visitation, gravid, fødested, fravalg, para, dødfødsel, foetus mors, fm, kompl., kompliceret, vacuum, kop, tang, sectio, retentio, iugr, magnus, pph, præterm, bmi, undervægt, alder, statura parva, uterin, diabetes, hypertension, præeklampsi, pe, præmatur, vandafgang, flerfold, gemelli, anæmi, overbåren, oligo, poly, rhesus, gdm, rekv, rekvirering, tidligere fødsel, tidligere journal, samtykke

Fravalg af fødested, KAL + DK
2, Samtykke om rekvirering af
journal

Udskrevet er dokumentet ikke dokumentstyret.

Svangreomsorgen i Grønland

- 1) Formål
- 2) Ansvar
- 3) Målgruppe
- 4) Fremgangsmåde
- 5) Kosttilskud under graviditeten
- 6) Dokumentation

1) Formål

At fastlægge et minimumsniveau for svangre omsorgen i Grønland og beskrive en mulig model herfor.

2) Ansvar

Regionsledelsen har ansvaret for:

- At svangre omsorgen i den enkelte region lever op til minimumsniveauet.
- At udarbejde lokale retningslinjer der sikrer og beskriver dette - med udgangspunkt i den beskrevne mulige model.
- At vurdere og sikre kompetenceniveauet.

3) Målgruppe

Alle ansatte i SHV, der er involveret i svangreomsorgen.

4) Fremgangsmåde

Alle gravide i Grønland skal som minimum fysisk ses af en jordemoder eller anden kompetent fagperson 3 gange i graviditeten før den gravide ankommer til fødestedet.

Første gang

Undersøgelsen er med henblik på risikoopsporing.

Undersøgelsen skal ske senest i uge 11+6 eller snarest efter, at patienten har henvendt sig.

1. undersøgelse kan som den eneste foretages via Skype/Pipaluk med jordemoder i regionen.

- Notatet "Første svangrekonsultation" udfyldes i Cosmic.
- OBS Kosttilskud afsnit 4.
- CFG + PCCB: Ved 1. svangrekonsultation ses om CFG/PCCB status er kendt (www.greengene.dk) - hvis ikke tages prøve, jf. instruks: Cholestasis Familiaris Groenlandica (CFG) og Proprionsyreami (PCCB) - SHV.

Anden gang

Andet trimester.

Ved kontrollen undersøges - **Se alle kontroller**

Tredje gang

Tredje trimester dog senest i GA 36+0.

Ved kontrollen undersøges - **Se alle kontroller**

Alle kontroller

*) Ved alle svangrekontroller undersøges: vægt, BT, U-ASLN - samt efter GA 22+0: uterus størrelse (evt. form), SF-mål, FHR, fosterstilling, stand, vægt og tilvækst.

Svangreomsorgen og antal kontroller mv. skal altid tage udgangspunkt i den individuelle patient.

Nedenstående skema beskriver en mulig model:

UGE	Sundhedscentre	Regionssygehuse (inkl. Tasiilaq)	Anbefalede undersøgelser *)	
			Alle	Risikogravide
6-10	J (via Skype)	J	Blodprøver (BCC: "1. graviditetsundersøgelse-Rutine") indeholder: P-HBsAg (Hepatitis B), arb.k + B-HBA1c, ny-HBA1c(IFCC), stoffr. + B- ("Estimated Average Glucose, eAG"), stof + Erc(B)-Type (ABO+Rh) + P-Erytr.(ej ABO) antistof,taxon37° + Treponema-Ab + Anti-HIV,arb.k + B-Hæmoglobin + P-HCG + β kæde,arb.stofk. + P-Dvit-25-OH-D Urin undersøges for GK + CHL Bestil CFG + PCCB på indikation	Ved tidl. PE: Acetylsalisylsyre 150mg/dgl (Hjertemagnyl), så tidligt som muligt, dog senest opstartet i GA20. Ved tidl. præterm fødsel: Bookes v. læge til cervixscanning i GA 24. Gemelli: se særskilt retningslinje for scanningstider.
12	J / L	J	Faderskabssag MANU Ved dobbeltindikation for diabetes: book OGTT i GA18	Ved indikation for amniocentese/cerclage: scannes ved udgangen af GA 12 og henvisning til DIH.
16	J	J	ULS (terminsbestemmelse)	Henvises til fødsel på DIH efter ULS.

22	J / L	J	Svangerskabsattest Ved indikation for diabetes: book OGTT i GA 28+.	
28 (GA26+0 til GA30+0)	J / L	J	BP (BCC: "Uge 28.Rutine") indeholder: B-Hæmoglobin + Erc(B)-Type (ABO+Rh) + P-Erytr.(ej ABO) antistof,taxon37° + Treponema pallidum Syfilis screen +Anti-HIV,arb.k + P-HBsAg (Hepatitis B),arb.k + P-Dvit-25-OH-D Urin undersøges for GK + CHL Anti-D (efter rutine BP'er til Rhesus D-negative gravide)	
32 (GA30+0 til GA34+0)	J / L	J	Se BP-svar: øge hgb tilskud? Vejl. i anticonception	
36	J / L	J		
38	J	J	Forventes at være på fødested senest i GA37+3.	
40	J	J		
41	J	J	GA 41+0: scanning mhp. vurdering af fostervandsmængde. Tilbud om hindeløsning. Tilbud om igangsættelse på DIH. Konf. med DIH ved GA 41+0 og overflyttes omkring GA 41+2.	
Partus			Anti-D til Rhesus D-negative gravide.	
Ved udskrivelsen	L	J	GU på indikation Vejl. i anticonception Hgb på indikation	Ved kompliceret forløb skal der foreligge plan

				for evt kommende graviditet
8 uger p.p.	L (Kan uddelegeres)	L (Kan uddelegeres)	GU på indikation Vejl. i anticonception	
Barn			Tilbydes vaccination mod BCG + hep.B 48-72timer: PKU + hørescreening	Uman Big (180IE) til børn født af kronisk Hep.B.-mødre

J = Jordemoder (autoriseret) / fødselsassistent / eller anden kompetent fagperson

L = Læge

P.p. = Post partum

5) Kosttilskud under graviditeten

Der udleveres følgende kosttilskud ved 1. svangrekonsultation:

- Folinsyre à 0,4 mg daglig (frem til GA 12+0)
- Multivitamin 1 tbl. daglig
- Kalk 800 mg daglig
- Jern à 40 mg daglig fra 10. graviditetsuge (GA 9+0)
- Evt. tilskud af D-vitamin 35 mikrogram (referenceinterval > 50nmol)

6) Dokumentation

Svangreundersøgelser og kontroller journalføres i Cosmic.

Ved første graviditetsundersøgelse **skal** notatet "Første svangrekonsultation" udfyldes i Cosmic. Dette gælder også de sundhedscentre hvor Cosmic ikke anvendes i det daglige kliniske arbejde.

Regionsledelsen skal løbende sikre, et opdateret skema ("Indskrevne Gravide") for regionens gravide. Denne liste sendes hvert år i januar til den ledende jordemoder og overlæge med landsdækkende ansvar for obstetrik. Den indsendes sammen med en årlig statistik for fødslerne i regionen, og skal som minimum indeholde statistik over nedenstående:

- Antal fødsler
- Sectio
- Vacuum
- Præterm fødsel
- PPH
- Anæstesiologisk assistance
- Lægelig(kirurgisk) assistance
- Perinatale dødsfald
- Antal børn med Apgar < 5 efter 5 minutter

Perinatal audit

Føde-jordemoderen har ved perinatalt dødsfald og ved fødsel af barn med Apgar < 5 efter 5 minutter, ansvaret for, at tilfældet indberettes til den ledende jordemoder/obstetriker.

1 gang årligt afholdes perinatal audit i et forum bestående af ledende jordemoder, overlæge med landsdækkende ansvar for obstetrik, pædiater samt repræsentanter fra regionerne. På mødet gennemgås årets perinatale dødsfald og årets asfyksi tilfælde.

Den ledende jordemoder/obstetriker har ansvaret for indkaldelse til dette møde.

Skema for årlig fødselsindberetning.

Skema for Registrering af forventede fødsler.

Søgeord

svangreundersøgelser, svangre, jordemoderundersøgelser, omsorg, obstetrik, gravid

 Bilag: Registrering af forventede fødsler_1.xls (xls)

 Bilag: Årlig fødselsindberetning.xlsx (xlsx)

Registrering af forventede fødsler_1.xls

Årlig fødselsindberetning.xlsx